

Biblioteka
Instytutu Badań
Literackich PAM

P. II. 440

Z architektury
Jana

WSTĘP

POLSKA

**MIESIĘCZNIK
UNIWERSALNY**

**MARZEC
KWIECIEŃ**

195
<http://rcin.org.pl>
1¹⁸ PRENU • 1¹⁸ ZŁ. • MERATA 1²⁵

**Nr 5 1928
ROK**

POLSKIE TOWARZYSTWO RADJOTECHNICZNE

PTR

SP. AKC.

*NAJWIĘKSZA WYTWÓRNIA
RADJOTECHNICZNA W KRAJU*

POLECA:

SWE TANIE, PROSTE W OBSŁUDZE ODBIORNIKI
BEZ ZAMIENNYCH CEWEK

3 LAMPOWY — TYPU 3LE

4 LAMPOWY — TYPU 4LE

4 LAMPOWY — TYPU 4LET

NIEZWYKLE CZUŁY ODBIORNIK
5 LAMPOWY Z LAMPĄ EKRANOWANĄ ROUNDA
TYPU 5LS1

SWÓJ POPULARNY BEZTUBOWY GŁOŚNIK

„RADIOVOX“

GWARANTUJĄCY IDEALNIE CZYSTY ODBIÓR MOWY,
MUZYKI I ŚPIEWU.

**Dyrekcja i Wydział
Sprzedaży:**

Warszawa,
Mokotów, Narbutta 29.
Tel. Nr. 38-59.

**Sklep Sprzedaży
Detalicznej:**

Warszawa,
Hotel Europejski, Pl. Saski
Tel. Nr. 38-85.

DO NABYCIA WE WSZYSTKICH PIERWSZORZĘDNYCH
ZAKŁADACH RADJOTECHNICZNYCH.

PROSPEKTY I CENNIKI NA ŻĄDANIE.

SPIS RZECZY Nr. 5.

1. Spis rzeczy	279	4. Joseph Piłsudski — Champion de la vérité dans l'existence nationale. Par <i>Romain Zrębowski</i>	282
2. À nos amis à l'étranger	280	5. Sulejówek. Par <i>M. J. Wielopolska</i>	284
3. Radjo a wybory do Sejmu i Senatu. <i>Alojzy Kaszyn</i>	281	6. Le petit escalier du Belvédère. Par <i>M. J. Wielopolska</i>	286
4. Józef Piłsudski—Szermierz Prawdy żywota polskiego. <i>Roman Zrębowski</i>	282	7. Wilno. Par <i>Alexandre Janowski</i>	288
5. Sulejówek. <i>Marja Jehanne Wielopolska</i>	284	8. Une promenade à travers les Musées polonais: les collections de Rappersvill à la Maison des Baryczka. Par <i>J. Kleczyński</i>	290
6. Schodki belwederskie. <i>M. J. Wielopolska</i>	286	9. L'organisation scientifique du travail (II). La Psychotechnique. Par <i>R. Rieger, ing.</i>	294
7. Wilno. <i>Aleksander Janowski</i>	288	10. Le berceau du modernisme. Bauhaus Dessau (d'un correspondant particulier). Par <i>M. Pierre Lubiński</i>	295
8. Wędrówka po muzeach polskich. (II). Rap-perswyl u Baryczków. <i>Jan Kleczyński</i>	290	11. Les dernières ombres et lumières de Paris. Par <i>Romain Zrębowski</i>	299
9. Naukowa organizacja pracy. (II). Psycho-technika. Inż. <i>Roman Rieger</i>	294	12. Le radio de mon ami. Par <i>Jules Wit</i>	304
10. Gniazdo modernizmu. Bauhaus Dessau (kor. wł.). <i>Piotr M. Lubiński</i>	295	13. Les arbres de Noël (poésie). Par <i>Sophie Wojnarowska</i>	305
11. Ostatnie cienie i blaski Paryża. <i>Roman Zrębowski</i>	299	14. A un bal. Par <i>Eugène M. Schummer</i> (illu-stré par <i>Félicjan Topolski</i>)	306
12. Radjo mego przyjaciela. <i>Juljusz Wit</i>	304	15. La mode à Paris (d'un correspondant par-ticulier). Par <i>Alex.</i>	110
13. Choinki (wiersz). <i>Zofja Wojnarowska</i>	305	16. Les tournois de lutte (dessin) de <i>F. Topolski</i>	312
14. Na kresowym balu. <i>Eug. M. Schummer</i> (ilustr. <i>Felicjan Topolski</i>)	306	17. Filmia. La photogénéité de l'enfant. Par <i>M. J. Wielopolska</i>	313
15. Moda w Paryżu (kor. wł.). <i>Alex.</i>	310	18. La vie théâtrale de la capitale. Par <i>Georges Hulewicz</i>	316
16. Turniej zapasniczy w cyrku (kompozycja). <i>F. Topolski</i>	312	19. Sur les voies du progrès. (I). Les nations combattantes. Par <i>Maximilien Weronicz</i>	318
17. Filmia. Fotogeniczność dziecka. <i>M. J. Wielopolska</i>	313	20. Les problèmes de radiophonie. En marge des auditions littéraires par radio. Par <i>M. Thadée Szeligowski</i>	320
18. Życie teatralne stolicy. <i>Jerzy Hulewicz</i>	316	21. Deux ondes parisiennes: „Radio-Paris“ et „Petit Parisien“ (d'un correspondant par-ticulier). Par <i>Witold Zechenter</i>	322
19. Na drogach rozwoju. (I). Walczące narody. <i>Maksymilian Weronicz</i>	318	22. L'onde de Varsovie: a) la section musicale du Radio-Pologne. <i>mr</i>	324
20. Zagadnienia radjofoniczne. Na marginesie radjowych audycji literackich. <i>Dr. Tadeusz Szeligowski</i>	320	23. L'onde de Varsovie: b) Shakespeare par Radio Par <i>A. Kaszyn</i>	325
21. Dwie fale paryskie: „Radio-Paris“ i „Petit Parisien“ (kor. wł.). <i>Witold Zechenter</i>	322	24. L'onde de Cracovie (d'un correspondant particulier). Par <i>W. Tarnawa</i>	326
22. Fala warszawska: a) Dział muzyczny P. R. <i>mr.</i>	324	25. L'onde de Poznań (d'un correspondant particulier). Par <i>Thadée Cyprian</i>	328
23. Fala warszawska: b) Szekspir przez radjo. <i>A. Kaszyn</i>	325	26. L'onde de Wilno (de notre correspondant particulier). Par <i>Hélène Romer</i>	330
24. Fala krakowska (kor. wł.). <i>Tarnawa</i>	326	27. L'onde de Katowice (par un correspondant particulier). Par <i>Boleslas Mieszko</i>	332
25. Fala poznańska (kor. wł.). <i>Dr. T. Cyprian</i>	328	28. Radio-chronique	333
26. Fala wileńska (kor. wł.). <i>Helena Romer</i>	330	29. Livres et publications	334
27. Fala katowicka (kor. wł.). <i>B. Mieszko</i>	332	30. La radiotechnique: Un concours de montage de radio avec primes	335
28. Kronika radjowa	333	31. Les accumulateurs. Par <i>L. Danilewicz</i>	338
29. Wśród książek i czasopism	334	32. L'appareil récepteur sélecteur à deux lampes. Par <i>B. Lech</i>	339
30. RADJOTECHNIKA. Zbiorowy radjoamator-ski montaż z premjami	335	33. L'appareil émetteur à ondes courtes. Par <i>Bohdan Lubiński, ing.</i>	341
31. Akumulatory. <i>L. Danilewicz</i>	338	34. L'appareil récepteur intermédiaire (II). Par <i>Marian Henzel, ing.</i>	343
32. Selektowny odbiornik dwulampowy. <i>B. Lech</i>	339	35. Revue de la presse étrangère. Par <i>M. Henzel</i>	344
33. Nadajnik krótkofalowy. Inż. <i>B. Lubiński</i>	341	36. Nouveautés recommandées par les firmes de radio	345
34. Odbiornik etapowy. (II). <i>Dr. M. Henzel</i>	343	37. Mise au point	345
35. Przegląd prasy zagranicznej. <i>Dr. M. Henzel</i>	344	Le numéro contient 73 illustrations.	
36. Nowości polecane przez firmy radjowe	345		
37. Sprostowanie	345		

TABLE DES MATIÈRES DU Nr 5.

1. Table des matières	279
2. À nos amis à l'étranger	280
3. Le radio et les élections à la Diète et au Sénat. Par <i>Aloise Kaszyn</i>	281

Adres Redakcji i Administracji: Warszawa, ul. Złota 7. Telefon 136 - 91 Nr. P. K. O. 15.900.

Ceny ogłoszeń: 1 str. za tekstem 400 zł. 1/2—225 zł. 1/3—125 zł. 1/4—75 zł. Przed tekstem drożej o 20%. Okładka (w dwóch kolorach) str. 2-ga 500 zł.; 3-cia 450 zł.; 4-ta 525 zł. Ogłoszenia w tekście, wyłącznie 3 × 15 cm. 150 zł.

PRENUMERATA: Kwartalna: 3.75; półroczna: 7.50; roczna: 15.00. (Łącznie z dwoma pierwszymi numerami 1927 r. o 2.50 drożej). Zagranicę 50% drożej. Wpłacać prenumeratę można: 1) Przez P. K. O. Nr. 15.900; 2) Przekazem pocztowym lub bezpośrednio w Administracji Anteny Polskiej Warszawa, ul. Złota 7. — drukarnia Wł. Ła arskiego); 3) Przez wszystkie księgarnie; 4) Przez kioski „Ruchu“; 5) Przez wszystkie urzędy pocztowe.

Z archiwum red. „LINII”
Jadu Kurka

A nos amis à l'étranger.

Le cinquième numéro de notre revue mensuelle paraît le jour de fête du Maréchal Piłsudski (19.III).

A cette occasion Mme Marie Jehanne Wielopolska et M. Romain Zrębowicz retracent la belle figure du Maréchal. Les illustrations complétant ces articles représentent des fragments de la résidence d'été du Maréchal Piłsudski à Sulejówek et l'escalier historique du palais du Belvédère ainsi qu'un jeu d'échecs offert par M. Georges Hulewicz du au projet du donateur, dans lequel les rois reproduisent les traits du Maréchal.

En passant en revue, dans les colonnes de l'„Antena Polska“ diverses régions de la Pologne, le professeur A. Janowski consacre une attention spéciale à Wilno et sa région d'où le Maréchal Piłsudski est originaire.

Parmi les postes émetteurs étrangers nous signalons cette fois à nos lecteurs ceux du „Petit Parisien“, de „Radio-Paris“ dont parle M. Witold Zechenter dans sa correspondance.

Les impressions de Paris de M. Romain Zrębowicz, diffusées dernièrement par le poste émetteur de Varsovie et publiées en entier dans notre numéro actuel, ne manqueraient d'intéresser les lecteurs français par la force de l'expression qui leur est donnée, l'originalité des aperçus recueillis à Paris par un écrivain polonais d'un talent vigoureux auquel rien de la culture latine ne demeure étranger.

La correspondance sur les modes de Paris complètent la partie française du numéro.

Dans le nombre des autres articles, relevons celui de M. Jean Kleczyński sur le musée polonais à Rapperswyll, dernière-

ment transféré en Pologne qui, au cours du partage de la Pologne, a été le foyer de la culture nationale et de l'inspiration des patriotes, forcés par les autorités des puissances copartageantes, à s'expatrier.

Dans la partie consacrée spécialement à la radiophonie, M. Maximilien Woronicz inaugure une série d'articles qui traiteront de la politique internationale radiophonique, à la suite des dernières conférences auxquelles les représentants de l'Allemagne, de l'Autriche, de la Tchécoslovaquie et de la Pologne (à Varsovie, puis à Prague) ont délibéré sur l'échange de la transmission des programmes. Dans cet article l'auteur exprime l'espoir que le véritable rapprochement et la compréhension entre nations s'effectueront par l'effet de la pression de millions de sansfilistes qui, à l'encontre des politiciens, s'affranchissent de toute politique dans le domaine de l'éther. Ce caractère apolitique de l'éther, en tant que résultat de discipline bienveillante des dirigeants du radio leur interdisant l'utilisation du radio en tant qu'un instrument de propagande politique, ne manquera pas d'exercer son effet sur l'établissement des relations internationales.

Parmi les plus récents événements de la radiophonie polonaise il convient de noter la transmission directe des pièces de théâtre de la scène. La transmission des fragments de Jules César (acte II, le discours de Brutus et de Marc Antoine), du Théâtre „Polski“ à Varsovie a démontré l'efficacité de pareilles tentatives et constituera une nouvelle étape dans le développement de la radiophonie polonaise.

Le 25 mars crt s'ouvrira à Wilno une exposition du radio.

U W A G A! NUMER NINIEJSZY JEST OSTATNIM W KWARTALE I-SZYM B. R. PROSIMY O LASKAWE ODNOWIENIE PRENUMERATY. CENA PRENUMERATY nie uległa zmianie, — wynosi ona 3⁷⁵ kwartalnie. PRENUMERATOR płaci za poszczególne numery tylko 1²⁵, to znaczy o 70 gr. taniej niż w detalu (1⁹⁵). PRENUMERUJĄC, zaoszczędza się 8⁴⁰ rocznie! Cena prenumeraty jest o 36⁰/₁₀₀ niższa od ceny detalicznej ANTENY POLSKIEJ!

ANTENA POLSKA

MIESIĘCZNIK

ROK II. Nr. 5.

POD REDAKCJĄ ALOJZEGO KASZYNA

MARZEC 1928

KOMITET REDAKCYJNY:

DR. KONRAD GÓRSKI, PROF. ALEKSANDER JANOWSKI, INŻ. BOHDAN LUBIŃSKI, PROF. DR.
HENRYK MOŚCICKI, INŻ. EUGENJUSZ PORĘBSKI, ARCH. JERZY SOSNKOWSKI.

RADJO A WYBORY DO SEJMU I SENATU.

Rząd Marszałka Piłsudskiego od pierwszej bodaj chwili powstania swego, ocenił należycie rolę, jaką radjo odegrać może w życiu *politycznym* państwa. *Uświadomienie* obywateli o zadaniach, celach i zamiarach rządu ma olbrzymie znaczenie właśnie u nas. Nie należy zapominać, że już obecnie dociera w Polsce radjo nawet tam, gdzie słowo *drukowane* jest niepopularne lub wręcz niezrozumiałe. Debaty sejmowe, których streszczenia zawsze noszą oblicze, nadawane im przez charakter i stanowisko pism, które je zamieszczają, jakże barwniejsze, żywsze i zrozumialsze wydają się, gdy są wysłuchiwane przez radjo. Kto wie, czy do depopularyzacji zeszłego sejmów nie przyczyniło się najwięcej właśnie radjo, — umożliwiając przysłuchiwanie się, niezbyt nieraz budującym scenom sejmowym w całej ich... krasie.

Kto wie, czy do gremjalnego zwycięstwa wyborczego Bloku Bezpartyjnego, nie przyczyniły się właśnie *radjowe* deklaracje przedstawicieli i wysłanników rządu, tra-

fiające bezpośrednio do wyborcy, bezpośrednio przemawiające do jego osobistego przekonania i wyobraźni.

Żywiłowy zaś wręcz wzrost ideologii Marszałka w społeczeństwie, — którego świadkami dziś jesteśmy, — zawdzięcza niewątpliwie swój obecny rozmach i głębię, którą przejawia, w znacznej mierze bezpośrednio zetknięciu się społeczeństwa *radjowego* z osobą Marszałka Piłsudskiego.

Siła sugestywna i moc wewnętrzna, przebijające nie tylko w postaci, lecz i w *głosie*

Komendanta, znievolmente nawet tych wszystkich, którym danem było poznać Marszałka jedynie przez radjo (podczas przemówień dnia 11.XI. 26 r., 18.VI. 27 r. i 7.VII. 1927 roku), do żywego przejęcia się światłanami ideałami, przyświecającymi Wodzowi Narodu.

*Klucze Wilna, złożone w hołdzie Marszałkowi
Józefowi Piłsudskiemu przez miasto.*

Fala żywiłowa hołdu, miłości i czci, płynąca dziś, w dzień Imienin Józefa Piłsudskiego przez Polskę, jak szeroka i długa, — niech dopłynie do Jego stóp falą potężną, wzmożoną, nadto dopływem fal, emanowanych przez *Antenę Polską*. *Alojzy Kaszyn.*

JÓZEF PIŁSUDSKI SZERMIERZ PRAWDY ŻYWOTA POLSKIEGO.

„Naga — w styksowyni wykąpana mule“..
J. Słowacki.

..A gdy powstała, ktoś na jej obnażone ramiona zarzucił płaszcz barwy szaro-błękitnej, jak świt przedwiośnia...

Był to płaszcz Komendanta, płaszcz Marszałka Józefa Piłsudskiego.

I od tej chwili rozpoczęła się nowa Prawda żywota polskiego, nad którą naród po wszystkie czasy namyślać się będzie w dniu 19 marca, w on czas przedwiośnia, w czasie rwącej się do życia siejby.

Po raz dziesiąty wieją wolne wiatry przedwiośnia — ale jakże już inne, o ile bardziej życiodajne, niż w pierwszych ośmiu latach.

Pamiętamy je wszyscy. Były to wiatry złe, kásające, zgniłe. Raz po raz szarpały ten szaro-błękitny płaszcz Komendanta otulający młody posąg Polski. Z pod roz-

wianej draperji zaczęliśmy coraz bardziej dostrzegać „ohydne płachty“ — jak powiada Słowacki.

Nastąpiła zbrodnia i jej apoteoza. Zdawało się, że grynszpan zżarł „żelazną na gość posagu“.

A tymczasem prawda dojrzewała w Sulejówku.

I gdy nastąpiło ósme przedwiośnie, padł grom:

Alea iacta est! Kości rzucone!..

Marszałek Piłsudski zdarł z posagu „płachty ohydne, tę Dejaniry palącą kosszulę“.

„Czerepy rubaszne“ umknęły do Wilanowa...

Zalśniła ponownie oczyszczona biel odrodzonego pomnika.

Oto skrót pierwszej dekady naszej wolności w przenośni obrazowej.

Sulejówek. Gabinet Marszałka. (Fot. M. Iliński).

Sulejówek. Zaciszny gabinet na „górcie”, — samotnia Marszałka.

A teraz spójrzmy bliżej, jak się ułożyła draperja szaro-błękitnego płaszcza na odrodzonym posągu Polski.

Dla przyszłych historyków dzieje Józefa Piłsudskiego mają już szablon ustalony. I tak np. słupami granicznymi będą niewątpliwie chwile takie, jak sierpień 1914, listopad 1918, sierpień 1920, wreszcie maj 1926 roku.

Dla mnie natomiast, w tym całym plutarchowskim żywocie Marszałka Piłsudskiego, momentem zwrotnym jest jego pobyt w Sulejówku w latach od 1923 do 1926 r. Skończył tyloletnie zapasy o wolność polityczną narodu, a rozpoczął walkę o *samą prawdę żywota polskiego*. Odczułem to doskonale podczas rozmowy, jaką mnie Marszałek Piłsudski zaszczycił w 1923 r., a zrozumiałem ten przełom jeszcze lepiej po przeczytaniu wydanych wówczas broszur Komendanta.

Z pośród nich jest jedna, która rzuca pierwszorzędną światło na ówczesny stan

duszy Marszałka Piłsudskiego. Myślę o skromnej broszurze p. t. „Rok 1863”.

Ale przypomnijmy sobie panujące stosunki w Polsce: zamordowanie Prezydenta Narutowicza, kinematograficzna zmiana gabinetów, obląkańczy szal partyjnicstwa, ustawiczne panamy, kradzieże grosza publicznego — wszystko to spowodowało kompletny upadek autorytetu naczelnych władz państwowych. Z furją szaleńca, fanatyka lub demagoga zrównano z błotem wszystko i wszystkich. Nie oszczędzono nikogo, choćby najbardziej zasłużonych. Zapanowały niepodzielnie intryga i odwet. W rezultacie ponad całą Polską zdawało się rozciągać najohydniejsze z pobojowirk, pobojowirk nas samych, naszych braci, których za dnia stawialiśmy na piedestale, by w najbliższą noc strącić ich, ja kto czytał Alcybiades.

Wśród takiego sabatu „potępieńczych swarów”, Marszałek Piłsudski w zaciszu Sulejówka, przeżywał wówczas n a j w i ę k

„*Alea iacta est!*“

sza może tragedję w swoim życiu.

„*Wielkości, gdzie twoje imię?*“ — oto stały refrem, powtarzający się w tragicznym rytmie przez cały ciąg broszury o 1863 r.

„*Wielkości gdzie twoje imię?*“ — pisze wówczas Piłsudski: „pamiętam tragedję swoją, gdym jej szukał i gdym, napotykając legendy, jedną za drugą odrzucał“.

I padają tam zdania, pełne trawiących zwątpień, opętane niemal rozpaczą, z pod których wyziera, jak morze, spieniona wola, bijąca o wszystkie szczyty i przepaście naszych dziejów.

„*Wielkości gdzie twoje imię?*“ — pyta ciągle Piłsudski.

Wszędzie jenó operetkowe figury, krwawe farsy. I na tem tle usiłuje pokochać znienawidzonego przez cały naród Wielopolskiego, bo on przynajmniej jeden potrafił zachować dumę i godność swego narodu.

Wreszcie po ciężkich zmaganiach znajduje Marszałek Piłsudski odpowiedź, którą określa w ten sposób: „wielkość naszego narodu w wielkiej epoce 63-go roku ist-

niała, a polegała ona na jedynym może w dziejach naszych Rządzie, który, nieznamy z imienia, był tak szanowany i tak słuchany, że zazdrość wzbudzać może we wszystkich krajach i u wszystkich narodów“. A więc za wszelką cenę *odrodzić autorytet rządu!*

Co spowodowało upadek jego prestiżu? Powszechny zanik *prawa czci, to jest wolności wewnętrznej*. A wolność ta, jak ją przepięknie określa Artur Górski, to nic innego, jenó *wola wykonywania prawa czci*. Bo prawo czci, jak pisze wspomniany autor, zamknięte w piersi narodu, jest jego siłą sakramentalną, która mu daje wiarę w siebie i ciągłą zdolność odrodzenia; bo polskość jest stanem walki o pewien *porządek moralny*, a nie o łączliwość narodową.

To życiodajne prawo wolności wewnętrznej, bez której naród nie może istnieć, Marszałek Piłsudski zdobył w najtragiczniejszych chwilach swego życia, w Sulejówku w latach od 1923 do 1926 i nazwał je „*IMPONDERABILIA MORALNE*“.

Reszta — to słowa: „*Idź i czyn!*“, to mąjowe: *Alea iacta est...*, *odrodzenie autorytetu rządu i ciała ustawodawczego*.

Dziś na posągu Polski odrodzonej dra perje szaro-błękitnego płaszcza układają się spokojnie i majestatycznie.

Roman Zrębowicz.

Dworek Milusin. (Fot. M. Iliński).

SULEJÓWEK.

Przyjeżdża się do stacyjki cichutko, morzem piasków. Zdawałoby się, że pociąg nie biegnie po szynach stalowych, ale po rozpiętej wstążeczce z atlasu. Potem tak samo piaskami idzie się ku leżącemu opodal laskowi.

— Możesz mi pokazać gdzie dworek Marszałka Piłsudskiego? pytam wyrostka, który kozę pacyficznie pasie.

— Dworek Dziadka? a ot tam! Wskazuje na prawo kijem, którymby raczej mógł hipopotama poganiać, niżli wążką kozę. Idę spiesznie. Lasek sosnowy pachnie żywicą, sosenki powtykane płytko w lotność gleby, strzelają jak race ku przeraźliwemu słońcu. Tysiące ścieżek goni się wzajem i przegania, plecie i rozplata, a im bliżej dworka, tem się ich warkocz bardziej skupia w jeden sdecydowany trakt.

Sztachety, brama i tabliczka na bramie:
Dworek Milusin.

Pani Komendantowa idzie ku mnie z ogrodu, z talerzykiem malin, które osobi-

cie właśnie zrywała. Jest w tem powitaniu szarego gościa pewien symbol. Nie chlebem go witają, niepotrzebnego przechodnia, solidnym, zakalcowatym, koniecznym chlebem, lecz talerzykiem, że tak powiem, samej radości. Maliny są ciemnorubinowe, pełne nagrzania słonecznego, pachnące. Spoczywają na talerzu, w smukłych dłoniach, jak zwinięty różańczyk romantyczny, na którym poezja wciąż powtarza swoje cieniutkie pacierze. Idziemy obie ku dworkowi. Bieleją nieodzowne kolumny — pod niemi, na werandzie, Wanda i Jagódka poważnie list kaligrafują do Ojca, który bawi w Druskiennikach: „Przyjeżdżaj, Tatusiu, bo józ jabka dojrzewają“... Apel tak samo śliczny i tak samo pachnący jak maliny. Wewnątrz dworku pełno portretów obu dziewczynek—jakiś staroświecki obraz na ścianie — autograf Słowackiego na pianinie. Nie narzuca się nikomu cień Wielkiego Człowieka, który tu mieszka, który tu szczęście swoje osobiste zamknął. Nie dla

Jagódka i Wandeczka. (Cz. Nowocień. Sulejówek).

wi nas za gardło Jego od nas różność. Nic. Słońce, buziaki dziecinne, maliny i jabłka. Jest w tej pogodzie zastanawiająca i pocuzająca dla nas wszystkich wieść o tym moście przymierza, jaki Los buduje między poświęconem kiedyś Sprawie szczęściem osobistem, a osiągnięciem tego szczęścia. Pisze je Los nieznacznie, na marginesie pochłaniającej wszystko Sprawy: uśmiechem Ojczyzny, najpiękniejszym, nagradzającym tkliwie. Jakże daleko od tego dworka wdziek kajdan, miecze, armaty!! Teraz maliny, jabłka, słońce, dziecinne buziaki, no i mądra, łagodna ręka Pani tego Domu, sprawująca rządy czarowne. Nad domem, nad dziećmi, nad malinami, nad wywczasem Nieobecnego. Bo oto zawija troskliwie jabłka w pudełku, aby je ktoś doręczył w Druskiennikach.

— Pani Marszałkowo! tyle tam jabłek ma pan Marszałek w Druskiennikach, więc może nie trzeba...

— Trzeba, panie pułkowniku! Tamte to nie są przecież jabłka ze Sulejówka.

— A no tak. Pułkownik najzupełniej przekonany, bierze do rąk pakunek. Wierzy on i ja i wszyscy wierzymy, że te ze Sulejówka mają smak inny.

M. J. Wielopolska.

SCHODKI BELWEDERSKIE.

Belweder ma dużo smutnych kart. Po salach jego czała się wielokrotnie nikczemność i małość ludzka — bohaterskie też i piękne coprawda były na nie repliki. Dziś z Belwederu promieniuje już nie przerwanie na całą Polskę słońce potężnej ideologii państwowotwórczej, piorunująca nauka wiedzy obywatelskiej i etyki.

Roku 1919, w nocy, 4 stycznia, rojno było na bocznych schodkach, prowadzących do sypialni Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego — na tych schodkach, na których dramatyczne sceny się rozegrały za czasów W. Księcia Konstantego i w maju roku 1926. Niedawno powrócił Komendant z Magdeburga, niedawno złożono jedomyślnie w jego ręce rządy krajem — nagle czarne moce postanowiły go usunąć i pchnąć nowopowstańcące Państwo w odmętły kataklizmów. Macki potwórka wysunęły się niespodzianie z pałacu Staszica. Tak zwany „narodowy naród“, wysłał kapitana Pawlucia do Belwederu z „wypowiedzeniem wojny“. Mieli tam służbę wtedy por. Stamirowski, Korzeniowski, Filipkowski i inni. Przymknęli kap. Pawlucia i spokojnie poszli powiadomić o rewolcie Naczelnika. Właśnie po tych wąskich, bocznych schodkach

Szachy pomysłu i rysunku Jerzego Hulewicza, złożone jako dar imienninowy Marszałkowi Piłsudskiemu dnia 19.III 1928.

Podobizna Marszałka Piłsudskiego jako króla szachowego.

Piłsudski spał. Spytał się, czy rewolta *prawa*, czy *lewa*, machnął ręką i leżał dalej. Telefony nie działały, przerwane, jedno tylko działało połączenie, niebacznie zapomniane przez rebelizantów, te mianowicie ze Sztabem Gen. Zjawiła się też podchorążówka z por. Jagminem Sadowskim, zjawił się Szeptycki, Berbecki z jednym bataljonem. Piłsudski leżał i czytał, odbierając od czasu do czasu meldunki swych oficerów. Wstał dopiero koło 7 rano, gdy przyszedł Szeptycki. Tymczasem w Alejach Ujazdowskich por. de Thun działał. Zamknięto pod klucz szereg ministrów, aresztowano na mieście co znaczniejszych Piłsudczyków. Nareszcie urzędowo zgromadzenie bojowo-konspiracyjne w Komendzie miasta, dokąd też przybył wkrótce Piłsudski, wraz z por. Stamirowskim i Olszanowskim. Pawlucia pozostawiono pod troskliwą opieką por. Andrzeja Nałęcz Korzeniowskiego w Belwederze. Piorn trząsk, gdy wszedł Piłsudski. Siedziała cała rewolta zgromadzona: więc p. Tadeusz Dymowski, więc pułk. Żółkiewski, więc cała rodzina Januszajtisów in gremio, trzech bracia, oraz pani Januszajtisowa, nawet z bratem swoim Dąbrowskim, podówczas niewyraźnym, inteligentnym sierżantem przy kadrze. Piłsudski bez broni, stanął przed nimi i — trudno powtórzyć co im w tej godzinie wyrecytował. Wszyscy „cywile” dali słowo honoru, że się

stawią w Belwederze, oficerowie zostali zaaresztowani. P. Tadeusz Dymowski zapomniał jednak o danem słowie. Wyjeżdżającym do Belwederu rebelizantom, krzyknął: *nie pozwalał!* i czmychnął do Poznania. Natomiast tamci stawili się wszyscy, kolejno, w cztery oczy wzywani z obecnego apartamentu pułk. Prystora na niemilą rozmówkę do Komendanta. Januszajtis siedział złamany w pokoju księżnej Łowickiej. Blady strach padł na „narodowy naród”. Dama jakaś przyszła błagać o życie pułk. Żółkiewskiego. Niepotrzebnie, bo ostatecznie wszyscy odjechali cało i zdrowo pod opieką naszego obecnego attaché militaire w Anglii, Romana Michałowskiego, na małą wilięgiaturę do twierdzy dęblińskiej. Długi czas widywano potem ułaskawionego Januszajtisa, w Warszawie, jak chyłkiem przemierzał Aleje Jerozolimskie...

I tak się rozbiła o niezłomną skałę malutka, mętna fala. Życie narodu przeinaczyło się, strawiła się wozgrzywność, zatriumfowała wola czystego i silnego Człowieka. Po schodkach belwederskich nie dzwonią już szablami zaaferowani adjutanci z wieścią o rewoltach. Niema żadnej rewolty. Wre praca. Chodzi on sam, Piłsudski, zadumany nad zagadnieniami państwa i biegią tam i z powrotem dwie małe dziewczynki niefrasobliwe.

M. J. Wielopolska.

Belweder. Schodki prywatne do gabinetu Marszałka.

WILNO.

*Wilno, pieszczota pięknej natury,
Pomiędzy gaje, pomiędzy góry,
To kwiat, co w dzikim zielsku się chowa...
Gdy się na strome wdzierasz urwisko
Albo brniesz piaskiem drogą pochylą,
Nigdybys nie zgadł, że Wilno blisko,
Gdyby twe serce silniej nie biło.*

Syrokomla.

Jakiś zaklęty urok i czar rzuciły pogańskie wróżki na ten czarowny zakątek nad Wilją, jakimś lubczykiem obsiały Trzykrzyską górę, jakąś zaklętą pieśń śpiewali wajdeloci w Świątyni Perkuna, a wszystkie te czary i mistyczne moce do dziś i na wieki przesycają atmosferę ziemi wileńskiej, rzucając czar na przybysza.

Opowiadają, że szeregi niemieckie, wychyliwszy się z lasu, gdy ujrzały panoramę Wilna, stanęły zdumione, zapomniawszy komendy i w zachwycie podziwiali miasto.

Cóż dopiero mówić o Polakach, dla których Wilno jest krynicą wspomnień, symbolem ofiarności i skarbnicą gorącego patriotyzmu.

Głośno i jasno musimy stwierdzać wszędzie, że to, czem była Polska porozbiorowa, zawdzięcza Wilnu. Wszak kiedy pogrążył się Kraków w złoty sen

*Wilno. Mogiła Sierakowskiego na Górze Zamkowej.
(Fot. J. Buthak).*

o przeszłości, gdy zdławiono ruch naukowy i twórczy Poznania, gdy zdarto koronę królewską z Warszawy, jakimś dziwnym mistycznym i tajemniczym zrządzeniem Opatrzności zapłonęło ognisko odrodzenia w Wilnie.

To ognisko zapromieniowało na całą Polskę, blaski jego poszły na całą demokratyczną Europę, gdy

*„Groźbą rozpacz do niebiosów grzmota
Plomieniejąca Konradowa cela,
A nad ofiarą Zana i Czeczota
Bucha czerwone słowo Lelewela!”*

Tam rzucają hasła, co przez wiek cały podtrzymują ducha polskiego na wyżynach, tam nakazują „zestrzelić myśli w jedno ognisko i w jedno ognisko duchy!”

Jak święty wiatyk na drogę żywota stamtąd płyna hasła, by „mierzyć siły na zamiary, nie zamiar według sił“, by nowymi tory popchnąć bryłę świata a ludzkości całe ogromy przebiegać z końca do końca.

I poddaje się tym hasłom cały naród polski. Pierwszy pomnik Mickiewiczowi stawia Poznań, do królewskiej krypty na Wawel sprowadza ukochane zwłoki Kraków, w świętym skupieniu, jak w momencie podniesienia, staje pod pomnikiem Wieszczka Warszawa, ale najtrwalszy pomnik tego przedziwnego wileńskiego ruchu to nie w marmurze, ani w bronzie: jest on w jeszcze trwalszym materiale. bo w sercach ludu, z pokolenia w pokolenie przekazywany, jak ta pieśń gminna, „w którą lud składa broń swego rycerza, myśli swych przędę i swych uczuć kwiaty“.

I to nie tylko ten górny ruch filarecki i nie tylko potęga genjusza wieszczów tak wysunęła znaczenie Wilna, ma ono bowiem swe wspaniałe karty i w dawniejszych czasach: „gdy Kraków po opuszczeniu go przez dwór królewski w końcu XVI w. zwołna przygasa, rolę jego przez wieki XVII i XVIII przejmuje Wilno, tworząc drugi rapsod legendy kamiennej — drugi wielki okres rozwoju architektury polskiej“ (J. Kłós).

I istotnie, trudno powiedzieć, co wyżej postawić w Wilnie: czy piękną przyrodę, czy przedziwną sztukę?

Uzupełniają się one wzajemnie, i splecione razem dają one to wielkie dionizyjskie zadowolenie ducha temu, kto do Wilna zawita.

Wędrowka przez ulice Wilna, to pielgrzymka przez stulecia od przeszłości wielkiej i jasnej ku jeszcze jaśniejszej przyszłości, „na tem polega ten nieprzeparty czar, a zwiedzając Wilno i poddając się urokowi jego legendy, przekonamy się, że poznać Wilno — to znaczy pokochać je na zawsze“.

Otoczone łagodnymi stokami Ponarskich gór przecięte bystrzami wstęgami Wilji i Wilejki, objęte pierścieniem wysokich lasów, zajęło Wilno czaro

Wilno. Ogólny widok na miasto. (Fot. J. Bułhak).

wną kotlinę i w typie swoim może najwięcej z miast polskich przypomina Lwów.

Ze stojącej w środku miasta góry Zamkowej możemy „czytać“ Wilno, jak rozwartą u stóp olbrzymią księgę, przemawiającą kartami swych dziejów i bogatą ilustracją sztuki.

I nie wiadomo, co podziwiać bardziej: czy ceglane czerwone mury kościoła św. Anny, gdzie fasada zewnętrzna „imponuje wirtuozostwem swej przebogatej kompozycji“, czy szczątki renesansowych gmachów, nad którymi pracowali luminarze włoscy, znani z prac na Wawelu, jak np. Giovanni Cini z Sieny, czy ten bezprzykładnie świetny wybuch wspaniałego baroku, jakiego w tej ilości i jakości nie posiada żadne miasto polskie.

Obok stałych kanonów baroku styl ten przerażająco sobie ludy według własnego uznania. „Polsce specjalnie trafił do serca ten styl o rozmachu szalonym, pełen jędrnej mocy i bujności“. A jeżeli można mówić o „nadwiślańskim gotyku“, o „krakowskim renesansie“, to do nich należy dołączyć „wileński barok“, jako ten ruch architektoniczny, który naidoskonalszy swój wyraz i najwyższy rozkwit zostawił nam w Wilnie.

Potężny gmach kościoła św. Kazimierza, uwieńczony wspaniałą kopułą – na skrzyżowaniu naw, łukowe sklepienie i płynące z góry światło, szereg kaplic i bogata dekoracja wnętrza, to godne podziwu dzieło skrwystalizowanego baroku, ale najwyższego, wprost zdumiewającego rozkwitu, dochodzi barok w kościele św. Piotra i Pawła na Antokolu.

W tym gmachu, gdzie nad bramą wejściową położono napis: „*Regina pacis, funda nos in pace!*“ twórcza inwencja włoska dała cudowny odprysk bujnej Italji pod Ponarskimi górami.

W całym kościele niema ani ściana, który nie byłby pokryty przedziwną dekoracją: kwiaty, arabski, wieńce i owoce, kłosa i liście spletających się w fantastyczne bogactwo motywów, które Piotr Peretti i Jan Galli z Medjolanu przy pomocy 300 robotników rzucili na ściany kościoła. 2000 postaci ludzkich wpleciono w ową bogatą dekorację.

Praca typowo włoska: spletają się tam w harmonijną całość światy pogański i chrześcijański. Trytony, syreny i morskie dziwadła głoszą cześć Najświętszej Panny. Szatan cudaczną maską naigrawa się z ludzi, a całe szeregi świętych postaci i szczytnych symbolów tworzą całe chóry i pochody artystycznych motywów dekoracyjnych.

Całą księgę monograficzną mógłby wypełnić opis budownictwa kościelnego w Wilnie, od owych pierwocin, zaraz po przyjęciu chrześcijaństwa, aż do prac Gucewicza z początku XIX wieku, aż do śmiałych rzutów nowego kościoła, który wznosił Wiwulski w przeddzień swej śmierci w okresie wielkiej wojny.

A wielu z wybitnych ludzi wileńskich spoczęło na Rosie, tym cudnym cmentarzu cichym, leśnym, spokojnym, jak wyspa śmierci Böcklina. Jakże tam cicho: boski jakiś spokój, kojący szum sosen i szmer rzeczulki u stóp wzgórza łagodni rozdrażniane nerwy i uspokoja, jak owe ciche cmentarze Eyubu, lub Hajdar-Paszy w Carogrodzie.

Wilno, to dla Polski odżywcza czara świętego Grala, to mistyczne obcowanie duchów, które poeta w słusznym ujął zaklęciu:

„*O, stare Wilno! otośmy sprzężeni
Miłością wierną i jak śmierć tak mocną!*“

Al. Janowski.

WĘDRÓWKA PO MUZEACH POLSKICH (II). RAPPERSWYL U BARYCZKÓW.

Portret Tadeusza Kościuszki. Reinagle Ryszarda Ramsay'a (1775 — 1862).

Do skarbnicy duchowej ludów świata Polska, to serce słowiańszczyzny, wnosi nową ideę. Idea ta tkwiła w narodzie polskim w chwilach potęgi i chwały i wyraziła się wówczas najsilniej w Unji Horodelskiej. Ale dopiero w niewoli idea ta rozrosła się i wypuściła pędy świeże. Z przeczuć serca, z charitas tkliwej, głoszonej ongi za czasów świetnej przeszłości, niby z kryształu przeczystego, wydobyła myśl wielką, metafizyczną, objawiła się czynem i słowem i stworzyła odrębne wejrzenie na sprawy świata — tak wzniosłe i piękne, że tylko w najbardziej wykształconych religjach możnaby znaleźć analogje równie wysokich nakazów moralnych, i tylko w świecie Grecji — Leonidasa i Platona — należałoby szukać równie zaświatowego szaleństwa, wspaniałej pogardy śmierci, namiętnego ukochania wolności i spokojnego, prostego bohaterstwa. Idea ta — to może odrodzone

chrześcijaństwo — ale bez zamykania się po klasztorach w odosobnieniu od świata — to idea wolności i miłości, to walka o wolność waszą i naszą, to twórcza ofiara z siebie na drogach rozwoju w myśl „Genezis z Ducha“ Słowackiego — to honor wolnego ducha, tak po prostaku traktowany przez dzikość Dostojewskiego, to słoneczna, radosna, w trągnięciu swoim bezprzykładna pewność, że życie jednostek jest misją narodową, społeczną, wszechludzką i metafizyczną, a więc że życie to jest z góry przeznaczone na ofiarę — a „lat tysiące są jak jedna chwila“. Życie doczesne mija — duch wkracza w nowe, wyższe, istnienia — „i wejdzie nieśmiertelność, jak anioł, w człowieka — i stanem narodem świata“.

Pokolenia za pokoleniami pławiły się we krwi własnej, w cierpieniach, nad którymi unosila się mistyczna gwiazda idei. Daremnie gwiazdę tę chcieli zgasić obcy mordercy — a także, niestety, ślepcy i tchórze swoi. Lśniła ona w duszach tych, którzy wiedzieli, że to jest przejaw boskości — a wiedzieli o tem w natchnieniu charitas swego serca

Jest to nasza polska religja narodowa — a wyrazem jej jest nasza sztuka.

Zbiory Rapperswylu, zgromadzone w swej części najcenniejszej, u Baryczków, są wyrazem żywym idei polskiej. Zbliżają one nas, ludzi dzisiejszych, zarażonych cynizmem powojennym, snobizmami formalistycznej artystycznej, teorjami zbankrutowanego materjalizmu i europejskiem zakłamaniem myślowem, do wielkiego wichru metafizycznego, który z głębin ducha narodowego wyrósł i śmiałością swoją przeczy tchórzostwu myśli racjonalistycznej.

Duch powstań unosi się nad zbiorami Rapperswylu, wylania się z portretów Kościuszki, Mierosławskiego, Traugutta, Dwernickiego, Gillera, z nawpółskałkowych strzelb i karabinów, kos i sztandarów — a centralnym, szczytowym jego wyrazem jest powstanie z 1863 roku, bo tam irracjonalizm życiowy, na intuicji oparty, który

Portret gen. Józefa Dwernickiego wgl. Gigou (1833). Walery Klausowski (1897).

kąd zaczęły się chwiać podstawy głębokiej wiary, której ostatnimi wielkimi wyrazicielami byli Giotto i Fr. Angelico. Nie było w Europie przez kilka wieków swobodnych dążeń sztuki w jednym określonym kierunku ideowym—były tylko tematy nie idee—tematy literacko-religijne, w których grecka mitologia z takim samym brakiem odczucia grała rolę jak postaci chrześcijańskie — a wierzone w nie konwencjonalnie, powierzachownie. Stąd sztuka Europy od kilku wieków nie miała stylu i była w istocie swej w różnych odmianach realistyczna.

Dopiero idea polska była nowem tworzywem ducha, które mogło się równać swoją potęgą metafizyczną z religjami z przed wieków. To była nowa religja, która posiadała ciągłość pokoleniami trwającą i wyraziła się w sztuce polskiej z taką samą mocą, z jaką w Grecji wyraziła się u Homera. Pionierami wyrazu tu byli Mickiewicz, Słowacki, Norwid, Chopin w poezji i muzyce — a w malarstwie Grottger, Rodakowski.

Matejko — a po nich Wyspiański. Za podstawę wyrazu służyły artystom naszym postaci polskie, które mają w sobie tradycję wspaniałości ducha i cudownej dekoracyjności — postaci same przez się stylowe, które czekały tylko na ich stylowe, uczuciowe ujmowanie.

Urok dekoracyjny tych postaci chwycili Juljusz Kossak, Brandt, urok ideowy Grottger i Jacek Malczewski, potęgę tych charakterów wraz z ich blaskiem zdobniczym zarazem — Matejko, pęd w Nieznane, szaleństwo ducha i ludową barwność — Wyspiański.

W Muzeum Rapperswyłu jest obraz nieznanego artysty, podobno Franciszka Casanowy, przedstawiający bitwę pod Racławicami. Jest to jedno z pierwszych dzieł o idei polskiej, mające pierwszorzędną zaletę układu, a pełne charakterystycznych, czysto polskich właściwości w postaciach. Jeżeli to był obcy artysta, to uderzyć go musiała oryginalność motywu kos nasadzonych sztorcem, a działających jak oszczepy i straszne miecze w czasach artylerji i karabinu. Broń. owa, tylko chwilami silna.

Portret gen. Ludwika Mierosławskiego, dyktatora powstania 1863. Autor nieznan.

Antoni Piotrowski. Rozstrzelanie powstańca 1863 r. na stokach Cytadeli Warszawskiej.

gdy działanie strzelb i armat nie mogło powstrzymać lawiny bohaterów (pod Szczekocinami już nie zdołała ocalić położenia), stała się nowym ekspresyjno-dekoracyjnym elementem sztuki polskiej — w dziele Casanovy, czy też ucznia jego, Norblina, lub jak przypuszczają inni, Orłowskiego — w dziele w każdym razie bardzo wybitnym i stanowiącym wartościową pamiątkę. Jest to prototyp ducha powstańczego, które współcześni z r. 1863, a zwłaszcza późniejsi „trzeźwi“ lubili określać jako „szaleństwo“, ponieważ bezpośrednio nie dało powodzenia. „Z kijami na armaty“ szli ci szaleńcy i ocalili Polskę, bo w niebieskie wyżyny wnieśli ideę polską, stawili ją wśród gwiazd na równi z krzyżem chrześcijan jako wzór dla późniejszych bohaterów, dla tych, którzy wynieśli ją wreszcie na zawsze z mroku niewoli.

Franciszek Casanova z pochodzenia Wejcanin, urodził się w Londynie w r. 1730, umarł r. 1805. (Daty 1727 — 1802 dotyczą

jego brata). Uczeń jego, Norblin de la Gourdaine (1745 — 1830), przyjechawszy do Polski, stał się wiernym synem nowej swej ojczyzny i głęboko się przejął jej duchem. W zbiorach Rapperswyłu niewątpliwymi jego utworami są rysunki tuszem: „Widok Pragi podczas zaburzeń 4 listopada 1794 r.“, „Kiliński na ulicach Warszawy“, „Bitwa pod Zieleńcami“, „Obleżenie Pragi“, „Kościuszkę ranny pod Maciejowicami“ i inne, które znacznie się różnią w traktowaniu od obrazu przypisywanego Casanovie, lub Orłowskiemu (1777 — 1834). Lecz autorstwo jest tu rzeczą drugorzędą. Obraz ten należy do polskiej historii i sztuki — do sztuki batalistycznej, której znaczenie jest u nas olbrzymie, gdyż politycznie i duchowo stało się budzicielem narodu, pokazem jego historii, czynów i postaci i skarbnicą naszej narodowej zdobniczości, tem, co rozbudziło polską sztukę dekoracyjną, zanim nowe klejnoty znalazła u ludu.

Jan Kleczyński.

NAUKOWA ORGANIZACJA PRACY. (II)

PSYCHOTECHNIKA

Ideą wydatnej pracy jest „otrzymanie w pewnym okresie czasu możliwie najwyższego efektu pracy przy najmniejszym zużyciu sił i materiału i zapewnienie takiej pracy pewnej ciągłości i stałości“. Aby cel ten osiągnąć lub przynajmniej do niego się możliwie zbliżyć, musimy się zapoznać ze środkami, sposobami i wskazaniem, które do niego prowadzą.

A więc przedewszystkiem, zanim komuś jakąś pracę przydzielimy lub sami jakieś pracy się podejmiemy, musimy najpierw stwierdzić, czy dany osobnik do tej pracy się nadaje. Dotychczas polega to tylko na dowolnym oszacowaniu, co najwyżej ogranicza się do dość powierzchownego badania lekarskiego, które lekarz przeprowadza raczej z punktu interesów kasy chorych lub podobnej instytucji ubezpieczeniowej, niż z punktu widzenia interesów wydajnej pracy. Boć zrozumiałem jest, że zupełnie fizycznie zdrowy osobnik może znakomicie wykonywać pracę np. w kuźni — a nie nadaje się stanowczo do obsługi np. tokarek — ale o tem ani ten, kto mu tę pracę przydziela, ani często on sam nie wie, bo i jednemu i drugiemu „zdaje się“, że on może tę pracę wykonywać. A przecież praca tylko wtedy może być wydajną, jeżeli daje nie tylko możliwie największy zarobek, ale także i zadowolenie z niej. Ponieważ człowiek pracujący, czy to fizycznie, czy umysłowo, przeciętnie $\frac{1}{3}$ część życia pracuje, $\frac{1}{3}$ wypoczywa, a $\frac{1}{3}$ przesypia, więc po odliczeniu czasu spędzonego we śnie pozostaje mu połowa życia, którą spędzamy w pracy zawodowej — jest więc dla każdego niezmiernie rzeczą ważną, aby jego praca zawodowa odpowiadała jego uzdolnieniom i zamiłowaniom — dawała mu duże zyski i zadowolenie — co razem wzięte, stwarza radość życia i atmosferę szczęścia.

Równie ważnym, jak dobór zawodu dla pracownika jest dla pracodawcy trafny dobór pracownika do danego rodzaju pracy — czyli, jak nazywamy naukowo „selekcja“: otóż tą poradą zawodową i selekcją sił pracowników zajmuje się od niedawna nowa nauka nazwana „psychotechniką“.

Troską wszystkich rodziców i młodych ludzi z chwilą ukończenia obowiązkowej szkoły powszechnej jest pytanie: jaki zawód przedstawia największą szansę powodzenia? Bierze się pod uwagę specjalne zamiłowania do jakiegoś zawodu, a często koniunkturę handlową, która pozwala przewidywać i przypuszczać, że wybrany zawód ma widoki rozwoju i zapewnia lepszą przyszłość, czy nawet karierę. Jakże błędne bywają jednak takie przewidywania — wszyscy znamy wśród najbliższych mnóstwo osób, których tragedją życia jest zły wybór zawodu.

Aby więc temu zapobiedz, nauka wprowadza specjalne badania, które mają na celu rozpoznanie uzdolnień, czyli dyspozycji naturalnych każdego

poszczególnego osobnika, aby otrzymać ogólną strukturę osoby badanej. Na zasadzie otrzymanego całokształtu danych dotyczących kandydata są udzielane rady, jakiego rodzaju praca może najbardziej odpowiadać istotnym uzdolnieniom danej osoby. Zadania poradnictwa zawodowego polegają zatem na dokładnym zbadaniu nie tylko stanu zdrowia, lecz obiektywnym stwierdzeniu uzdolnień fizycznych i umysłowych w celu zebrania zasadniczych wskazań lub przeciwwskazań, czy zamiłowanie w pewnym kierunku zgodne jest z koniecznym dla obranej pracy uzdolnieniem.

Aby zaś stwierdzić jakich uzdolnień — każda gałąź pracy wymaga jako minimum — trzeba przeprowadzić długi szereg doświadczeń i prób, które zajmują się specjalne laboratorja i stacje doświadczalne.

Potrzebę wykazania pewnych kwalifikacji do bardziej odpowiedzialnych zawodów stwierdzono już dawno i w tym celu zaprowadzono egzamina kwalifikacyjne.

Życie jednak wykazało, że i te egzamina nie były wystarczające, bo przez nie można stwierdzić tylko, że dany osobnik posiada „wymagany zasób wiadomości“ — egzamin taki jednak nie upewnia wcale, czy osobnik ów da sobie w zawodzie radę. Czyż np. wystarczy wyuczenie się przenisów obsługi parowozu, oraz sposobu jego działania, jeżeli kandydat jest osobnikiem nierozgarniętym, nieorientującym się, niezdolnym do kombinowania i szybkiej decyzji, lub np. krótkowzrocznym?

Więc zamiast egzaminu z „wiadomości“ osobnika wprowadza się badanie jego „uzdolnień“ — za pomocą specjalnych — precyzyjnych aparatów, które z angielskiego nazwano i u nas testami.

Badania doświadczalne są właściwie badaniami lekarskimi i dzielą się na: 1) badanie stanu fizycznego (t. j. zmysłów) i badania psychiczne.

Badanie stanu fizycznego dotyczy: wzroku, słuchu, wrażliwości skóry, systemu nerwowego, dróg oddechowych i t. p., przy czem za pomocą przyrządów (testów) ustala się, jak organizm badanego oddziałuje na krótsze lub dłuższe przerwy w pracy (rodzaj elastyczności), następnie badania w ruchu, czy jest szybki, czy powolny — w jakim stopniu zdolny jest do wykonywania ruchów złożonych (zgrabność), jak prędko objawia oznaki zmęczenia (wiotkość) i t. p.

Badanie zaś psychiczne ma na celu zbadanie uwagi, wrażliwości zmysłowej, spostrzegania — typu pamięci wzrokowej — słuchowej — rodzaju kojarzenia wrażeń, zmysłu obserwacyjnego — szybkości reakcji, decyzji i t. d.; badanie to dotyczy również zdolności psychiczno-ruchowych — hartu, bystrości, zdolności wsłuchu, pamięci ruchowej — pamięci kształtów, określenia różnej wagi i t. p.

Inż. Roman Rieger.

Bauhaus — Dessau.

GNIAZDO MODERNIZMU.

(Korespondencja własna).

Wiadomo jak mało warta jest teoria bez praktyki. Wiadomo czem są śmiałe odezwy nowatorów nie poparte odpowiednimi przykładami.

Wiadomo jak mało przekonująca jest nowa sztuka głoszona za pomocą papieru, druku lub słowa. Do postępu konieczne są eksperymenty. Eksperymenty najlepiej wykazują wady i zalety nowego pomysłu lub teorii, dając im prawo celowej egzystencji lub odrzucając jako bezwartościowe.

Tak się ma rzecz w każdej dziedzinie. Tak samo i w sztuce.

Najciekawszym i bodaj jedynym na świecie przykładem instytucji eksperymentującej w dziedzinie nowych kierunków w sztuce plastycznej jest t. zw. „Bauhaus“ w Dessau pod Berlinem. Bauhaus Dessau to gniazdo wszechświatowego modernizmu w sztuce. Bauhaus Dessau to potężny atut w rękach postępowych jednostek. Bauhaus Dessau wreszcie to najlepsza i jedyna współczesna uczelnia współczesnych artystów.

Szkoła powstała w roku 1922 w Weimarze. Początkowo popierana funduszami rządowymi, po dwóch latach wobec ich cofnięcia musiała zamknąć swe podwoje.

Profesorom jako zbyt „nowatorskim“ zakazano wykładania w jakiegokolwiek bądź uczelni.

W roku 1925 fabryczne miasteczko Dessau, stolica węglowego księstwa anhalckiego, przyczerpała rozbitków, dając im nie tylko możliwość pracy lecz stwarzając dla pracy tej wymarzone warunki.

W rok niespełna zbudowano podług projektów

arch. W. Gropiusa kolosalny kompleks budynków szkolnych i całą kolonję domków profesorskich.

Otwarto szereg wydziałów: architektura, malarstwo ścienne, tkactwo, drukarstwo, metalurgia, dekoracja wnętrz, reklama, grafika stosowana i wreszcie fotografia i teatr.

Instytut zapełnił się młodzieżą przybyłą nawet z bardzo odległych krajów. Zawrzała intensywna i systematyczna praca. Nauka, pomysły, eksperymenty.

Właśnie miałem możliwość poznania rezultatów. Są one imponujące.

Przedewszystkiem architektura.

Pomieszczenie dla całego instytutu składa się z kilku w jedną całość związanych brył o wyglądzie silnym, poważnym, celowym, a w prostocie swej, pięknym.

Bauhaus. Wejście główne.

Zwiedzam. Najpierw wygodna klatka schodowa Sekretarjat. Gabinet dyrektora. Sale wykładowe. Pracownie i warsztaty stanowią drugą część kompleksu.

Trzecia — zajęta jest przez oddzielne, prywatne atelier każdego ucznia.

Studenci, mieszkając na mieście, całe dni spędzają w Bauhaus. Pracują w skupieniu każdy w swym „studio“, słuchając wykładów w audytorjach, eksperymentują w warsztatach, stołują się we własnej kantynie.

Kwestja budowy osiedla mieszkaniowego dla uczniów już jest zdecydowaną. Każdy będzie miał ½ domku, składające się z 2 pokoi, kuchni i wygod.

Rozplanowanie gmachu, jego prostota, celowość i przejrzystość jest zachwycająca. Ściany malowane pastelowymi kolorami i wielkie w metal oprawne okna nadają pomieszczeniom jasny i spokojny koloryt. Dużo powietrza. Temperatura bardzo przyjemna ze świetnie urządzonych kaloryferów.

Jedna ściana warsztatów cała ze szkła. Wesoło i jasno, a mimo tego nie za zimno wcale.

Ściana ta, to najsilniejszy i bodaj najpiękniejszy efekt całej architektury Bauhausu.

Bauhaus nazywa się — szkołą „kształtowania“. Nauka form, poznawanie materiałów, zaznajamianie się z rzemiosłem, projektowanie i wreszcie samodzielna budowa domów, urządzeń wewnętrznych i przedmiotów. Instytut zgrupował najw-

Bauhaus. Pracownia i sala teatralna.

bitniejsze sity profesorskie. Dyrektorem Bauhausu jest architekt Walter Gropius. Człowiek wielkiej pracy i umysłu. Pierwszorzędnym budowniczym, utalentowany artysta, doskonały pedagog.

Metalurgję, fotografię w najszerszym tego słowa znaczeniu i film prowadzi węgier prof. Lucia Moholy-Nagy.

Do W. Kandinskiego, rosjanina i L. Feiningera należą malarstwo i grafika oraz nauka form. Szwajcar arch. Mayer uczy budownictwa. P. Klees prowadzi scenę.

Moholy-Nagy zaprasza mnie do siebie na popołudnie. Oczywiście idę.

Od Bauhausu, odległa o dwie aleje, ocienione starymi drzewami, znajduje się kolonja profesorów.

Całe osiedle składa się z pięciu dwumieszkaniowych domków dla profesorów i pojedynczej willi dyrektora.

Arcysympatyczny węgier przyjmuje mnie w swym niezwykle mieszkaniu mówiąc o nowej sztuce wiele i z zapałem. Oglądamy cały lokal. Nieduże, proste, świetne w kolorze pokoje. Brak niepotrzebnych gratów. Meble bardzo wygodne, lekkie, przeważnie z niklowanej rurki stalowej i pasów gurtowych są wyrabiane przez Bauhaus.

Na gładkich, jakby z porcelany, ścianach spstrzegam kilka obrazów. Konstruktywistyczne prace gospodarza, który woli je od malowania wprost na ścianie, ze względu na możliwość przewieszenia lub całkowitego zdjęcia. (Np. w sypialni w razie choroby, gdy najpiękniejszy obraz nawet staje się przeważnie nie do zniesienia). Idziemy do pracowni. Najładniejsze i najwygodniejsze atelier artystyczne jakie znam. Jedna ściana szklana, inne wraz z sufitem ciemne, prawie czarne, niesłychanie skupiają uwagę i sprzyjają zacisznosci.

Prof. L. Moholy jest mistrzem fotografii, a przede wszystkim fotomontażu i przez siebie wynalezioną nową gałęzią sztuki,—fotoformji. Oglądam ostatnie prace. Są nadzwyczaj ciekawe i pomysłowe. Fotomontaże Moholy-Nagy to skończone dzieła sztuki. Pytam o fotogramy, które odznaczają się olbrzymią inwencją. Kompozycje te powstają, objaśnia artysta, bez użycia aparatu fotograficznego, a tylko za pomocą naświetlania papierów kopjowych, na których poukładane są najróżniejsze zaślony ze szkła papieru lub przedmiotów.

Swe normalne zdjęcia i wszelkie fotomontaże profesor robi aparatem formatu 6 × 9 z obiektywem 1 : 4,5, później odpowiednio powiększając.

Żegnaj gościnnego gospodarza, który poleca mi, bym przy sposobności obejrzał nowoczesny film przy jego realizatorskim współdziałaniu p. t. Symfonia wielkiego miasta.

Następna wizyta — to Gropiusowie. Dyrektor niestety wyjechał z Dessau. Wytworna gospodyni oprowadza mnie po mieszkaniu. Jest w tem samein rodzaju, co poprzednie, tylko bogatsze i do urządzenia wnętrza zostały użyte wykwinniejsze mater-

jały. Ubikacje gospodarcze, kuchnia i łazienka znie-
walały do oznak najwyższego zachwyty. To już
nie laboratorja i przybytki; to sanktuarja higieny,
czystości, wygody i smaku.

Rozmawiamy z kulturalną gospodynią o Między-
narodowej Wystawie Mieszkaniowej w Stuttgarcie
i domku projektu Gropiusa.

Podano herbatę na stoliku z blatem z czarnego
szkła. Serwis szklany. Rozmowa przechodzi na te-
mat płaskich dachów. Dowiaduję się, że zagadnie-
nie to było w Niemczech aktualne 2 lata temu, lecz
już nie dzisiaj, gdzie żaden nowoczesny architekt
nie zaprojektuje dachu spadkowego.

Następne dni pobytu w tem jedynem w swoim
rodzaju miejscu zeszły mi na dokładnem zwiedza-
niu kilkakrotnem Bauhausu, rozmowach z profeso-
rami, słuchaczami (jest jeden polak!), robieniu
zdjęć z których kilka zamieszczam, i wreszcie zwie-
dzeniu dorocznej wewnętrznej wystawy prac
uczniów.

Reprezentowane są wszystkie działy.

Architektoniczne projekty. Dekoracja wnętrz
w rysunkach i wykonanych meblach.

Urządzenia i przyrządy użytku domowego.

Lampy: wiszące kule, ścienne z mlecznymi płyt-
kami zamiast abażurów, stojące.

Metalurgia: sztucce, armatury gospodarcze, na-
czynia, tace i t. d.

Nadzwyczaj interesujące były prace nowowstę-
pujących. W miejsce egzaminu kandydat otrzy-
muje dowolny materiał jak: drzewo, drut, papier,
szkło, farbę, blachę i t. d., z których wedle włas-
nego wyboru, upodobania i uzdolnień musi coś
utworzyć, ukształtować (stąd nazwa szkoły: Hoch-
schule für Gestaltung). Inwencja niebywała. Poraz
pierwszy widzi się tam abstrakcyjne i nadzwyczaj

Bauhaus. Szklana ściana warsztatów.

Bauhaus. Gabinet dyrektora.

Dom arch. W. Gropiusa. Jadalnia.

efektywne kompozycje, wykonane szalenie prostymi środkami np. z posklejanych w odpowiedni sposób płytek z różnych gatunków szkła lub polerowanej i lakierowanej blachy.

Dział fotografii w najbardziej przeciętnych pracach wykazuje zupełne opanowanie techniki przy całkiem świeżych pomysłach. Powiększenia, zdjęcia szczegółów (głowa muchy wielkości 30 cm., kielich kwiatu kilkunastucentymetrowy!), zdjęcia „zamglone“, portrety wkomponowane w tło, montaże, skróty, fotogramy, dział fotografii reklamowej. Szalenie interesująco przedstawiają się eksponaty z wydziału drukarskiego i reklamowego. Bauhaus ma własne drukarnie, gdzie nie tylko powielane są wszelkie ogłoszenia, blankiety, druki i prospekty, lecz także zajmuje się wydawaniem własnych książek z dziedziny sztuki. Prace bądź to profesorów szkoły bądź też dzieła sław takich jak Oud, M. Stam i t. d. są wydawane przez Bauhaus w pięknej szacie zewnętrznej z doskonałymi ilustracjami, a wszystkie odznaczają się specyficznym, zupełnie nowym układem typograficznym, innym systemem paginacji i ładnym, prostym krojem czcionek.

Mówiąc o dziale reklamowym, a więc przede wszystkim plakatach, to pierwsza rzecz jaka się rzuca w oczy jest ta, że żaden z projektów nie jest figuralny. Jeśli zachodzi potrzeba użycia jako elementu plakatu jakiegokolwiek bądź przedmiotu lub człowieka, czyni się to zawsze za pomocą odpowiedniej kombinacji z fotografią.

Pozatem, plakaty są w charakterze konstruktivistycznym, jako główny element kompozycyjny używając litery.

Litery w plakatach Bauhausu są albo rysowane, pisane albo też czcionki. Doskonałe nieraz efekty wydobyte są najprostszymi środkami, jakimi jest racjonalny układ napisów, kolorowych płaszczyzn i akcentów (kropka strzała i t. d.).

W przedziwnym nastroju opuszczałem Dessau. Bauhaus pokazał mi wiele. Pokazał rzeczy przeważnie wartościowe i piękne, a nawet jeśli były słabsze, zginęły natychmiast w powodzi dobrych.

W Dessau dopiero zobaczyłem, poznałem i dotknąłem się nowej architektury, nowej sztuki.

Cały Bauhaus jak i kolonja profesorów jest jedną wielką propagandą nowoczesnych kierunków w sztuce.

Nowoczesna uczelnia i nowoczesne domy nowoczesnych artystów i uczonych trwają, są praktyczne i higieniczne, a nadewszystko zupełnie bezpretensjonalne, harmonijne i nad wyraz wszelki miłe i pogodne.

Jeśli młoda sztuka potrzebuje jeszcze silnego argumentu w dyskusji o prawo swego bytu, posiada go już. Argument ten — to Bauhaus.

P. M. Lubiński.

Dessau, jesienią 1927 r.

Dom arch. W. Gropiusa.

OSTATNIE BLASKI I CIENIE PARYŻA.

*Dwa królujące aromaty. — Samochód i kobieta. —
Kulisy mody paryskiej. — Rozkosze kulinarne. —
Music-Hall'e. — Venus czekoladowa. — Dzielnica
cyganerji międzynarodowej.*

Benzyna — oto pierwszy królujący aromat Paryża.

Paryż, jak twierdzą znawcy, pod względem ruchu automobilowego ma pono nawet New York przewyższać. Ta orgja samochodowa, mimo znanej sprawności szoferów paryskich i ustawicznych ze strony miasta zabiegów i ulepszeń, stale wzrasta, tworząc kolosalne zatory, t. zw. embouteillage, czyli mówiąc po polsku, zabutkowania.

ryski, inteligencja i taksówkowi szoferzy używają tak popularnego i reklamowanego Citroëna. W samochodach Delage, Bugatu, Hispano-Suiza rozpierają się najbogatsze metresy nowoczesnego Babilonu. Marka staro-francuska, lecz może najsolidniejsza — Voisin — obsługuje prezydenta Rzeczypospolitej Francuskiej, p. Doumergue'a i przedwojenną rodową plutokrację. Rollsy, Lincolny i Cadillac'i czekają na skinienie bogatych etranżerów, po większej

Notre Dame w miesięczną noc.

Od 1924 r., t. j. od pamiętnej wystawy automobilowej w Wielkim Pałacu, samochód stał się nieomal głównym bożyszczem dla wszystkich sfer paryskich, niestety bożyszczem krwawem, bo pochłaniającem codzien poważną hekatombę ofiar. Ostatnia zaś wystawa, jaką urządzono w sezonie jesienym zeszłego roku, przyczyniła się jeszcze bardziej do spotęgowania ruchu automobilowego. Obecnie samochód stał się prawie biletem wizytowym, rekomendacją towarzyską, niewątpliwym dokumentem przynależności do danej sfery społecznej.

I tak np. zamożni kupcy używają marki Renault w największej jej rozmiarach. Arystokracja i ziemiaństwo w zwolnionem i poważnem tempie przecina Paryż Panhard'ami. Zasobniejszy ludźk pa-

części anglo-saskiej rasy. W zgrabnych miniaturowych Hamilcarach szukają rozrywki samotni kawalerowie i debiutujące sportsmenki. Zamożniejsi polacy wahają się między Citroënem, Chryslerem, Voisinem.

Drugim zaś aromatem, zresztą niepodzielnie związanym z zapachem samochodowej benzyny — to *odor feminae*, aromat kobiecy z jej perfumą, jedwabną pończoszką, strojem, pudrem, szminką i fryzurą à la garçon.

Przy bożku automobilowym stoi oparta o lśniąca karoserję bogini najrasowszego czarnoksięstwa, jakim na zawsze pozostanie moda paryska. Bez sztucznych zabiegów Steinacha, czy jakiego innego Woronowa, moda paryska ustawicznie odmładzają-

W zaułkach dzielnicy łacińskiej.

ca się, wiecznie nowa i oryginalna, zawsze gotowa na skienienie nowego sezonu, zawsze odgadująca aberacje miłosne mężczyzn. To też Paryż jest, był i będzie niepodzielnym dyktatorem mody dla całego świata.

Tajemnicą tej czarnoksięskiej siły jest przede wszystkim wrodzony smak Francuzów, stara tradycja, wreszcie rasowy wdzięk paryżanki i twórcza niezmordowana praca wielkich magazynów paryskich.

Między sztukami plastycznymi, a kreacjami takich potentatów mody, jak firmy Poiret, Paquin, Doucet, czy Worth'a, zachodzą związki nader ściśle i zawsze przyczynowe. Wystawy bieżące i prywatne, a przede wszystkim nieprzebrane skarby, kryjące się w muzeach paryskich, stanowią nigdy nie wysychające źródło nowych form i pomysłów w kalejdoskopowym królestwie mody. Z nich to cały sztab artystów malarzy, kopistów i rysowników, będących na usługach poszczególnych magazynów, czerpie wzory, kształci smak i odgaduje nowy rytm, ostatni rozkaz mody dyktatorki. Dlatego skrajnie błędną jest utarta opinia, że moda — to kaprys, czy chimera. Nic podobnego.

Toczy się np. sensacyjna polemika historyków sztuki na temat rzeźby greckiej, a więc wypadek obchodzący sfery naukowe — a natychmiast Poiret!

rozkazuje wszystkim kobietom świata kopiować zgięcie kolana Venery Milońskiej, aby uzyskać większą płynność bioder, potrzebną mu do stworzenia kreacji. Odkopano grób Faraona Tutankhamena — wnet cała moda, gdzie może, wprowadza motywy egipskie. Lindberg przelatuje Atlantyk, a już w lot na plażach Jasnego Brzegu widzimy płaszcze kąpielowe, pokryte wzorami geograficznymi i emblematami samolotów; równocześnie fasony damskich kapeluszy upadają się do kroju czapki Lindberga.

W czasie wojny światowej, gdy i moda musiała wobec grozy dziejowej przytłumić swoje fantazje, a wielcy właściciele magazynów z powodu zastój rynku większą część dnia spędzali w muzeach, zdarzył się następujący wypadek. Oto jeden z dyktatorów mody poraz pierwszy w życiu, jak mówią złe języki, miał ujrzeć w Luwrze słynną rzeźbę grecką, Venerę Artemidę t. zw. łowczynię; zachwycony krojem jej draperji, sięgającej zaledwie do kolan, postanowił stworzyć nową na jej wzór kreację. I tak powstał fason ostatniej krótkiej sukni.

Ale dosyć przykładów.

Oprócz nadzwyczajnej intuicji, przewidującej niemal z jasnowidztwem nowe kombinacje barw, form i sylwety kobiecej — moda paryska posiada jeszcze jeden fantastyczny zmysł, któryby można nazwać termometrem erotycznym. Na tem polu jest ona wprost instrumentem niezmiernie czułym i djabelsko przerafinowanym. Z nieprawdopodobną ruchliwością słupek rtęci podnosi paniom suknie, lub je drażniaco opuszcza. Zwęża i rozszerza biodra niczem automat elektryczny, to znów plecy i ramiona obnaża. Odgaduje na wylot ustrój nerwowy mężczyzny, zepsucie danej epoki, zwyrodnienie przez dancingi wyobraźni, lub też odradzający się instynkt macierzyństwa. Można więc powiedzieć, że na tem tle taki np. Poiret spełnia doniosłą rolę dyktatora miłości, regulującego... zachowanie gatunku.

A jednak mimo to, że Paryż jest stolicą mody światowej, słyszy się nader często od zwiedzających gród nadsekwański powszechne narzekania, skierowane pod adresem strojów, widzianych na bulwarach. I istotnie, ulica paryska oglądana przez oko etranżera, nie dostarcza pod tym względem ciekawszych wrażeń. Biedota paryska, spiesząca do swych zajęć codziennych, ubiera się w trzeciorzędnych magazynach, kupując towar nader tandetny w jakimś Samaritaine, Printemps, lub Belle Jardiniere. Kto chce nasycić oko wytwornym kostjumem z pierwszorzędnych magazynów paryskich, kto chce zobaczyć najmodniejszą sylwetę rasowej Paryżanki, ten niech spieszy na premierę do Opery i teatrów, niech się uda w godzinach wieczornych na ostrygi do Prunier'a przy ulicy Duphot, a dalej o godzinie 4½ na herbatę do M-me Sevigné, w późniejszych zaś godzinach niech zwiedzi dancng Florida, Ciro, słynniejsze kawiarnie przy Polach Elizejskich, lub Près-Catelan w Lasku Bulońskim. Najpiękniejsze zaś dzienne stroje można ujrzeć

Motyw zimowy nad Sekwaną. Notre Dame w śnieżnym całunie.

w sklepach, czy magazynach przy ulicach: Boissy d'Anglasse, rue St. Honoré, rue Royal, rue de la Paix, Place Vendôme; oczywiście najpiękniejsze kreacje kryją się hermetycznie w luksusowych zbytkownych buduarach, we wspaniałych limuzynach, w apartamentach will Passy, Auteuil, czy Avenue de Hoche.

Ale już czas najwyższy spożyć obiad, czyli naszą kolację. Gdzie pójść? — oto odwieczny dylemat. bawiącego w Paryżu etranżera. Zaiste *embarras de richesse*. Kuchnia paryska posiada nieprzebrane symfonie rozkoszy gastronomicznych. Zacznijmy od najwykwintniejszych i najstarszą posiadających tradycję.

Jeżeli ktoś przepada za frykasami morskimi, niech spieszy do wspomnianego już Prunier. Jeżeli ubóstwia trufle, niech idzie do Ritz'a, lub na lewy brzeg Sekwany, do Foyot'a. Jeśli chce mieć najsmaczniejszą kaczkę, niech uda się do Tour d'Argent, gdzie (*maitre*) szef zakładu, przypominający rektora uniwersyteckiego, przyrządza w twoich oczach aromatyczną kaczkę, wręcza ci kartę wido-kową, na której jest uwieczniony kolejny numer spożytych od XV wieku kaczek. A może zechcesz czytelniku połknąć arcydzieło—pieczone—to spiesz do Chatam'a przy ulicy Daunou. A znowu, jeżeli brak ci inwencji w stosunku do potraw, a równocześnie znasz się na starych burgundach, to kaź taksówce jechać do Laperouse'a tuż przy Pont Neuf; tam sędziwy *maitre d'hotel* do zamówionych przez ciebie win dokomponuje wirtuozersko całe menu obiadowe. Chcesz idealnego kuraka, jedź na Monmartre, na ulicę Norvin. A może ci ktoś wspomniał o nadzwyczajnym smaku nieznaney ci

jarzyny, przyprawionej z drzewa palmowego, łączącej w sobie smak ryby i szparagów, to znajdziesz ją u Marjanny na Monmartre (chez Marianne). Ale dość tej oskomy prowokacyjnej. W ostatnich czasach najmodniejszemi stały się t. zw. oberże — małe przytulne lokale.

Oprócz setek oberż czysto francuskich, istnieją w Paryżu przeliczne oberże poszczególnych ras i narodów, przestrzegające tak pod względem zdobnictwa wewnętrznego, jak i tajemnic kulinarnych. swoich tradycyj narodowych. A więc, węgierskie oberże wyśmienite podają gulaże, w czesko-słowackiej znane knedelki i piwo pilzeńskie. W oberżach skandynawskich raczą gości pikantnym kawiozem szwedzkim i słynną wódką, akwawitą. Oberże włoskie dbają oczywiście, aby swoich gości najwspanialszym uraczyć makaronem (*spaghetti*). W rosyjskich — bliny, w kaukaskich — szaszłyki, w angielskich — rozbeety i befsztyki i t. d. Polska oberża „Bartek“ cieszy się niemniej, jak jej siostrzyce. świetnem powodzeniem. Nawiasem mówiąc, krąży po Paryżu spora ilość latających smakoszów, którzy codzien zmieniają oberże i w ten sposób w swoim żołądku kolekcjonują olbrzymie menu wszystkich potraw narodowych.

A teraz proszę sobie wyobrazić, żeśmy już spożyli kolację w jednym z wymienionych lokali. Cóż robić dalej z tak dobrze rozpoczętym wieczorem?

Mimo wszystko przybysz chcąc niechcąc musi się poddać obowiązującym w Paryżu szablonom. Bierzemy więc taksówkę i udajemy się do jakiegoś słynnego music-hallu: a więc do Folies-Bergeres, Palace, Casino, lub też Moulin-Rouge. Wybór oczywiście nie łatwy. I tak do Folies-Bergeres nęca występy

Widok na bazylikę Sacré-Coeur.

Józefiny Baker, i olśniewające akty, czy... stroje kobiece. Do Palace ciągną Dolly-Sister i Carpentier. Do Moulin-Rouge zaś prastara tradycja i prastara, choć nigdy nie starzejąca się, Mistenguette, lub też słynny zespół girls'ów nowojorskich.

Niestety, wyznać muszę, że w ostatnich czasach poziom paryskich music-halle'ów zaczyna coraz bardziej upadać; widz stwierdza coraz częściej powtarzające się motywy wyczerpania i zblazowania.

Po skończonym widowisku w music-halle'u etranger zazwyczaj szuka wrażeń na słynnym tradycyjnym wzgórzu, Montmartre. Ale i tu, niestety, poza czarującymi zaułkami, które oplatają wokoło bazylikę Sacré-Coeur, czeka dziś turystę rozczarowanie. Wygórowane ceny, repertuar nader ubogi, przealkoholizowane towarzystwa, dość często wszczynające awantury — oto cienie tłumiące dawny blask i sławę kabaretów Montmartre'u.

Co robić? Chodźmy do kabaretu Czarnej Venus, Józefiny Baker. Cała Europa o niej mówi; fenomenalna uroda egzotyczna, królowa charlestona, pierwsza kolorowa gwiazda na wypłowiałym firmamencie rasy białej.

Wybiła właśnie godzina 1-sza po północy. Mała, niska, zadymiona sala, tłok stolików i krzesel,

uniemożliwiający jakikolwiek ruch swobodniejszy. Obowiązuje szampan (flaszka po cenie 250 fr.) paczka papierosów kosztuje na mieście np 13 fr. w kabarecie p. Baker wynosi 35 fr.). Widz podniekscytowany wygórowanymi cenami i wprost amerykańską reklamą, oczekuje jakiegoś nadzwyczajnego programu.

W pewnym momencie, poprzedzonym sprytnie zorganizowaną klaką pod formą szeptów, stłumionych westchnień i snobistycznych chrząkań, wpada nie bez wdzięku, Czarna Venus, otulona w srebrzysty strój, odsłaniający szczerze jej niewątpliwie wdzięki. Wysmukła, dzięki najdłuższemu kręgosłupowi, z pośród istniejących na całym świecie kobiet, jak twierdzą znawcy, i dzięki anormalnie długiej kości ogonowej, jak utrzymują zwolennicy teorii Darwina — Józefina Baker wskrzesza niewątpliwie piękno naszych ogoniastych protoplastów. Włosy wysmąrowane grubą warstwą lśniącej pomady, szczerze przylegają do kształtnej czaszki. Zęby olśniewającej białości, oko duże, czarne, świetnie zestrojone z białkiem migdałowego koloru. Józefina Baker liczy zaledwie 22 lat, ale rozumek jej starczy za 44 rutynowanych kupców. Jednym rzutem oka ocenia całość towarzystwa, darzy wszystkich czarującym uśmiechem, łobuzerską miną, poczem z ulicznikowską swobodą porywa pierwszego lepszego gościa, po największej części star-

Wnętrze kościoła St. Etienne du Mont.

szych panów i starsze panie, i zmusza ich do tańca charlestona.

Jednak mimo groteskowych ruchów, spojrzeń i słynnych t. zw. wachlarzy kolanowych, Czarnej Venerze nie udaje się niestety wywołać, pożądanego na sali rezonansu. P. Baker powtarza ten proceder 4 — 5 razy i na tem koniec oczekiwanego z takim napięciem programu. Mówiąc po warszawsku, można ten kabaret określić, jako czekoladową bujędę na resorach. Potem już Czarna Venus zajęta jest wyłącznie zachęcaniem gości do picia szampana i kupowania lalek, imitujących jej egzotyczną sylwetę.

W każdym razie rączka p. Baker, uwieczniona niezmiernie długimi paluszkami, zgarnia codziennie ze swego kabaretu przeszło 10.000 fr. Ale Paryż połknął ją już, jak się potyka czekoladki Wedla czy Fuchsa. Ciężki haracz składają jej tylko turyści.

W miarę, jak wzgórze Montmartre'u upada opalone przez elementy napływowe, zagraniczne — ożywia się coraz bardziej południowa dzielnica Paryża, t. zw. Montparnasse, znane na całym świecie siedlisko międzynarodowej cyganerii literackiej i artystycznej. W rozwidleniu bulwaru Montparnasse i Raspail bije główne tętno międzynarodowej bohemy. Prym tu wiodą dwie od wielu lat rywalizujące kawiarnie: Café de la Rotonde i Café du Dome, oraz świeżo otwarta „La Coupole“.

Wszystkie prądy literackie i malarskie mają tam swoich przedstawicieli. Wszystkie rasy i narody we wzajemnym rozumieniu swej doli artystycznej, prowadzą kredyt zamienny, oparty po większej części na fikcyjnych podstawach. Kolonja polska zajmuje wśród nich miejsce poczesne.

Obok tych dwu kawiarni istnieją następujące lokale, w których turysta może dokładnie poznać kulisy międzynarodowej bohemy. I tak w Dingo, Selekcie i chez Viking panuje niepodzielnie rasa anglosaska. Korespondenci i literaci wielkich pism amerykańskich, angielskich i skandynawskich wypijają tam w ciągu nocy i niemal każdego dnia kolosalne ilości alkoholu, zmieniając co godzinę lokal, by po krótkim czasie znowu do niego powrócić. Wśród przelicznych kolonji wszystkich możliwych ras i narodów, emigracja rosyjska zajmuje dominujące stanowisko. W ciągu niespełna 4 lat opanowała ona niemal całą dzielnicę Passy, znaczną część Montmartru i Montparnassu. Kabarety, teatry, wytwórnie filmowe, przedsiębiorstwa pornograficzno-baletowe, tajne domy gry przepełnione są siłami rosyjskimi. Praca w takich lokalach deprawuje i wykoleja. Powstaje na tem tle ogromna falanga typów podejrzanych, gotowych do wszelkich posług i akcji wywrotowych. Policja paryska od czasu komunistycznych awantur, wszczętych pod znakiem Sacccho i Vanzetti rozpoczęła generalną sanację, trwającą do dziś dnia. Jednak na tle wrażliwej w Paryżu ksenofobji, energiczna ręka prefekta policji, p. Chiappa, dotyka bardziej reprezentantów wszystkich innych kolonji, aniżeli emigrację rosyjską. Na 150 lokali rosyjskich, znajdujących się w obrębie Paryża, zaledwie 5 zakładów było poddanych policyjnej rewizji. Emigracja rosyjska w Paryżu, stanowi poza nielicznymi sferami element rozkładowy, w stosunku zaś do Polski żywi skrajną nienawiść i uprawia bezwzględnie wrogą propagandę.

Roman Zrębowicz.

Najstarszy most paryski: Le Pont Neuf.

RADJO MEGO PRZYJACIELA.

Zima: oto czas uniesień najgłębszych serca. W serdecznej i niemej udręce, grzebiez grabiami myśli po szerokiej płaszczyźnie drogich wspomnień i pamiątek. Przewijają się szybko, przenikają wzajem jak małe, żywe kwadraciki taśmy połyskliwej, te świetne obrazy minionego filmu. I znikają z szepłeniącym szelestem. Na krótką chwilę rozwiewa się ta słodka, nieocenionym spazmem drgająca mgła.

Bo oto znowu jest białość zimy w tem prawdziwym, barokowym mieście, gdzie bosko rozfalowany, purpurowy karnawał rozszalał się już na dobre. Sennie, cieniutkimi nitkami kryształków motający się śnieg, który spada od czasu do czasu — zawsze czujnie przewidziany przez obserwatora, lub nazbyt wrażliwe serca, którym drogie jest to miasto w kosztownych tkaninach ze śniegu — śnieg ten niema trwałości. Dziś spada, jest świeży jak świeża i muślinowa powłóczka a jutro — stratowały go gburne wozy ciężarowe, osmałiły szybkie i ciepłe samochody, zabrudziła miękka odwilż — jutro jest tylko smutnym przypomnieniem swojej wczorajszej wspaniałości. Tej wspaniałości, która przez jeden krótki wieczór była aureolą świętości zimy: rozpiętą, przepyszną, białą architrawą lub rozkoszną, chińsko-barokową, śnieżną naleciałością nad tem niezwykle pięknem miastem.

Nie umiałbym tego bliżej wytłumaczyć, ale oto tutaj znowu do ciebie powrót, mój drogi przyjacielu. Ten śnieg powtarzający się z dziwną regularnością w tem starym mieście, gałęzie ogromnie poważnych drzew w miejskich plantacjach, okalających śródmieście prawie średniowieczne, okryte subtelnym i żywym ciężarem śniegu; wyraźnie i ostro wyciśnięte ślady, które zostawiają moje buciska w niezgłębienie mądrej i białej powierzchni — oto to wszystko przypomina mi żywo chwilę, niedawno (a jednak jak dawno!) spędzone w twojem dalekiem, u podnóża niewysokich gór leżącym, zagubionem w ciszy i wiecznej martwocie, miasteczku.

Gdzie się podziewa to życie w niem, to życie, które wszyscy równie mocno czujemy? Jakiemi ukrytymi drogami płynie ono, trwające w naszych ciemnych aortach i tętnicach, wezbrane niesłychanie mądrymi i bujnemi ciałkami krwi, nieprzeliczoną armiją dążących na podbój świata? Wieczna, nieustępliwa cisza wokoło nas, martwość brzemienia boleścią; nad nią zgodnym łukiem rozpięte niebo, niezrozumiale głębokie i pogodne, gminna martwość, w której podskórnice płynie krew naszego miłującego serca.

Oto martwość i oto gorzki kawałek świata, jak zwykłem (pamiętasz?) nazywać tę nikłą odległość między naszymi dwoma niskimi domkami, leżącymi na jednej ledwo, śmiesznie małej ulicy, zjawiając się u ciebie codziennie wieczorem i witając dłoń twoją skromnie dobrą i mądrą, wzruszonym

uściskiem dłoni. Co wieczór siny i zimowy o jednej i tej samej prawie godzinie. Pamiętasz?

Rozłąka jest rzeczą nad wyraz bolesną, daleki przyjacielu, towarzyszu i współniku naszych cichych i tętniących godzin, zagubionych w serdecznych myślach, w skupionych modlitwach naszych rozfalowanych pragnień, tęsknot rozszumianych. Nikt z nas z osobna nie wydobędzie tej treści głębokiej, tej osnowy rzeczy gorąco miłowanych, z godzin i chwili nieustannie przepływających światnym a powolnym w swoim majestacie strumieniem — gdy zima bieląca się za oknem była najgłębsza i najprawdziwsza a piec mocno rozpalony kłótliwymi językami płomieni, wysłał dobrzliwie promienie ciepła na cały pokój, jakgdyby zawieszony w przestrzeniach światów, w kosztownych przestrzeniach wypełnionych naszą wirującą mśłą i miłością.

Rozłąka nie jest rzeczą ponad wszelki wyraz bolesną. Chciałbym ci powiedzieć te śmieszne, prawdziwe słowa, które tu oto tak niezdarne teraz sdują, chciałbym je wypowiedzieć głośno i wyraźnie, abyś je usłyszał w twojem błękitnem od wytrwałych śniegów miasteczku, gdzie codzień w pół nocy prawie jeszcze wstajesz (sen ci bowiem odbiera nierozumna tęsknota), by udać się do trzeźwej wśród dzwonek i hałasów szkoły i nauczać rozkapryszonych i leniwych chłopców piękna linii i rysunku.

Nigdy nie rozumieją te niesforne chłopaki żywego piękna twojej duszy, które objawia się w najprostszym słowie, w najzwyklejszem wyjaśnieniu, w najzwyczajniejszym a cudownie śmiałym rozmachu twojej ręki na czarnej tablicy lub białym rysunkowym papierze uczniowskim. Może znajdzie się kiedyś chłopak z płomiennymi czarnymi oczyma, którego czująca niewiedzę uderzy wiew chłodnej nieskończoności, bijący z twoich głęboko pod zdziwionymi brwiami osadzonych, trwożliwych i cierpiących niewymownie oczu i nie znajdzie już potem snu ciepłego w swoich niespokojnych prowincjonalnych nocach.

Chciałbym być tym smutnie dziwnym chłopcem i jeszcze raz móc odczuć tę słodką świętość, której niema dwa razy w życiu, jak niema w niem dwa razy narodzić: miłość pierwszej miłości, pierwszego bolesnego natchnienia.

Chcę mówić donośnie te słowa, abyś je usłyszał w twoim aparacie, w którym codzień wieczorem wsłuchujesz się teraz napewno nabożnie, teraz kiedy mnie niema, teraz kiedy nie przychodzę do ciebie codziennie wieczorem, mówiąc o tym „gorzkim kawałku świata“, który leży między naszymi dwoma niskimi domkami — między dwoma światami.

Święta nadchodziły właśnie kiedy przyjechał twój piękny, młodzieutki kuzyn ze stolicy, zawstydając nas swoją urodą, swojemi wielkomięjskimi manierami i wiadomościami — i przywiózł starannie

opakowaną paczkę. Wiedzieliśmy, że zawiera radio, wiedzieliśmy o tem z rodzinnej a nieciekawej korespondencji, że czeka nas ten świetny i świąteczny podarunek. Z czułą troskliwością, z zaciętością a miłym nieomal łomotaniem serca, zabrano się do wypakowywania tej czarodziejskiej czarnej skrzynki, tego gęstego zwoju złotych drutów, jasno połaskujących w sienie rozświetli zimowego dnia, rozmaitych porcelanowych i metalowych przyrządów, baterij, akumulatorów.

Dzień następny poświęcony był gorączkowej pracy: rozpinano wokoło całego pokoju, na wysokości prawie sufitu, w podwójnych równoległych do ścian linjach, błyszczącą świeżą miedzią, siatkę anteny. Twój piękny kuzyn z nonszalancją, nie pozabawioną kapłańskiego namaszczenia, wspinał się po drabinie, stukał młotkiem, wbijał srebrnie błyszczące gwoźdźki, rozwijał zrećnie zwoje drutów, umocowywał porcelanowe izolatory. W kącie pokoju między dwoma rokokowymi szafami, na małym stoliku umieszczono aparat, zaś pod stolikiem życiodajną baterję; połączone je również jakimś zwojem tajemniczych zielonych drucików.

Zapaliliśmy świece na stoliku, bowiem wysoko umieszczona lampa naftowa, przeświecając przez staroświecki, różowy klosz, zbyt mało światła dawała i rozpoczęliśmy — przy blasku chwiejących się płomyków świecy, rzucających wokół na stare meble nikłe odnogi poświaty, która cieniem swymi wydobywała z nich całą wieczną wartość ich milczenie i trwania — i rozpoczęliśmy nabożeństwo.

Zapomniane były nasze nieskończone rozmowy o świecie, który dotychczas był poza nami, poza tą nieprzerwaną bielą zimy. Siedzieliśmy tu przed tą skrzynią zagadkową, przy tym stoliku, przy zapalonych świecach i oczekiwaliśmy wieści od świata. O tak, przyjacielu, ten wielki świat naszych pragnień zaczarowany był w tę czarną, pyszną w swoim czarnoksiężstwie, hebanową skrzynię, pełną tajemnych śrubek, regulatorów, kondensatorów, których użytek wydawał się nam jakąś cudowną, nieodgadnioną alchemją. Zaświeciliśmy tych parę osrebrzonych, błyszczących w złotem świetle świec i wieczoru żarówek; płonęły jakimś nikłym, nieznacznym, lecz pomimo to żarliwym lśnieniem. jakoby w nich płonęło życie nie tylko tej doskonałej skrzyni, lecz obejmujące życie, oddech niezgłębionego świata.

Czekamy na wieści! Odezwij się szalony świecie stokratnych cudów! Siedzimy tu przy aparacie z słuchawkami na uszach, jak na okręcie płynącym po nieskończonym morzu, po niezmierzonej dalekości silnych i cichych fal; cisza wokoło nas przemożna i trwożliwa, ani jednej najsłabszej wiei, ani jednego podmuchu z miłosiernych płuc; żagle nasze jak dłonie leniwie obwisły w bezczynności. Od lat nie widzieliśmy lądu, nie słyszeliśmy gwaru ludzkiego, szumu wielkich miast, muzyki kwitnącej zieleni, symfonji orkiestr drgających w deszczu rozpłakanych tonów, śpiewu ludzkiego, mowy ludzkiej. Zagubieni w naszych świetnych rozmowach.

Droga. (Fot. J. Bulhak).

jak w dumnej gwarze żeglarskiej, zapomnieliśmy ludzkiego języka, prostych ludzkich słów zapowiadających z Pragi, Berlina, Warszawy, Nowego Jorku, wykład o racjonalnej hodowli buraków cukrowych, koncert smyczkowy lub całej symfonicznej orkiestry.

Odezwij się natchniony świecie, siedzimy tu z słuchawkami na uszach i płyniemy, wolno płyniemy na tym okręcie naszej rozpalonej tęsknoty; tam za luką okrętową przepływa sroga bezprzykładnie zima; ośnieżone i kryształowe góry lodu mijają nas groźnie; mroźne wchłaniamy powietrze; słyszymy już wiew górnych przestrzeni, słyszymy już, słyszemy pierwszy ludzki głos! *Juljusz Wit*

CHOINKI.

*Choinki, choinki, choinki
w białych szubkach idą;
śnieg zasypał leśne drożynki,
a chmury zasłoniły na polankę widok —
pewno zabłądzą choinki
i będą w kółko dreptały do rana
jak... ja...
jak smutek mój...*

*Białych drzewek karawana
będzie błędziła do rana
po śnieżnej pustyni...
Aż słońce da komendę: Stój!...
i Dzień uczyni.*

Z. Wojnarowska.

NA KRESOWYM BALU.

Zapinając księżniczce w przedpokoju boty, Jerzy — klecząc — podniósł w górę głowę i zapytał:

— Namyśliłaś się już?

Wstała z krzesła i, śmiejąc się figlarnie, odparła:

— Namyśle się w saniach. Nie *dziwacz* się.

Skinęli na sanki dorożkarskie. Dwudziestu dorożkarzy trzasnęło naraz z bicza, wrzasnęło jakiś okrzyk bojowy i ściągnęło w tył konie. Porwał się długi wąż i rzucił naprzód. Harmider się wszczął nieopisany. Jedne sanki zajeżdżały drogę sąsiednim, wpadając wzajem na siebie, gniotąc się i przewracając. Konie parskają, rozwścieczone gwałtownem przerwaniem drzemki.

Dorożkarze klęli, jak szewcy.

— *Sztoś* *tiebia* *chalera!*

— Stoj. Poczkał!

— *Kuda* *leziesz*, *chudraniec* *ty* *prakliatyj!*

Wreszcie jedne sanki pierwsze dopadły ganku. Jerzy pomógł księżniczce wsiąść, szczerlnie owinął pledem jej nogi; zajął miejsce obok.

— Dokąd jedziemy, panoczek?

Jerzy zwrócił się do księżniczki.

— Dokąd każesz?

— Na bal.

— Niech jedzie, gdzie chce. Czy to nie wszystko jedno, na który bal pojedziemy?

Jerzy otworzył usta, pełne uśmiechu.

— Hej, ociec, jedziemy na bal.

— A na który bal, panoczku? Dziś dużo balów. *Wot* i u techników, i u Żorża, i u oficerów, i u urzędników...

— Jedź, gdzie chcesz.

Dorożkarz z fantazją machnął długim biczyskiem, i puścił konia galopem w przeświadczeniu, że młoda para — widać zakochana — lubi kawalerską jazdę.

Przytuleni do siebie, patrzyli sobie wzajem w oczy.

Dorożkarz wiózł ich coraz dalej, skręcał ciągle w oddalone, ciemne zaułki, gdzie nie było nic słyhać, oprócz monotonnego, dojmującego nawoływania sprzedawcy gazet.

— A-a-a, Ku-u-u-rjer! A-a-a, Ku-u-u-rjer! A-a-a, Ku-u-u-rjer!

Każde miasto ma swój specyficzny zapach i każde miasto ma odrębny krzyk sprzedawców gazet.

W Wilnie jest to krzyk rozdzierający, a tak smutny, że odczuwa to każdy przy-

bysz. W okrzyku tym mieści się dziwna rezygnacja, i jednostajność, i szarżyzna wileńskich jesiennych dni...

— He, a dokąd ty nas wiesz?

Jerzy trącił dorożkarza laską.

— A ot, panótk, tu zaraz *pawaraczywajem* Skręcił w uliczkę, wiodącą do centrum miasta.

Sanki stanęły przed małym jednopiętrowym domem.

— Wot, tutaj bal — oznajmił dorożkarz.

— Jaki bal?

— A ja *nie znaju*.

Jerzy zawahał się. Kaprys księżniczki podobał mu się, ale z drugiej strony bał się trafić do nieodpowiedniego lokalu.

— Możemy zobaczyć — zawołała księżniczka i wyskoczyła z sanek.

— Zaczekaj na nas — rzucił woźnicy Jerzy.

Pociągnął przy bramie za zakrzywiony drut. Rozległ się chrapliwy dźwięk dzwon-

ka. Po chwili usłyszeli ciężkie stąpanie i skrzyp śniegu. Zgrzytnął klucz w zardzewiałym zamku i pokazała się ogromna postać chłopa w kozuchu. Bose nogi tkwiły po kostki w śniegu.

— Co tu za tańce?

Chłop obrzucił ich podejrzliwym wzrokiem i wskazał ręką.

— Nie tędy. Tutaj czarny wchod. *Wot tu paradny wchod...*

— Ale ja się pytam, jaki to bal?

— Nie znaju. Musi prywatny. Hej, *Kaziük* — krzyknął w głąb podwórza.

Z ciemności wylazł skurezony cień.

— *Ty, Kaziük, biegąj*. Pokaż państwu

Sanki szparko mknęły po spadzistej jezdni.

— Ha-ha-ha... A cco — nie mówiłem! Ha-ha, ładnieśmy trafili — niema co mówić.

— Widziałas tego typa przy bufecie. Patrzył się na nas z podełba, i tylko czekałem, kiedy wyciągnie majschra...

— Mimo to — ciekawie było.

— Pięknie dziękuję. Ledwieśmy całowyszli...

Sanki wpadły na Mickiewicza i zatrzymały się przed dużym domem.

— Tu jest porządny bal — oznajmił do-
rożkarz.

Długa sala, oświetlona *a giorno*. Wzdłuż ścian rząd krzesel. Wszędzie — panie, panie, panie... Starsze badawczo patrzą na drzwi i obserwują wchodzących i wychodzących panów. Młodsze w skromnych *crêpe-de-chine*-owych sukienkach, co chwila poprawiają grzywki, układają na piersiach łańcuszki i wachlują się.

W sąsiedniej salce, na podjum orchestron. Muzykanci poszli do bufetu.

Tam tłoczą się panowie. Wyciągają, jeden przez drugiego, długie ręce, chwytają szklanki z wódką, i jednym tchem połykają je. Nic prawie nie jedzą.

Wpada wodzirej.

— Panowie, miejcie litość — nikt nie tańczy! Panie same! Hej, muzyka — walczyk wirowy!

Muzykanci podnoszą się leniwo z za stołu. Po chwili dolatuje stamtąd kakofonia strojonych instrumentów.

Wodzirej wbiega na salę z fruwającymi połamami fraka i krzyczy piskliwym głosem:

— Walczyk wirowy! Panowie proszą panie do walczyka!

Zrzadka, w pojedynkę, ukazują się mężczyźni i chwiejnym krokiem zdążają w stronę tancerek.

Przy bufecie zrobiło się luźniej.

— Dlaczego nie tańczysz, panie Stanisławie? — mówi młody i obiecujący hrabia Komar do młodego hrabiego Gieza.

Hrabia Giez ziewa, przeciąga się i śpiewa:

— *Coś nie chce się. Nadojadły* mnie wileńskie tańce. Ot, w Warszawie, my bawili się, hej!

— A ty nie opieraj się. *Ta pieca* maluje...

Do bufetu zbliżył się, balansując, kawaler Radził, znany w kołach miejscowych z pu-stoty i figłów.

Nachylając się całym ciężarem nad stołem nietkniętych potraw, jał coś bełkotać do człowieka w białym kitlu.

— Że, co pan mówi...?

Radził huknął pięścią w blat bufetu aż szkło zadźwięczało. Mamrotał skroś czkawkę.

— Pytam: czy pan Cydzik był?

— Nie, nie było.

— To — j-j-j-edną wódkę.

Wypił. Po chwili:

— Czy pan Cydzik był?

— Nie było.
 — J-j-jedną wódkę.
 Wychylił szklanke.
 — Czy pan Cydzik był?
 — Nie było.
 — J-j-j-jedną wó-ó-ódeczkę!

Po piątej szklance:

— Czy pan Cydzik był?
 — Nie było!
 — To jak przyjdzie — niech zapłaci...
 Odwrócił się na pięcie i zginął w tłumie.
 Hr. Giez musnął węża i rzekł z przekąsem:

— Że też taką hołotę puszkają. Radziłem wiedział, że Cydzik *jest wyszedzsy*.

Z sali dolatywały dźwięki straussowskiego walczyka, nad którymi górował ochrypły głos wodzireja:

— Kóleczo — —

— Koszyczek — — —

— Damy po śródeczku — a z życiem, a z życiem!

Ktoś przytupnął zajadle.

— Ten ma zdrowie. Chodź, Darjusz, zatańczymy z księżniczką. Przyszła z Szermentowskim, wiesz — ten z Warszawy:

We drzwiach zderzyli się z awangardą paczki studenckiej.

— Pardon!

— Pardon...

Studenci szli z fantazją, w deklach na głowach, śpiewając wielce popularną piosenkę:

*Więc przebijmy naszej babci
 Domek biały...*

Księżniczka przyłgnęła cała do Jerzego
 — Pocałuj — prosiła kapryśnie.
 — Teraz?!

— Całuj!

Schylił się i wpił rozpalone wargi w aksamitny policzek.

— Szen z prawej rączki! — ryczał wodzirej, przelatując obok.

— A z życiem, a z życiem! — wtórowały mu roztańczone głosy.

— M-a-z-u-r-e-c-z-e-k, na odsipkę!

Eugenjusz M. Schummer.

MODA W PARYŻU.

(Korespondencja własna).

Paryż, jako światło centralne mody, rozsyła swe promienie na cały świat. Są specjalne okresy, kiedy kupcy całego świata przybywają tu ogrzać się w tych promieniach i porobić zakupy. Początek lutego jest właśnie jednym z tych okresów i pokazem kreacyj sukien u wielkich „conturierów”. W salonach, przepełnionych głównie klientelą egzotyczną, krążą i kręcą się lekko piękne dziewczyny, żywe manekiny, i pokazują ze wszystkich stron suknie, których przedziwne nazwy są głośno oznajmiane publiczności. Czasem któryś z potentatów-kupców, masywnie osiadły w lekkim fotelu Louis XV, nie dosłyszawszy nazwy pyta: „Comment vous appelez-vous Mademoiselle?”

— „Ciel, mon mari” — odpowiada z czarującym uśmiechem żywa suknia z woalu cudnej barwy czerwonej. Bogate zwoje fałdów, otaczające dół sukni nierównymi „pans”, ten potężny kolor czerwony, nadający ton blady i zielonkawy skórze, wyra-

żają intensywność sytuacji już określoną nazwą.

Oto prześliczna sukienka „3 pièces”. *Accord*: spódniczka z *crêpe de Chine* pomarańczowej, sweater żółty z trykotu angora w pasy pomarańczowe od najciemniejszego do najjaśniejszego koloru, kamizelka z taffetas pomarańczowego.

Oto „Parisienne” z atlasu czarnego błyszczącego, ozdobiona wyłogami i kokardą płaską na ramieniu z atlasu czarnego matowego (z odwrotnej strony). Z takiegoż matowego atlasu skos wstawiony z boku; suknia zapięta z boku dwoma guzikami ze strasów, także guziki ozdabia-

ją mankiety; ta wytworna suknia wkłada się na podszewkę czarną matową ozdobioną wzdłuż czarnymi guziczkami.

Oto sukienka na spacer ranny „Petit Matin” z gabardyny granatowej ozdobionej tasiemką czarną jedwabną, z obu boków spódnicy wstawione dwa skosy; kołnierz z linon ivoire i koronek, rękawy również ozdobione koronką; pasek szeroki z mory koloru kości słoniowej, klamra srebrna.

Tutaj suknia wieczorowa z pracowni Molyneux z woalu jedwabnego czarnego ozdobiona deseniem kilku wielkich róż czerwonych i żółtych; spódnica marszczo-

na, fałdy dłuższe z tyłu, wielka kokarda z przodu. I oto płaszcz z woalu w duży deseń aksamitny, otoczony futrem czarnym z wilka.

To jest kilka tych najnowszych, zachwycających świat kreacyj paryskich.

Paryż, marzec 1928 r.

Alex.

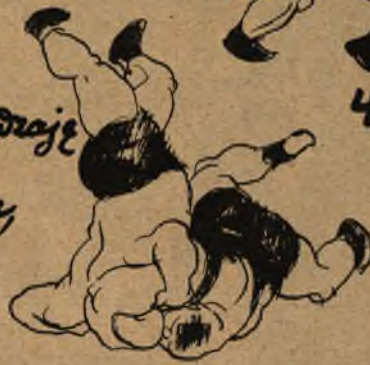
Turniej zapasniczy w Cyrku rozpoczyna się

2° chwytają się starannie za karki,

3° sporowadza się do parteru,

4° robią mosty,

5° zapalają się,

6° idą do „Kokosa”

f

FILMIA.

FOTOGENICZNOŚĆ DZIECKA.

Big Boy.

Imiona gwiazdeczek filmowych są liczne i — o ile dziecko nie jest nastawione do obiektywu, nagrane, tylko poprostu *podchwyczone* obiektywem, to zawsze zjawienie się jego na ekranie jest szczegółem udanym, lubianym i miłym. Nie to gra rolę, że dziecko jest z natury aktorem, ale że ekspresyjność dziecka jest o tyle bardziej wzmożona, niż u dorosłych, że wokabularz jego jest uboższy. Dziecko wyraża się gestami, mimiką, odruchem raczej niż słowami, które nigdy nie obejmą, choćby najbogatsze, olbrzymi świat jego zwidów, zachceń, tragedij i uciech wewnętrznych. Dziecko tonie całe w fotograficzności. Wnętrze jego, z panoramą bajek i urojeń, jest już fotogeniczne, tak samo ciało, tak samo twarz. Dlatego wszystkie dzieci, ukazujące się np. na scenie teatralnej, są sztuczne i bezartytyczne. Nie mają w sobie prawdy i świeżości. Dziecko nie pojmuje potrzeby wyrażania się słowami. Słowo u niego jest onomatopeją, a zarazem aktem bardziej twórczym, niżli naśladowczym. Dochodzą do niego od starszych dźwięki, mające pewne określone znaczenie, ale nieukształtowany język nie

może ich powtórzyć, więc dziecko tworzy swój wokabularz, aby się zniżyć do porozumienia ze starszymi. Dla siebie nie potrzebuje słów. Widzimy dzieci godzinami opowiadające sobie bajki, językiem zgoła niezrozumiałym, a jeszcze częściej widzimy dzieci, bawiące się w zupełnym milczeniu lalkami, czy żołnierzami, wykonywujące tylko jakieś tajemnicze ruchy, grymasy i płasy. Kręgi zatacza olbrzymia myśl dziecka, kto wie, czy nie obejmuje większych światów, niżli myśl dorosłego człowieka, kto wie, czy nie zaczepia o ów byt poprzedni, o którym dorosły człowiek pamiętać już nie może, a że temu wszystkiemu służy tylko pojemność małego, niesprężonego jeszcze mózdzku, więc zrozumieć winniśmy tragedję dziecinnych wysiłków, pojąć gorzkość jego łez i bezdenne znaczenie jego uśmiechu. Z gruboskórnością nam właściwą, bagatelizujemy uśmiechy i tragedje dziecinne. I znowuż w pedagogji, w chromej, nędznej pedagogji ludzkiej, czyni wyłom film. I znowuż on stawia nam przed oczy komplikacje psychologji niełatwej, względnie zupełnie nam niezrozumiałej, zważywszy, że my, dorośli, opieramy się wyłącznie na aparacie mowniczym i operujemy skalą wrażeń, śmiejemy się i operujemy skalą wrażeń, bezporównania minimalniejszą od skali wra-

„Iwo“, — „prywatyzująca“ gwiazdeczka, niemniej fotogeniczna w ironji, z jaką patrzy na fotografa.

żeń dziecka. Może minimalniejszą jako proporcja do organicznych, fizycznych jego możliwości. Nauka orzekła, że rozpiętość mowy człowieka jest problemem jego kultury, że małpy i małpoludy posługują się kilkunastu dźwiękami, wyrażającymi miłość, strach, głód, gniew etc. Czy słuszne jest orzeczenie nauki? Wszakże zwierzęta, niżej stojące w rozwoju od małp, porozumiewają się fenomenalnie, bez żadnego dźwięku — nieznanym człowiekowi systemem. Dotykam, węchem, czy 6 jakimś zmysłem, nieświadczonym dotychczas. Brak stwierdzenia tej właściwości przez człowieka, czy przemawiałby za nonsensownością tezy, że ontogeneza (względnie filogeneza) może być traktowaną wstecznie, naodwrot? Że nie wiadomo co jest punktem w rozwoju gatunków wyższym w danym wypadku: mowa mówiąca, czy mowa milcząca? Ostatecznie film to powrót do mowy milczącej. Nie oddalajmy się jednak zbyt od tematu. Mówimy o fotogeniczności dziecka. Wybiły się ich całe szeregi. Jackie Coogan już wyrasta z dziecięcego wieku, ale jest cudne „nowe“ dziecko Big Boy, skoncentrowana promiennosc, którego haniebnie marnują obecnie w akrobatycznych filmach. Jest Baby Peggy, mały chytry człowieczek, pierwiastek komizmu dziecięcego wyostrzonego. Wyłonił się teraz u Abela Gance'a mały Rudienko, rosjanin, odtwarzający 12 l. Napoleona Bonaparte, typ niepozwedniej brawury, inteligencji, opanowania wra-

żliwości dla potrzeb tematu. W Królu Królów, zjawiskowa ukazała się Muriel Mac Cormac, ślepa dziewczynka, którą Chrystus uzdrawia. Jeżeli uduchowionosc jest atrybutem bóstwa, to Muriel jest bardziej boską tam niżli Chrystus Warnera i niżli Madonna Doroty Cumming. Kiedy idzie ku Zbawicielowi z zamkniętymi oczyma, prosząc o cud światła i kiedy nareszcie ten cud uzyskuje — niewiadomo co jest większym cudem? ona? czy cud? Równie świetne momenty ma tam chłopczyk, wyobrażający św. Marka. Heż dzieci przewija się tylko przez ekran, bezimiennych, a bajecznych. Przypomnijmy sobie świetnego Izydorka Lewi w Małej Anecie, którego grał Spec O'Donnell. Ile subtelnej, specyficznosci semickiej układności jest w tym chłopcu, przy rozmazanym sentymentalizmie. W naszych polskich wytwórniach, jeszcze nie uwzględniono walorów dziecka — walorów artystycznych i... kasowych. Tkwimy jeszcze przy wojsku, szarżach kawalerji i rekwizytach teatralnych. Pierwszy *Zew Morza* spróbował użytkować dzieci, ale próba nie bardzo się udała. Reżyser kazał dzieciom grać i krygować się obiektywu. Dzieci były sztuczne i nie dały ze siebie nic. Natomiast we filmie Belmonta *Przeznaczenie*, p. Janusz Star świetnie „podał“ dzieci. Bianka Dodo i mała Musia (nazwijmy ją Musia, czy zagranicznie Moussia, bo istotnie jej ekranowe imię, zbyt długie jako nom de guerre) oczarowały wszystkich, uprzystępniły film, uczyniły go

M. Moore (w „Królu Królów“).

Bianca Dodo, — siedmioletnia tancerka.

nietylko miłym dla oczu kinomanów, ale i kasowym bardzo. Właściwie obie dziewczynki są jednak dobre, tylko z Musi trzeba wydobyć więcej fotogenji, ma bowiem dużo teatralnych naleciałości — Biance Dodo trzeba tylko zostawić jak najwięcej swobody. To dziecko jest fotogeniczne z natury. Jest nad wyraz wdzięczne jako aparycja, jako ruch, jako taniec, jako powaga i stateczność, przy zupełnej dziecinności usposobienia

Dziecko to temat niewyczerpany, w dziedzinie ekranu. Pisano o niem jeszcze mało. (U nas tylko miłe książeczki p. S. Heymanowej). Oczywiście mimo, że wyciągamy z widoku dziecka na ekranie pierwiastki pedagogiczne, nie będziemy się tu zastanawiali nad stroną pedagogiczną dopuszczania dziecka na ekran. To już rzecz matek i bezpośrednich ich wychowawców. Podobność Jackie Coogan pozostał przemiłym, skromnym, posłusznym chłopczkiem, mimo że go obnosiła Ameryka i Europa na rękach i mimo, że cały świat znał go z ekranu. Zdopingowała tylko sztuka kinematograficzna jego inteligencję i jego pojętność. Nie można tego samego powiedzieć o „dorosłych“ gwiazdach.

M. J. Wielopolska.

Rudienko jako Napoleon (dzieckiem) w „Napoleonie“ Gance'a.

ŻYCIE TEATRALNE STOLICY.

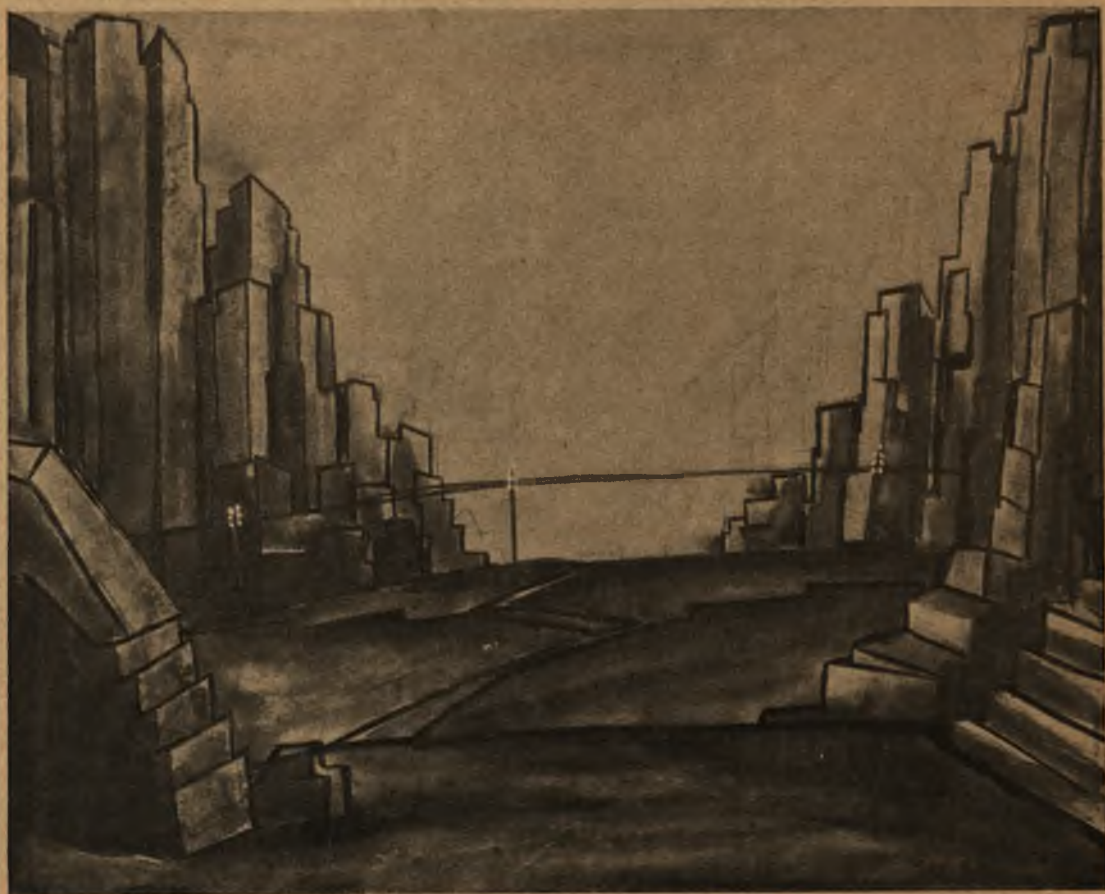
W przeciwstawieniu do teatrów zagranicznych teatry polskie posiadają znamię, które pod względem artystycznej i ideowej wartości przyłacza je do ziemi i nie pozwala na szybki, zdecydowany rozwój i postęp. Teatry polskie, a w szczególności stołeczne nie mają swej fizjonomji. Teatry stołeczne mają tę właściwość, że nie wiadomo nigdy, co w nich można znaleźć: czy świątynię, czy salon, czy karczmę, czy kabaret lub zgoła inną jeszcze niespodziankę. Żaden z nich nie ma własnej twarzy. We wszystkich teatrach grywa się wszystkie sztuki — od najpoważniejszych do najbzdurniejszych.

I nie pomagają tu nawet ostrzeżenia na afiszach, często nie wystarczają poważne nazwiska autorów — nigdy nie jesteśmy pewni, co nas czeka w teatrze. Owszem, są wyjątki i zdarza się, że czasem nazwisko jest dostatecznym ostrzeżeniem, ale wtedy pytamy zdziwieni: dlaczego teatr poważny wystawia sztukę, przed którą afisz tak wymownie ostrzega? Dlaczego? — bo ten poważny teatr jest właśnie w fazie niepoważnej — to jedyna odpowiedź. Szukam tedy innego przybytku muzy; skierowuję

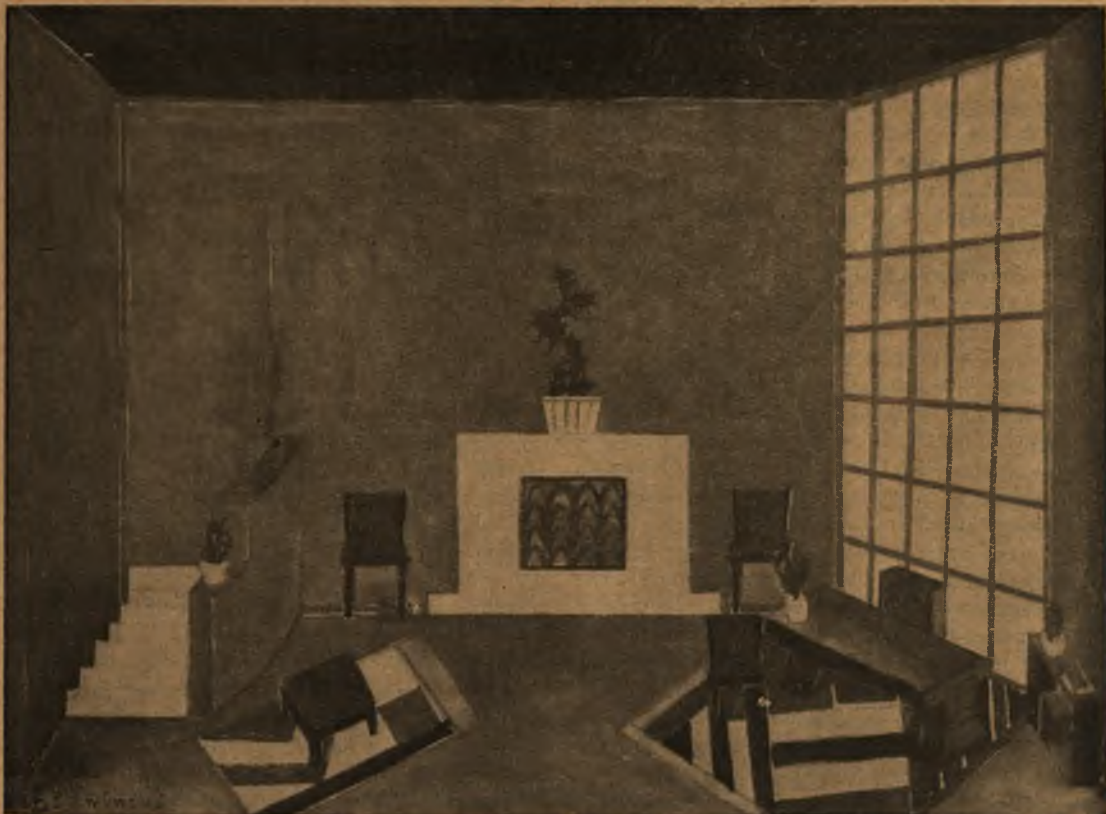
kroki do teatru lekkiego; lecz znów niespodzianka: ten oto teatrzyk, który co dopiero wystawił błazeńską farsę, na którą właśnie miałem ochotę, częstuje mnie dziś jakąś sztuką niezmiernie poważną, tragiczną. Otóż ten teatr zakpił sobie znów ze mnie, jak zakpił sobie tamten, który wabił trywialnym uśmiechem a nagle wykrzywił twarz tak przeraźliwie tragicznym grymasem, że jałem pytać się zaniepokojony, w którym właściwie teatrze znalazłem się?

Tak, teatry stołeczne nie mają swej fizjonomji. W każdym teatrze znaleźć można wszystko i nic.

To też brak zdecydowanego wyrazu odbija się na interpretacji kreowanej sztuki, a obojętne jest, czy szukam wzruszeń głębokich, dręczącej w swej nierozwiązalności mózgowej problemów, tragicznych wstrząsów ludzkich, czy uśmiechu zalotnej tancerzicy lub grymasu błazna. Jakkolwiek chce scena poruszyć, ma to czynić pełnym swym wyrazem: a jeśli chce stworzyć gamę wibracji wzruszeń, wyraz jej sięgnąć musi po subtelne odcienie, z których każdy winien być sobą, nie zaś być trochę

St. Śliwiński. Szkic dekoracji aktu III-go (B. Shaw, „Człowiek i nadczłowiek“). Teatr Polski.

St. Śliwiński. Szkic dekoracji aktu I-go (B. Shaw, „Człowiek i nadczłowiek”. Teatr Polski).

tem, trochę tamtem. Wyraz zaś ten i jego każda odmiana wtedy tylko może przekonywać, jeśli teatr jako taki ma swój wyraz własny.

— Z pod władzy tego grzechu pierworodnego wyłamuje się Teatr Polski, nabierając coraz bardziej zdecydowanej twarzy. Działa tu przedewszystkiem repertuar, działa reżyser wspólnie z dekoratorem, działa część aktorów. Wystawienie komedji Shaw'a „Człowiek i nadczłowiek” jest nowym szczyblem w zdobywaniu sobie czystości i jasności ekspresji Teatru Polskiego. Mistrzowskie ujęcie zagadnień życia człowieka współczesnego, a w szczególności współżycia obu płci, w formę ciętej satyry znalazło oddźwięk zarówno na scenie jak i w widowni. Konieczność wspólnego życia mężczyzn i kobiety mimo nieustającej walki pierwiastków męskiego i żeńskiego, poddania temuż sprzecznemu napozór zjawisku całego wewnętrznego życia jednostek i konfliktów codziennej rzeczywistości, stwarza bogactwo zdarzeń scenicznych, które opanować umie z całą swobodą mistrz tej miary, co Shaw. Jeżeli który z teatrów warszawskich mógł odważyć się na wystawienie tej komedji, to tylko Teatr Polski i dobrze się stało, że nie ujrzeliśmy jej na scenie innej.

Gra aktorów stała na wysokości zadania. Adwentowicz w akcie pierwszym w swym młodzieńczym (tak!) akcencie, migotliwości słowa i gestu wykazał, iż akcja żywa i ruchliwa bardziej odpowiada jego talentowi, niż patos dłuższych tyrad, w których popada niekiedy w pewną manierę dawnych kategorii gry. Równiejsza w swej skali była gra Maszyńskiego, a Modzelewska miękka w uśmiechu, w płaczu, w słowie i dotyku — jak bardzo nadała się do odtworzenia postaci Anny Whitefield!

— Słowem była to sceniczna kreacja, którą niewątpliwie zaliczymy do tegorocznych najlepszych w stolicy.

Jakież szczęście, że autorem „Człowieka i nadczłowieka” jest Shaw, a nie pisarz polski albo inny, mniej groźny pisarz zagraniczny. O! byłaby sobie pohulała cenzura! byłaby poobcinała conajmniej dziewięć dziesiątych tekstu. Wprawdzie cenzura krakowska swego czasu poważyła się podnieść rękę na Shaw'a, ale też nosa za to dostała od ówczesnego ministra Raczkiewicza. Snadź nauka w las nie poszła!

Może i pod tym względem teatr zwolna się wyzwoli, że wreszcie bardziej twórczym oddechem żyć pocznie?!...

Jerzy Hulewicz.

NA DROGACH ROZWOJU*).

WALCZĄCE NARODY.

Jest niepomierne dużo optymizmu w chętnie powtarzaniem twierdzeniu, że światem rządzi dziś inżynier. Genjalna, wszechprzenikająca technika dzisiejsza istotnie zmienia życie aż do gruntu w każdej dziedzinie, ale — światem nie rządzi.

Zarazem jednak, wychodząc poza ramy życia ściśle gospodarczego, rozmaitemi drogami wkraczając w życie kulturalne narodów, technika coraz wydatniej aspirować będzie do oddziaływania na politykę.

Radjofonja — twór techniki — im dalej, tem silnej odczuwa doniosłość tego zagadnienia — stosunku wzajemnego techniki i polityki.

Socjalno-polityczna konstrukcja radjofonji jest dość interesująca. Niemal wszędzie, gdzie broadcasting istnieje na racjonalnej podstawie monopolu państwowego (tak jest, z pewnymi wyjątkami, w całej Europie), znajdują się w rękach dwu *ad hoc* skoalizowanych czynników: władzy państwowej i kapitału prywatnego. Faktyczne kierownictwo, wymagające rzutkości i inicjatywy, znajduje się w rękach czynnika drugiego. Kapitał z natury grawituje ku ugrupowaniom zachowawczym. I mimo to radjo broni się przed ich wpływami politycznymi — i przed wszelkimi wpływami politycznymi wogóle. Olbrzymie masy radjostuchaczy składają się ze zwolenników najrozmaitszych prądów politycznych — i kategorycznie protestują przeciwko temu, ażeby jeden z nich drogą przywileju sączył swoją propagandę przez radjo. Poza tem — tenże radjostuchacz ma dość już polityki na ziemi i nie życzy sobie, ażeby ją przenoszono do eteru, skąd chciałby otrzymywać tylko pożyteczne lub przyjemne atrakcje, do których w żaden sposób polityki zaliczyć nie można.

Radjofonja trzeżwo oceniła sytuację w tym względzie i wszędzie otwarcie i konsekwentnie przestrzega neutralności. W czasie angielskiego strajku górników — ogromnego wydarzenia, które całą Anglję wytrąciło z równowagi — broadcasting angielski podawał idealnie bezstronne informacje. Tam, gdzie radjo nie przestrzega tej neutralności (Holandja), radjofonja jest pokawałkowana i rozbita.

Ale nic ludzkiego i państwowego nie jest obcem radjofonji. W eterze krzyżują się różnojęzyczne audycje, niosące często deklaracje wrogich sobie narodów. Animosje międzypaństwowe dźwięczą wyraźnie w eterze. Walka wykracza poza same audycje — państwa walczą ponadto jeszcze siłą swoich stacyj nadawczych, ich zasięgiem detektorowym, ich zdolnością zagłuszania innych, po drugiej

stronie granicy położonych radjostacyj.

Jest to logiczną konsekwencją, wynikającą z natury stosunków politycznych pomiędzy państwami. Ale jest też zarazem zdecydowanym, logicznym przeciwieństwem natury radjofonji i groźbą dla jej dalszego rozwoju. Zasadniczą, najdonioślejszą i najbardziej atrakcyjną cechą radja jest, że przynosi audycje nie tylko z kraju ojczystego, ale i z dalekich krajów, odległych i najodleglejszych. Czar odległości, możliwości wędrówki po eterze jest tak wielki, że każdy kto może, dąży do posiadania aparatu wielolampowego — mimo najgorętszego patryjotyzmu, mimo największego uznania (co jest zresztą b. rzadkiem zjawiskiem) dla radjofonji ojczystej. Ześrodkowana w jednym zmysle — słuchu — atrakcyjność radja wymaga ciągłej świeżości, nieustannych zmian. Temi zmianami właśnie fascynuje eter, w którym krąży audycje, wysyłane przez rozmaite kraje. Co kraj — to rozmaita forma i treść audycji, odmienna rozrywka i odmiennie echa zainteresowań intelektualnych. Taka właśnie różnobarwność radjofonji jest jej główną atrakcją, zarówno dla zamożnego lampowicza, jak i uboższego przwtłaczającego naogół ilościowo detektorowicza. Kierownicy radjofonji znają dobrze te żądania i wiedzą, że niewypełnienie ich — w mniejszym lub większym stopniu — groziłoby zubożeniem dla radjofonji i godziłoby w jej egzystencję, znacznie mniej opartą na poczuciu pożytku, znacznie więcej — na zainteresowaniu radjostuchaczy, jako rozrywka

Parę wysoce charakterystycznych faktów.

Najpoważniejsze radjowe pismo niemieckie, oficjalny organ niemieckiego broadcastingu „Der deutsche Rundfunk“, wprowadziło do niedawna tygodniowy wykaz („Merktafel der Programmwoche“) najcelniejszych audycji niemieckich i zagranicznych, które pismo zaleca do słuchania swoim czytelnikom. Już to samo świadczy o przekonaniu, że produkcje jednej radjofonji, choćby tak wysoko postawionej jak niemiecka, nie wystarczają niemieckiemu słuchaczowi. Niemniej interesujące są szczegóły owej „Merktafel“ (omówione już w zeszłym numerze „Anteny Polskiej“). Na okres od października 1927 do stycznia r. b. urzędowy organ berliński zaleca 149 polskich audycji i 103 angielskich. Inne kraje europejskie figurują w znacznie skromniejszych cyfrach i szczegółach. Jeżeli więc w Niemczech, których nastroj zarówno dla Polski jak i dla Anglii („Gott strafe England“!) jest znany dostatecznie zalecane są do słuchania audycje polskie i angielskie, to muszą istnieć po temu poważne a przedewszystkiem bardzo rzeczowe powody. Moglibyśmy streścić je w jednym już wyżej rozwiniętym zdaniu: radjofonja, ażeby istnieć i rozwijać się, musi przynosić audycje rozmaite i z coraz innych miejsc w eterze.

*) Pod tym ogólnym tytułem stale ukazywać się będą w „Antenie Polskiej“ artykuły p. Maksymiljana Weronicza, poświęcone aktualnym i zasadniczym zagadnieniom radjofonji.

Uruchomienie polskiej radjostacji w Katowicach, silniejszej od stacji w Gliwicach, wywołało prawdziwą burzę antypolską w politycznej (codziennej) prasie niemieckiej. Ale tu i owdzie w tym ataku szowinistycznym, przewijały się uspokajające zapewnienia: olbrzymia moc i zasięg stacji w Zeesen pozwoli Niemcom transmitować dla detektorowiczów audycje stacyj... polskich i innych stacyj zagranicznych.

Jest tajemnicą poliszynela, że w zatargu niemiecko-polskim o Katowice delegaci towarzystw radjofonicznych byli czynnikiem rzeczowości, kompromisu i trzeźwej rozważliwości. Natomiast przedstawiciele polityki (niemieckiej) wnieśli ton ostrej walki, który dotąd hamuje rozwikłanie trudnego problemu.

Na pierwszej międzynarodowej konferencji radjofonicznej w Warszawie zgromadzeni byli przy stole konferencyjnym delegaci krajów, tuż przy sobie położonych, splecionych zmatwanym węzłem politycznych stosunków sąsiedzkich, — starej nienawiści, nowej przyjaźni i kurtuazji, pełnej niedawnych jeszcze, złych wspomnień... Polska, Niemcy, Czechy, Austria... Celem konferencji była wzajemna wymiana audycji radjofonicznych drogą transmisji telefonicznych pomiędzy temi czterema państwami środkowej Europy — i ani razu nie zabrzmiał w obradach jakiegokolwiek oddźwięk animozji narodowych, czy konfliktów międzypaństwowych. Ośrodkiem zainteresowania, najważniejszym, najgoręcej omawianym, była kwestja stanu kabli telefonicznych, łączących te kraje. Od tych kabli zależna jest realizacja wymiany programów. Wszyscy uczestnicy rozumieli, że skoro technika daje możliwość pełnowartościowego nadawania koncertu z jakiegokolwiek punktu dla całej naraz Europy środkowej — to niepodobieństwem jest możliwości tych nie wyzyskać. Uchylenie się od takiej atrakcji, sprzeczne z duchem naszej epoki, spowodowałoby od razu niebezpieczną dla radjofonji postawę wielomiljonowych mas radjowych.

W radjostacji, jak w soczewce, schodzą się wszystkie zainteresowania kulturalne, narodowe i państwowe, ale drogi radjofonji mijają się z drogami politycznymi. Zbiegają się one z humanitarnymi i pojednawczymi drogami sztuki, tej pulsującej życiem i ideami sztuki, która dąży do poznania i wzajemnego zbliżenia wszystkich twórczości.

Stosunki kształtowane są, mimo wszystko, przez ludzi. Piszący te słowa nie ominął więc sposobności zaznajomienia się z *subiektywnym* nastrojem kierowników instytucji radjofonicznych wobec problemu: rozdźwięki międzynarodowe i radio.

Prezes broadcastingu czechosłowackiego (Radiojournal) dr. Ladislav Sourek w prywatnej rozmowie żywo wyraził swoje głębokie przekonanie, że wymiana audycji przyczyni się do znacznego złagodzenia stosunków między narodami.

— Na tle osobistego kontaktu kierowników radjofonji — kontynuował swoje wywody dr. Sourek — osiągnięto już bardzo wiele. Przez kontakt

osobisty właśnie ustalono, że zapobiegać należy wszelkim napaściom na inne narody w radjofonji. Po pierwszym okresie tarć wytworzyła się *dyscyplina dobrowolna*, która od nas przechodzi do naszych radjostuchaczy. Wiemy ile zła przynosi nienawiść narodowościowa i walczymy z nią od początku. *Dyscyplina dobrowolna, której istnienie pragnę mocno zaakcentować*, mieć będzie coraz głębszą treść, coraz rozleglejszą formę, w miarę bowiem wzajemnego zbliżania ujawniać się będzie, ile ciemnych stron jest w stosunkach pomiędzy narodami.

Obecny przy rozmowie wiceprezes „Radiojournalu“ dr. Steinbach — dodaje: — Wykluczamy z radjofonji wszelką politykę narodowościową, społeczną, wyznaniową, i ta właśnie nasza polityka jest bardzo cenną pomocą dla rozumnej, pozytywnej polityki ogólnej.

Pan Oskar Czeija, generalny dyrektor broadcastingu austriackiego, mówił mi: — Wchodzimy w okres realizacji programu radjofonicznego dla środkowej Europy, który jest zaczątkiem programu ogólnoeuropejskiego. To wielki sukces obecnej konferencji — zwłaszcza, jeżeli się zważy, że niedawno jeszcze była wojna i psychoza powojenna, która wywołała zablokowanie się państw we własnym wnętrzu. Radjofonji, dobrej woli jej kierowników, Europa zawdzięczać będzie niejedno złagodzenie stosunków międzynarodowych. Ciągłe przecież wszyscy w kółko powtarzamy i wiemy zresztą, że tak jest istotnie — że przez wzajemne poznanie zaczynamy się nawzajem rozumieć. Tą drogą tworzą się niekiedy żywe sympatje. Europa jest tak mała, a narodów posiada tak wiele, że, doprawdy, nie może pozwolić sobie na luksus ciągłych kłótni w tak licznej, zróżniczkowanej i w kłótni nieobliczalnej rodzinie. Miejsca jest dosyć i w eterze i na ziemi. o ile narody zawierają z sobą układy a nie usiłują napierać na siebie.

Wyżej już wskazaliśmy zasady, które w tej dziedzinie kieruje się radjofonja niemiecka.

Dyr. Chamiec, kierownik radjofonji polskiej, jest prezesem i duszą komisji międzynarodowej wymiany programów przy „Radjowej Lidze Narodów“. Ten fakt wystarczy dla charakterystyki tendencji radjofonji polskiej.

Technika, jak wogóle kultura, nie rządzi światem, choć go gruntownie przeobraża i odchyła od dróg polityki. Awangarda techniki jest radjofonja Maksymiljan Weronicz.

P. S. Już po złożeniu artykułu niniejszego dowiedzieliśmy się, że międzynarodowa konferencja radjofoniczna w Pradze, reprezentująca 16 państw, na ostatnim swoim posiedzeniu dnia 16 lutego r. b. powzięła ogromną większością głosów uchwałę o propagandzie *pokoju światowego* przez wszystkie radjostacje świata. W kulminacyjnym punkcie obrad wyłoniła się sprawa wzajemnego stosunku Radja i polityki i konferencja ogłosiła swoją ostateczną rezolucję: „Broadcastingi muszą być wolne od polityki“.

M. W.

ZAGADNIENIA RADJOFONICZNE

NA MARGINESIE RADJOWYCH AUDYCJI LITERACKICH.

Gwałtowny rozwój radja w ostatnich czasach, dotyczy raczej strony technicznej aniżeli programowej. W tej drugiej dziedzinie jesteśmy jeszcze w stanie niepewności i ciągle poszukujemy nowych form dostosowanych do wymagań świeżego wynalazku. Jako tako wiedzie się nam w dziedzinie muzyki; ale w dziale „żywego słowa“ czy to w postaci deklamacji czy też audycji literackich, błądzimy jeszcze po manowcach i niebardzo zdajemy sobie sprawę z najbliższej przyszłości.

Wprawdzie jako muzyk stoję stosunkowo na uboczu eksperymentów literacko-radjowych, jednak pragnę wypowiedzieć kilka myśli na poruszony temat, uważając, że w czasie poszukiwania nowych form radjowych, jesteśmy wszyscy radjo słuchacze, amatorzy etc. obowiązani dzielić się wzajemnie swymi spostrzeżeniami. W ten sposób stać się możemy w pewnej mierze „współtwórcami“, co w zadziwiający sposób odpowiada szeregowi zjawisk *pracy zbiorowej*, które obserwujemy po wojnie i w innych dziedzinach życia społeczeństw.

Ostatnio zainteresowała mnie nadzwyczajnie droga eksperymentu, na jaką obecnie wkroczone w dziedzinach słuchowisk radjowych. Widzimy coraz liczniejsze próby t. zw. „radjofonizacji“ nowel, powieści a nawet całych sztuk; próbujemy transmitować pojedyncze sceny ze studja lub też bezpośrednio z teatru (ostatnio Juliusza Cezara Shakespeare'a z Teatru Polskiego w Warszawie). Wszystkie te usiłowania dowodzą, że szukamy intensywnie formy specjalnie radjowej dla przekazywania w eter poezji czy dramatu.

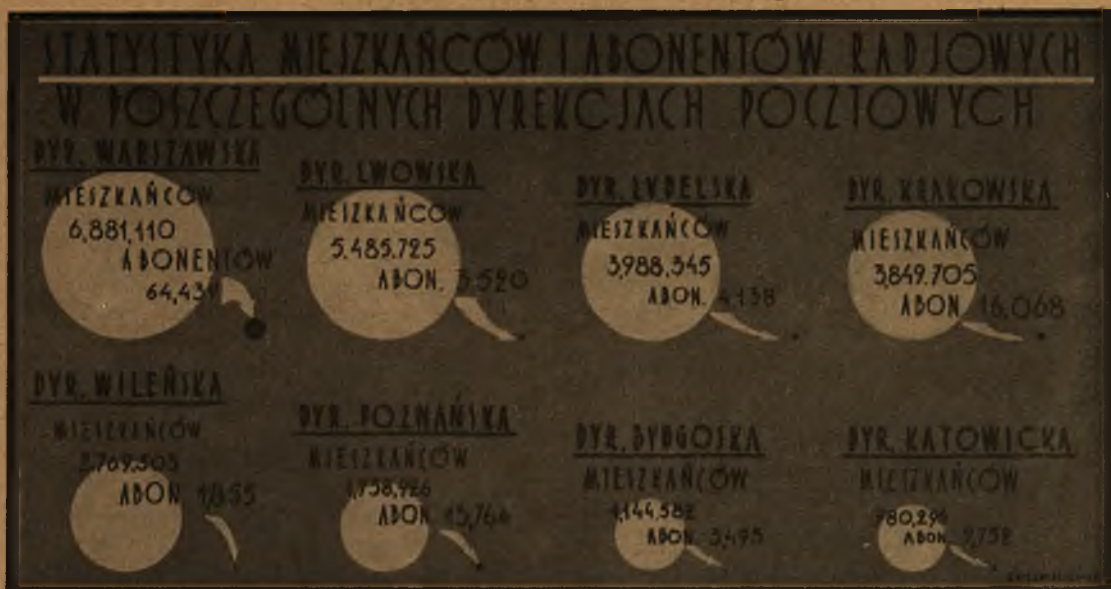
Kardynalną zasadą, przyjętą już dzisiaj powszechnie, jest oddzielenie radja od teatru i stwierdzenie faktu, że radjo stanowi dla siebie pewną zamknię-

tą całość, wymagającą własnych form, własnego języka. Podobnie zresztą jak kino, które, niestety, idzie jeszcze wciąż po linii niewłaściwej, szukając efektów teatralnych, tak dalece obcych filmowi. Tłum kilkudziesięciu tysięcy słuchających radja nie jest identyczny z masą przepełnionej sali kinowej czy teatralnej. Nie ulega owo „radjobiowisko“ prawu tłumu, które powiada, że wielkie skupienia ludzi dążą zawsze ku poziomowi najmniej kulturalnych umysłów. Dowodzą tego listy nadchodzące do stacji. Jakikolwiek jest ich poziom, to jednak każdy piszący stara się ująć sprawę „*krytycznie*“ i wyrażać swoje przemyślane już zdania i uwagi. Stąd płyną duże konsekwencje:

- 1) Krytyka taka posiada więcej cech trwałości.
- 2) Rozbieżność zdań okaże się w praktyce wielką t. j. granica podobańca się i niepodobańca będzie daleko bardziej rozciągnięta aniżeli np. w teatrze, gdzie niezmiernie ważnym czynnikiem i w pewnej mierze *koncentrującym* jest bezpośrednie oddziaływanie aktora na widzów. Zagadnienie to stoi w związku z wyszukaniem takich środków wywoływania nastroju — któreby obejmowały jaknajbardziej rozległe granice, stosownie do tego, co powiedziałem powyżej.

W poszukiwaniach za nową formą słuchowisk radjowych, najprymitywniejszym pomysłem, jaki musiał się w pierwszej chwili nasunąć — jest tendencja w kierunku oddawania przez radjo wszelkich efektów dźwiękowo-zewnętrznych, działających w pierwszej linii na słuch. Słyszałem przed kilku tygodniami nadawaną przez stację poznańską „Obronę Częstochowy“; mieliśmy więc być świadkami całego zgiełku bitwy, wystrzałów armatnich, palby karabinów i t. p. Nie mogę jednak powie-

dzień, by próba ta wypadła zadawalająco. Przeciwnie — chwilami odbierałem wrażenie wprost komiczne. Huk imitowanej artylerji, nie zdołał wzbudzić we mnie uczucia grozy. Jeżeli w teatrze można ów efekt wywołać uderzeniami w kotły, to z doświadczenia wiemy, że mikrofon bardzo niekorzystnie wpływa na barwę perkusji. Wystrzał armatni, oddany czysto teatralnym środkiem — chyba zupełnie swego celu. Logiczny stąd płynnie wniosek, że imitację musielibyśmy zastąpić autentycznym wystrzałem armatnim. W konsekwencji winniśmy zatem tego rodzaju słuchowisk unikać — albo też przenieść owo zdarzenie w sferę rzeczywistości.

Audycja Juljusza Cezara wykazała znów — jak środki *teatralne* zupełnie nie nadają się do *radja*. Zauważyłem bowiem, że o wiele większe wrażenie sprawiał na mnie beładny szmer głosu słuchającego mowy Brutusa czy Marka Antoniusza, aniżeli zdania wypowiedzane zgodnie i z patosem przez cały chór. Mimowoli nasuwa się myśl, że jest w tem coś *nienaturalnego*, wręcz przeciwnego rzeczywistości. Wszak tłum nigdy zgodnie chórem nie przemawia; czynią to poszczególne jednostki. Z przykładu tego widzimy, że formy teatralne w operowaniu masą wcale nie są przekonywujące i dla radja się nie nadają.

Możliwe, że zdanie to jest mylne; jednak nie cofnąłbym tego przynajmniej dotąd, póki całą sprawę słuchowisk stawiamy na platformie, w pewnej mierze naturalistycznej t. j. polegającej na odbiciu rzeczywistości. Nie w treści oczywiście — chociaż i tutaj wyłoniłby się mogła pewna dyskusja.

Z cytowanych powyżej przykładów wynika, że formy teatralne nie nadają się do radja, które musi stworzyć własne swoiste drogi działania na wyobraźnię słuchacza.

Słuchowisko radjowe musi ponadto być krótkie

i możliwie syntetyczne. Słuch nuży się o wiele szybciej aniżeli wzrok. Wysłuchanie trzygodzinnego słuchowiska nawet muzycznego (opera) jest rzeczą męczącą i mało kto ma cierpliwość wytrzymać do końca. Z tem liczą się na szczęście nasze stacje i nie szykanują specjalnie słuchaczy.

Reasumując tych kilka myśli, stwierdzam, że wierzę głęboko w niedaleki już czas, gdy najcięższe pióra zainteresują się problemem formy radjowego słuchowiska. Niewątpliwie dzisiejszy okres eksperymentu poprzedza ukazanie się umysłowości, która rozwiąże zagadnienie w pewnym kierunku. Później przyjdzie ktoś inny z odmiennymi możliwościami i w ten sposób radjo wejdzie w orbitę normalnych przemian form nowej sztuki obok teatru i kina, nie przestając być ani na chwilę cudnym dowodem niezgłębionych możliwości ducha.

Wilno.

Dr. Tadeusz Szeligowski.

DWIE FALE PARYSKIE.

WYWIADY Z „RADIO - PARIS“ I „PETIT PARISIEN“.

Piękny dom „Radio-Paris“ mieści się przy ulicy François I-er, a więc tuż koło najwspanialszej części Paryża — Pól Elizejskich, zaczynających się placem de la Concorde, kończącym Łukiem Triumfalnym placu Etoile.

Żmudna to wędrówka przez szeregi wiecznych woźnych, zanim nie dostałem się na trzecie piętro do gabinetu generalnego sekretarza.

Po krótkiej rozmowie z nim, w której oświadczył mi, że prawa regulujące administrację „Radio-Paris“ nie pozwalają na udzielenie wywiadu, skierował mnie do dyrektora technicznego, ażeby oprowadził mnie po studio.

I od tej chwili zaczął się tajemniczy ciąg zaga dek...

Zesłaliśmy do studio. Ładna, obszerna sala, oświetlona milem, ścienionanem światłem dużych lamp.

— Na jakiej fali pracujecie? — pytam się dyrektora.

— Nie mogę powiedzieć..

— Dlaczego?

— Nie wolna nam udzielać wywiadu...

— Ależ długość fali nie jest chyba tajemnicą?!

Mogę się o niej dowiedzieć z każdego pisma, podającego programy...

— Więc pan się tam dowie... ale ja — nie mogę...

Spojrzałem na niego trochę jak na warjata, ale pytam dalej:

— Zapewne nie może mi pan także powiedzieć, z jaką siłą nadajecie?

— Tak jest, nie mogę...

Jest to dziwny człowiek, ten chudy, nerwowy dyrektor techniczny „Radio-Paris“! Nieprawdaż?

Potem woźny przy bramie wyjściowej poinformował mnie, że stacja pracuje na fali 1750 metrów z siłą 3 kilowatów w antenach, których ma dwie po 100 metrów.

Od mego cicerone zdołałem wyciągnąć tylko parę zeznań: że stacja ma dwa studia, w większym, w którym się znajdowaliśmy nadają koncerty, w mniejszym odczyty i komunikaty i że obecnie jest audycja, nie mogę więc zobaczyć drugiego studjo; że orkiestra składa się z 50 osób i że stacja nie jest subsydjowana, co wydusiłem od niego razem z westchnieniem — zapewne niema zbyt dużej pensji! Wreszcie, że pracuje 9 godzin na dobę.

Studjo „Radio-Paris“ jest ładniejsze niż krakowskie, znacznie jednak gorzej się prezentuje od poznańskiego.

Przy pożegnaniu spytałem jeszcze:

— Jakie gaże pobierają prelegenci i artyści?

— To zależy — odrzekł.

— Od czego?

— Od wielu, wielu rzeczy — szepnął.

Na to pożegnałem się i wyszedłem...

Jest to naturalnie t. zw. wywiad nieudały, jak to łatwo się jest zorientować. Nie wiem jednak, dlaczego. Dziwna tajemniczość, owiewająca „Radio-Paris“ działa przygnębiająco. To też z rozkoszą odechnąłem świeżym powietrzem Avenue de Champs-Élysées i śmiałem się serdecznie z mego pierwszego radjowego wywiadu w Paryżu...

Po półgodzinnej jeździe taxi znalazłem się przed pałacowym gmachem miljonowego nakładu dziennika „Petit Parisien“ przy rue d'Enghien. Na piątym piętrze pałacu, mieszczącego w sobie całą kolosalną maszynę dziennika, znajduje się stacja nadawcza, słynna ze swych mistrzowskich koncertów

Boy z windy wskazał mi drzwi studjo, gdzie miał się znajdować dyrektor, pan I. Douglas-Pollock.

Pukam, wchodzę i —

Żeby wszyscy dyrektorzy radjowi byli jak to coś, co zastałem w studjo „Petit Parisien“!...

Z czarującym uśmiechem na pociągłej twarzyczce i w ślicznych, czarnych oczach, podchodzi do mnie naprawdę piękna panienka.

Chwilę stoję niemo, potem zaczynam działać.

Po pewnej chwili okazuje się, że ona jest sekretarką i nazywa się Georgette Lapiere, a ja jestem dziennikarzem i chcę zrobić wywiad radjowy.

— Mogę panu udzielić wszystkich informacji...

— Ale ja już niestety zapomniałem, o co miałem się spytać...

— Więc będę mówić po kolei wszystko: Otóż: nadajemy z siłą 0.500 watów w antenie, którą pan o — tam — widzi.

Po chwili orjentuję się, że wypada popatrzeć na lewo na antenę, wznoszącą się za oknami z zabudowań na tarasie.

— Na fali 349.5 metrów. Audycja nasza jest czynna wieczorami we wtorki, czwartki, piątki, soboty i niedziele. Nadajemy tylko muzykę. Dyrektorem jest redaktor „Petit Parisien“ p. I. Douglas-Pollock, spełniający zarazem funkcję speakera; prowadzi orkiestrę p. Franciszek Casadesus —

— Krewny genialnego Roberta?

— Brat. Występują u nas soliści z wielkiej opery, z Opera-Comique i z zespołów Colonne, Padeloup, Lamoureux. Orkiestra nasza jest stacją prywatną dziennika „Petit Parisien“. Oto wszystko...

Potem mówiliśmy jeszcze o wielu rzeczach, ale nie należą one do wywiadu.

W pewnym momencie drzwi otwierają się i wchodzi wysoki, przystojny mężczyzna. Usiłuję zachować się z godnością, jednak mi się to nie udaje. Tymczasem okazuje się, że jest to właśnie dyrektor Pollock.

— Dowiedziałem się już wszystkich tajemnic stacji od pani sekretarki — mówię.

— I poinformuje pan o nich Polskę?

— Naturalnie!

Okazuje się, że p. Pollock jest wielkim przyjacielem Polaków i nieraz godzinami łapie polskie fale. Rozpacza, że nie może złapać Wilna.

Mówimy o koncertach stacji.

P. Pollock jest awangardzistą w dziedzinie radjofonji muzycznej.

— Może to panu dziwne się wydać, że mam tylko 13 — 15 osób w orkiestrze? A jednak gramy wszystko. Uważam, że wielka orkiestra wytwarza w radjo dysharmonję. Ułożyłem moją orkiestrę w ten sposób, że daje ona pewną syntezę orkiestralną. Jeden instrument zastępuje kilka — i nigdy pojedynczy instrument nie wybija się ponad inne np. pianina nie usłyszy pan nigdy oddzielnie na tle lub pod tłem całości: Dają zwartość i wspólność wykonywanej melodji przez odpowiednio wystudjowane rozłożenie członków orkiestry i odpowiednie zgranie.

Studio „Petit Parisien“ urządzone jest bardzo skromnie, lecz gustownie. Z okien wspaniały widok: ku lewej — antena nadawcza, a ku prawej — jasny, biały kościół Sacré-Coeur de Montmartre,

wznoszący się zjawiskowo nad mrocznymi, czarnymi dachami i zapadniami głębokich ulic.

— Chciałbym pana prosić o zawiadomienie Polskiego Radja o jednej rzeczy...

— Najchętniej.

— Otóż — mówi dyr. Pollock — od dnia 23 marca zaczynam wydawać pierwszy w Europie dziennik radjowy. Podawać w nim będę codzienne programy całego świata oraz kolejno opisy poszczególnych stacyj. Chciałbym, by Polska była w jednym z pierwszych numerów. Dlatego proszę, by pan zawiadomił Polskie Radjo o mej prośbie. Chodzi mi o opis stacyj polskich, dane statystyczne, rozwojowe i t. d. oraz fotografie studjo, panów dyrektorów etc. A potem: o podawanie mi codziennych programów pięciu waszych stacyj.

— Życzenie pańskie spełnię z prawdziwą przyjemnością...

Pożegnaliśmy się serdecznie. Jeszcze jedno spojrzenie od drzwi w czarne oczy panny Georgetty...

Witold Zechenter.

Paryż, w marcu 1928.

1. Douglas-Pollock, dyrektor stacji nadawczej „Petit Parisien“, redaktor „Petit Parisien“.

ANTENA POLSKA opiera się jedynie
na licznej rzeszy prenumeratorów
PRENUMERUJJCIE WIĘC!

FALA WARSZAWSKA.

*Tadeusz Bocheński. Popularny wśród radjostłuchaczy zapowiadacz „Polskiego Radja”.
(Fot. A. Gärtler).*

DZIAŁ MUZYCZNY P. R

Produkcje muzyczne stacji warszawskiej w okresie ostatnich kilku miesięcy nastroczają sposobności do całego szeregu uwag. Jakość tych produkcji i sposób wykonania wykazują bezwarunkowo postęp w stosunku do stanu, jaki panował w pierwszym okresie działania nowej stacji warszawskiej. Kierownictwu muzycznemu Polskiego Radja należy się za to słuszne uznanie, objawiające się i zagranicą tem, że, jak zaznaczono w poprzednim zeszycie „Anteny“ programy naszej stacji zwracają coraz bardziej uwagę zagranicy i zalecane bywają radjostłuchaczom w obcych pismach radjowych.

Na tem jednak nie należy poprzestać. Widzimy jeszcze szereg możliwości dalszego rozwoju strony muzycznej naszych programów, wyciągnięcia dalszych konsekwencji z tendencji, przejawiających się już dzisiaj w ich układzie.

Tak np. w zestawieniu programów wieczornych koncertów poniedziałkowych przebija dość wyraźnie zamiar oddania w jednym koncercie pewnej epoki historycznej, w sobie zamkniętej, zaprezentowania różnych gałęzi twórczości, charakterystycznych dla danego okresu. Mieliśmy już sposobność

usłyszenia całego szeregu wcale udatnych programów tego typu. Pragnęlibyśmy jednak w urzędowaniu tych koncertów więcej systematyczności, wyraźnej celowości, wreszcie wzajemnego ustosunkowania tych koncertów do siebie. W ciągu właściwego sezonu radjowego, od jesieni do wiosny, dałoby się w ten sposób urządzić kilka cykli, przedstawiających czy to pewne epoki twórczości muzycznej, przedstawione w najbardziej charakterystycznych utworach, czy też pewne gałęzie twórczości zobrazowane w rozwoju historycznym. Przy tem wybór utworów nie powinien być, jak to dzieje się najczęściej, pozostawiony wykonawcom i przypadkowemu zamiłowaniu do niektórych kompozycji, lecz powinien być starannie zestawiony przez kierownictwo muzyczne, przy ewentualnym współdziałaniu fachowych muzykologów. W ten sposób uniknie się tego, że pewna kompozycja znajdzie się kilka lub kilkanaście razy w ciągu sezonu w programach audycji muzycznych, innych zaś, bardziej może wartościowych i bardziej charakterystycznych dla danego kompozytora, nie słyszy się wcale. Wreszcie, co najważniejsze, koncerty takie powinny być poprzedzane popularnie ujętą pogadanką, wprowadzającą słuchacza w tło historyczne epoki, znaczenie wykonywanych kompozycji i starającą się ułatwić mu zrozumienie strony duchowej i formalnej utworów. Pogadanka taka mogłaby się odbywać w przeddzień koncertu, by słuchacz, który zainteresuje się jakimś utworem, miał czas i sposobność bliższego z nim zapoznania się, względnie przygotowania sobie na samą audycję materiału nutowego.

Cykliw takich dałoby się pomyśleć kilka: np. symfonji, muzyki kameralnej, cykl sonat, cykl pieśni, cykl operowy i t. d.

Za mało wogóle wykorzystywane jest u nas radio dla celów, do których szczególnie dobrze się nadaje, mianowicie umożliwiania słuchaczom zapoznania się z utworami dawnej literatury operowej, zdiś już nie wystawianych. Wiadomo zaś, że cały szereg dzieł operowych, i to pierwszorzędnych dlatego tylko nie znajduje się w repertuarze dzisiejszych teatrów, że koszt ich wystawienia nie dałby się pokryć w ciągu kilku przedstawień. Względy te odpadają zupełnie przy nadawaniu przez radio. W ten zaś sposób dałoby się ożywić dla publiczności dzisiejszej dużo arcydzieł literatury operowej starszej, starowłoskiej, starofrancuskiej, staroangielskiej, staroniemieckiej i innych. Radio dostarcza pod tym względem idealnej wprost sposobności, która też zagranicą bywa już odpowiednio wyzyskiwana.

Rozumiemy doskonale, że ze względu na szeroki zakres radjostłuchaczy muzyka poważna nie może zajmować zbyt dużo miejsca w programach, że wreszcie nawet słuchacze pragnący poważniejszej

Warszawa. Sylwetka Starego Miasta z Wisłą. (Fot. M. Iliński).

strawy duchowej od czasu do czasu szukają też lżejszych, łatwiejszych wrażeń.

W dziedzinie muzyki lekkiej, dostępnej dla szerokich mas słuchaczy i nie wymagającej żadnego przygotowania, dałoby się jednak również uczynić bardzo wiele. I tu spoczywa dużo niewyzyskanych jeszcze możliwości. Przedewszystkiem dziedzina operetki. Zamiast wykonywania operetek współczesnych, znanych niemal wszystkim słuchaczom. i to nieraz dwukrotnie w czasie jednego sezonu wystawianych, czyż nie lepiej sięgnąć do skarbnicy starszej muzyki operetkowej, do dzieł, które zagranicą, częstokroć dostąpiły już tego zaszczytu, że weszły w skład repertuarów teatrów operowych? Że wymienię tu, czysto przykładowe, takie „Dzwony z Corneville“, operetki Millöchera, Suppego, Straussa, i tylu innych dawnych mistrzów.

W dziedzinie muzyki lekkiej zalecałoby się w ogóle wykorzystanie nieiekniętych niemal skarbów wielkich klasyków, jak Haydna, Mozarta, Beetho-vena, a nawet i Bacha, którzy pozostawili bardzo wiele utworów lżejszych, krótszych, dostępnych i dziś zrozumieniu najszerzych warstw słuchaczy a tryskających szczerą, złotą, przytem wytworną wesołością. Istnieją wydawnictwa zbiorowe tego rodzaju kompozycji, tak, że wybór ich i dostarczenie materiału nie napotyka bynajmniej na trudności.

Wreszcie dlaczego nie spróbować i u nas koncertów o programach, zestawianych według życzenia radjosłuchaczy? Wyprzedził już pod tym względem Warszawę, Poznań, i o ile się nie mylę, Kraków. Wiedeńskie pismo radjowe „Radio-Welt“ urządziło niedawno rodzaj plebiscytu na ułożenie programu koncertowego, a wynik tegoż przynosi wielki zaszczyt kulturze muzycznej austriackich radjosłuchaczy. Które z naszych pism spróbuje tego samego?

mr.

SZEKSPIR W RADJO.

Wypada kilka chociażby słów poświęcić zdarzeniu, które niewątpliwie należeć będzie do chlubnych kart historii rozwoju słuchowisk w Polsce. Oto, dzięki inicjatywie p. Maksymiljana Weronicy, energicznego kierownika działu literackiego P. R. oraz życzliwości dla radja, wykazanemu już niejednokrotnie przez dyr. Arnolda Szyfmana, — nadano bezpośrednio ze sceny Teatru Polskiego drugi (bodaj najpiękniejszy) akt szekspirowskiego Juljusza Cezara.

Eksperyment ten należy uznać za wydarzenie epokowe w dziejach zarówno radja, teatru, jak i słuchowisk w Polsce. Umożliwił on teoretykom sztuki słuchowiskowej zapoznanie się zarówno z zaletami jak i wadami teatralnego repertuaru klasycznego oraz właściwościami bezpośrednich nadań ze sceny teatru.

Rozbudzić winien eksperyment ten inwencję poszukiwaczy dróg sztuki radjowej. Umożliwi on niezawodnie w najbliższej już przyszłości dalsze pomyslnie próby w tym kierunku.

Żywe zainteresowanie, jakie Juljusz Cezar obudził w społeczeństwie radjowem, pozwoli chyba powtórzyć audycję, — proponowałbym jednak ten sam akt nadać ze studja. — zradjofonizować go.

Brak miejsca nie pozwala mi dziś podzielić się z czytelnikami kilkoma myślami i projektami, które pragnąłbym usłyszeć urzeczywistnione — pozwolę sobie do tego niebawem powrócić.

A. Kaszyn.

Podajemy do wiadomości, iż zwrócić się do podobną propozycją do Dyrekcji Polskiego Radja, prosząc o zorganizowanie „Koncertu czytelników Anteny Polskiej“. O rezultacie naszych starań powiadomimy niebawem naszych sympatyków przez mikrofon.

Red.

FALA KRAKOWSKA.

Wieża i antena nadawcza stacji krakowskiej.

Pierwszego marca obchodziliśmy uroczyste pierwszą rocznicę urodzin nadawczej stacji krakowskiej. Z chwilą tą należy placówkę radjofoniczną krakowską uważać za ustabilizowaną i pracę jej traktować nie pod kątem eksperymentów i prób, lecz szacować jej pracę obiektywnie bez przesadnej czułości, działającej zabójczo w dziedzinie naszej inicjatywy. Pięknie to i patriotycznie chwalić z zasady twórczość czy wytwórczość krajową jeśli chodzi o jej obronę przed atakami z zewnątrz, nie mniej jednak należy sobie zdać sprawę, że taki bezkrytyczny zachwyt odsuwa nas od doświadczeń zagranicy, stawia nas na zarozumiałym parytecie wybranej nacji zapoznanych genjuszów. Dwudziesty wiek oparty o potężne podwaliny techniki, przdestylowany we wszystkich pojęciach w djabełskiej retorce wielkiej wojny, nie licuje z przeżytych Mesjanizmem, który narkotyzował nas przed stu laty. Niema dzisiaj czasu na sentymenty, prace należy oceniać trzeźwo jako pozycje księgi bilansowej, w przeciwnym razie nie przestaniemy się nigdy łzawo zgrywać w roli Kopciuszka Europy. Dlaczego do stu djabłów o rodzimych filmach zawsze mówimy: „Ten film *jak na polski* jest całkiem dobry“ — dlaczego 14-ste miejsce na olimpiadzie

jest *jak dla Polski* b. wysokie, dlaczego radjofonję polską taksuje się stale pod kątem patriotycznego sentymentu. Jeśli chodzi o przedsięwzięcia wyłącznie „dla domowego użytku“, — zgoda, ale chyba nikt nie zaprzeczy, że imprezy powyżej przytoczone wybiegają całkowicie poza ogrodzenie naszego podwórka, spotykają się z porównaniem i konkurencją innych gospodarstw.

Skoro zatem radjo nie uznaje ograniczeń paszportowych (o słowach tego nie można powiedzieć), koniecznym się staje kryterjum oceny kształtować według miary międzynarodowej.

Gdy chodzi o stację krakowską to nie bez słuszności można się bronić jej małym zasięgiem. Dzisiaj po uruchomieniu 12 kw. Katowic, Kraków stał się poniekąd piątym kołem u wozu, gdyż zakres detektorowego jego odbioru leży niemal całkowicie w obrębie kryształkowego zasięgu Katowic; a że obydwie te stacje pracują w znacznej mierze wspólnie, detektorowicze przeto, mieszkający już poza rogatkami Krakowa a i wielu w jego obrębie, mają wątpliwą przyjemność chwytania tych samych programów na 422 i 566 metrach. Skoro weźmie się jeszcze pod uwagę drugorzędna wartość obecnej fali krakowskiej, która dość silnie interferuje z Budapesztem, a zatem trudność lub wręcz niemożliwość odbierania Krakowa w dalszych rejonach zwłaszcza wschodnich na lampy, wówczas należy się pogodzić z myślą, że Kraków został sdeprecjonowany do rzędu stacji ostatnioplanowych. Dowody się znajdują pod ręką: Gdy przed półrokiem pracą stacji krakowskiej interesowali się amatorzy z najdalszych zakątków kraju, gdy przy dawnej fali, przed uruchomieniem Katowic napływały listy ze Lwowa, Brześcia, Bydgoszczy i Cieszyna, obecnie kontakt ze stacją utrzymują wyłącznie słuchacze miejscowi, przyczem korespondencje ich cechuje w odniesieniu do programów, pewna doza rozczarowania i zniechęcenia. Czy słusznie? Spróbujmy rzecz rozpatrzeć bezstronnie.

Rozbudowa programów krakowskich postępuje naprzód, to nieda się zaprzeczyć, lecz postępuje po linii najmniejszego oporu, środkami czy półśrodkami nie wymagającymi ani zbyt intensywnej inicjatywy, ani tem mniej większych kosztów. Jest powszechnie wiadomem, że stacja krakowska walczy bezustannie ze zbyt ciasnym budżetem (rzekomo w roku bieżącym jeszcze bardziej zredukowanym). Czy to słusznie, aby ośrodek radjowy, posiadający największą koncentrację odbiorników w stosunku do liczby ludności, ośrodek zatem przynoszący Tow. „Polskie Radjo“ największe stosunkowo dochody, z niezrozumiałych zupełnie przyczyn zasłaniać się musiał w swej pracy, niedostatecznością środków materialnych. Czy to słusznie, aby Kraków nie mógł się zdobyć na solidną organizację audycji literackich, podczas gdy o 10 miesięcy młodsze Wilno, któremu zresztą życzymy jaknajlepiej, pracuje na

Kraków. Kościół N.N. Marii Panny, z którego wieży rozbrzmiewa hejnał, tak dobrze znany słuchaczom radiowym. Na planie pierwszym Sukiennice. (Fot. S. Szalay).

tem polu od chwili powstania systematycznie i konsekwentnie. Czy słusznie, aby działy odczytowy i muzyczny, stojące bezsprzecznie na bezkonkurencyjnym poziomie, kierować się musiały w pierwszym rzędzie względami finansowymi i z ołówkiem w ręce dobierały prelegentów i wykonawców, żyjąc ciąglą obawą, czy zdoła się związać koniec z końcem. Dla ilustracji dodać należy, że według wiarygodnych informacji całomiesięczny budżet działu muzycznego wynosił tyle, ile niejednokrotnie pochłania jednodniowa audycja muzyczna w Warszawie! Czyż dziwić się można krakowskim abonentom, skoro zazdroszczą słuchaczom stołecznym i dziwią się, dlaczego opłaty nie różniczkują się według tak drastycznych dyferencyj wartości.

Trudno wątpić w najlepsze intencje kierownictwa stacji krakowskiej, która stara się środkami pozostającymi do jej dyspozycji zaspokoić żądania swych słuchaczy, faktem jednak niezaprzeczonym jest to, że ustawiczne liczenie się z każdym groszem, ta żmudna praca z dnia na dzień, utrudnia wytknięcie na dłuższy dystans kierunku polityki programowej, nie daje przystępu szczerzej inwencji artystycznej, której kultura naszego miasta wymaga.

Radjo winno traktować swych słuchaczy z rzetelnością wzorowego kupca i fantazją branżowego

artysty. Rzetelność nowej stacji we własnym zakresie działania nie pozostawia żadnych wątpliwości lecz o jej fantazji jak dotąd pojęcia są dość nieuchwytnie. Pośród obiecujących zamierzeń w zarodku już tkwią znamiona chwiejności.

Tem się tłumaczy, że np. w doskonale pomyślanym „kąciku dla pań“ pośród odczytów b. cennych (specjalnie odczyty kosmetyczne dr. Amaisen), znajdujemy twory tak dziwne, jak opowiadka o Raju i inne podobne impresje, których celu i potrzeby trudno dojść. Tem się tłumaczy, że cykl audycji dla młodzieży w założeniu wysoce pedagogiczny, bo ilustrujący historję Polski, dzięki a raczej z powodu konwencjonalnego szablonu w ujęciu poszczególnych audycji, budzą wśród młodzieży znaczne wątpliwości o prawdziwości obrazowanych dziejowych zdarzeń.

Czy te dla przykładu przytoczone usterki krakowskich programów przypisać należy nie dostatecznej kontroli ze strony kierownictwa programowego, czy też niedoborowi względnie niewystarczającej konkurencji oferowanych imprez, to już należy do spraw czysto wewnętrznych, w każdym bądź razie życzyć należy stacji krakowskiej, aby jaknajrychlej mogła zlikwidować dewizę: „Czem chata bogata, tem rada“.

Tarnawa.

FAŁA POZNAŃSKA.

(Korespondencja własna).

Poznań. Zamek. (Fot. Dr. T. Cyprian).

Nie bez powodu w ostatnim numerze „Anteny Polskiej“ obszernie rozwinąłem się nad transmisją, jej zaletami i wadami, nie omawiając programu ostatnich audycji poznańskich.

Zaobserwowałem pewne objawy ujemne i chciałem przez dłuższy przeciąg czasu móc skonkretyzować, co właściwie się stało. Zbyt pochopnie „przejechać się“ po stacji nie wolno, bo byłoby rzeczą nie do darowania rzucać kłody pod nogi ludziom borykającym się i tak z trudnościami rozmaite, a w pierwszej linii finansowej natury.

Skoro mowa o finansach, które u naszej stacji nie są zbyt idealnie zrównoważone, to nie można powiedzieć, by nie była w tem potrosze i jej własna wina. I tak np. mało się robi dla zapewnienia lepszego zbytu „Tygodniowi Radjowemu“, który nie cieszy się, niestety uznaniem kół radioamatorskich. Wytykano już niejednokrotnie, że programy słowiańskie czy romańskie wychodzą w polskim piśmie po niemiecku, i że „Tydzień Radjowy“ pochłania poważne kwoty, obciążające wydatnie budżet.

Stacja usiłuje naprawiać finanse przez bardzo silnie wzmoczoną akcję reklamy radjowej i pozyskała w tym celu jednego z najwybitniejszych artystów i reżyserów poznańskich. Z tą chwilą suchotniczy dawniej dział reklamy tak napęczniał, że wygłasza się go dwa razy dziennie i to w takim rozmiarze, że często skraca się poważne prelekcje, bo reklama „zajechała“ w przeznaczony na co innego czas.

Artysta, wygłaszający te reklamy, zmusza do ich słuchania przez wplatanie co parę reklam dowcipu, przyczem werwa i niewyczerpany zasób „kawałów“ jakimi sypie jak z rękawa, powodują, że czas reklam trzyma mnóstwo ludzi przy aparacie.

Ale tu dzieje się jedna rzecz niedobra. A mianowicie, artysta w zapale swym opowiada czasem rzeczy, którychby nie powiedział w średnio przyzwoitym salonie z obawą, by nie wywołać głuchego milczenia. Opowiadanie o mężatce, która nigdy nie

powie, „ile dzieci ma mężatka z mężem a ile z kochankiem“, ile dzieci panna ma „na garnuszku“ albo „kawał“ o owej starej kobiecie, co to „zmięniła powietrze“ „męskie“ na „damskie“ na zlecenie lekarza, to są rzeczy absolutnie niezbyt „radjofoniczne“.

Coraz więcej ludzi poważnych zwraca na to uwagę, że radja słucha przedewszystkiem młodzież i dzieci, dla których takie eksperymenty z nieślubnymi dziećmi nie są stosownym pokarmem duchowym.

A skoro raz ustalili się obawy, że nie wszystko, co radjo podaje, może być dla młodzieży stosowne, skończy się opieka nad ruchem radjowym wśród młodych ze strony szkół i rodziców, rozwój radjofonii poniesie niepowetowaną szkodę.

Nie jestem moralizatorem, ale uważam, że radjo nie może przynieść niczego, czegoby autor nie odważył się powiedzieć w towarzystwie nietylko męskiem. Wymaga tego poprostu godność stacji.

Ale to jest objaw sporadyczny i łatwy do usunięcia. Inne zato rzeczy przedstawiają się gorzej.

Przy zakładaniu stacji wiele się mówiło o tem, że dzięki subkoncesji i związanej z tem autonomiji także i programowej, stacja nasza będzie wybitnym odzwierciedleniem regionalnej kultury wielkopolskiej. Było to bardzo miłe dla silnie rozwiniętego poczucia regionalizmu u Wielkopolan i w zasadzie bardzo słuszne i piękne.

A tymczasem jak ta historja wygląda po niespełna roku istnienia stacji? Trzeba przyznać, że poza pewnemi programami, które istotnie są specjalnością Poznania i wysoko są postawione, każdą transmisję wita się z uczuciem radości.

Takie audycje, jak niedzielne nabożeństwa, transmisje operowe, obecny cykl wykładów ódziennikarstwie, cykl krajoznawczy i bardzo często „silva rerum“ wygłaszana przez redaktora „Tygodnia radjowego“, pogadanki francuskie, to chluba repertuaru i tych audycji stacja nie ma czego się wstydić.

Ale pozatem panuje zbyt silna monotonia, zwłaszcza w dziale muzycznym. Ciągłe w kółko co trzeci lub czwarty wieczór jedne i te same nazwiska i z konieczności odgrzewany w nieskończoność repertuar, stale te piosenki przy fortepianie, te same koncerty tych samych ludzi, to przestaje pociągać nawet zagorzałych radjosłuchaczy.

A do tego i dział odczytowy nie jest niepospolicie obsadzony. Tematy bardzo ciekawe, ujęte nawet w cykl, omawia człowiek nie tylko pozbawiony radjofonicznego głosu, ale jakaką się co drugi wyraz, a są to tematy z dziedziny literatury i sztuki! Inny znowu wykładowca mówi językiem tak silnie trącającym rosyjskim, że razi to nawet ludzi ze

wschodu, nie mówiąc już o rodowitych poznańczykach.

Albo szwankuje temat odczytu, albo, co częściej, dobór prelegenta. Kierownictwo stacji zapoznaje zupełnie bardzo bogatą luźną literaturę zachodu, odnoszącą się do wymogów, jakim winien odpowiadać prelegent i nie prowadzi zupełnie kontroli odczytów, skoro po postawieniu przed mikrofonem prelegenta o skrzypiącym, drewnianym głosie, rwącym się co parę słów, powierza mu cały cykl odczytów, zamiast wyeliminować go po próbie przed głuchym mikrofonem.

To też w związku z tem dzieje się rzecz, która stanowi groźne memento nie tylko dla naszej stacji, ale dla radjofonji polskiej wogóle. Oto jak mię z kompetentnej strony informowano, ilość abonentów stacji poznańskiej *spadła* w lutym o blisko 300 osób.

Nie mogę ręczyć za ścisłość i prawdziwość tych danych, bo urzędowej statystyki nie ogłoszono, więc podaję ją z zastrzeżeniem; relata revero.

Ale wnioskując z innych objawów, uważam to za zupełnie prawdopodobne i strach mię bierze przed milczącą groźbą, jaką ta cyfra zawiera.

Skoro w lutym, jednym z najlepszych dla radjofonji miesiącu, abonenci nie tylko nie przybywają, ale nawet ubywają, to co będzie w miesiącach letnich, w których zawsze panuje silny zastój w ruchu radjowym?

Pierwsze takie cofnięcie się, to klęska, trudna do naprawienia i groźna.

A jej przyczyny? Bardzo proste. Na ogół radjosluchaczy w Polsce przynajmniej większość stanowią detektorowicze, skazani na słuchanie tylko „swojej” stacji. Ci związani są tak silnie ze stacją, że „z nią żyją i z nią umierają”. Kto ma ośmiolampową „superkę”, ten jednym ruchem ręki wynosi się z programu, który mu nie odpowiada, ale de-

ANTENA POLSKA

JEST PLACÓWKĄ KULTURALNĄ
STWORZONĄ ZBIOROWYM
WYSIŁKIEM SPOŁECZNOŚCI
RADJOWEJ.

PRZYCZYŃCIE SIĘ DO ŚWIETNEGO
JEJ ROZWOJU!—

PRENUMERUJCIE!

tektorowicz, niezadowolony z programu, może się wynieść tylko z koła abonentów.

Jeszcze zaznaczam, że fakt ubytku abonentów podaję jako informację prywatną, nie biorąc za jego ścisłość odpowiedzialności i cieszyłbym się, gdyby się okazał nieścisły.

Nie zmieniłoby to jednak w niczem stanu rzeczy, bo choć ubyłyby skutek, przyczyny zostałyby te same, a co za tem idzie, pozostałaby konieczność zastanowienia się nad sposobami naprawy.

Jasnym blaskiem światła na tem ponurem tle jest transmisja ostatniej opery Montemmeriego „Miłość trzech króli”, która wypadła rzeczywiście bez zarzutu. Trzeba przyznać, że nasze transmisje operowe stoją na wyżynie, którą rzadko osiąga zagranica (oczywiście pod względem radjowym, bo dobór artystów od stacji nie zależy).

Może słowa krytyki przezemnie w tym artykule wypowiedziane dotrą do celu, a proszę mi wierzyć, że nie będąc związany z kierownictwem stacji ani finansowo, ani nawet towarzysko, wypowiadam je sine ira et studio.

Dr. Tadeusz Cyprian.

Poznań. Teatr Wielki, z którego transmitowane są opery. (Fot. H. Iliński).

FALA WILEŃSKA.

(Korespondencja własna).

1. Hoppen. Ostra Brama. (Miedzioryt).

Pisać o harmonijnych, każdemu przychylnych i bezstronnych falach eteru w epoce gorączki wyborczej... zadanie dość trudne, ale za przykładem naszego kierownika, który nie wznał ciekawskim. na jaką listę głosuje, spróbujmy oderwać się od gwaru wieców i wycia hjen wyborczych, by poszybować w krainie pogody i wzajemnych ujrzejności, t. j. w promieniu fal radjowych.

Nawiasem mówiąc, pewne roznamiętnienie wyborcze, dające się zauważyć w Wilnie w ostatnie dni, polega jedynie na niegroźnych ułotkach, przeważnie jedyńki i 24 listy; w chwili gdy to się ukaże w Antenie, wynik będzie wiadomy. Ogół wilnian wydaje się stanowczo przychylny liście rządowej. Na wsi „nasz brat“ Białorusin, dopytuje świadomych rzeczy, przedewszystkiem, czy aby „sztrafu“ (kary) płacić nie będzie, jeśli nie pójdzie do urny wyborczej, bowiem jak dotąd, dalsza od ośrodków miejskich wieś, jest zupełnie na te sprawy obojętna, a przewlekłe, zawiłe i piekielnie nudne w swej jednodystajności mowy agitacyjne, prócz mątku w głowach żadnego nie przynoszą rezultatu.

Ale, ale, do fali nawracamy co rychlej. Z ostatnich nowości, wielkie powodzenie miała żywa, dowcipna, swobodnym tonem wygłoszona mowa v. premjera Bartla, który przemawiał w przepelnionym wielkim teatrze Reduty. Ta ostatnia dała parę nudycy melodeklamacji z Pana Tadeusza i Zachwycenie Lenartowicza, wcale udalnie ułożone na

głosy i melodje. Z poważnych odczytów p. Szelgowski (prof. Konserwatorjum) i p. Węślowski informują o muzyce polskiej, historycznie przebiegając jej dzieje z przykładami na fortepianie, co stało się nowi bardzo ciekawą i pouczającą lekcją poglądową. Z praktycznych odczytów, ogrodnicze, o hodowli kwiatów pokojowych, o organizowaniu chórów (p. Gawrońskiej) ogólnie się podobały. Na ogół rzeczy najprzystępniejsze, najbardziej popularne, mają najwięcej powodzenia. Proszą też ogólnie o odczyty z literatury. Wobec małego stopnia oświaty, należałoby przed każdą audycją literacką czy muzyczną, wygłaszać 3 minutowe wspomnienie o autorze. Doskonale nas dochodzą operowe produkcje Katowic obok symfonicznych koncertów warszawskich, to największa przyjemność radjoshuchaczy.

Bardzo ładnie się rozwija program dla dzieci i skautów; pono z rzeczy ściśle wileńskich ma być przesłana, choć częściowo, Szopka akademicka, najdowcipniejsza z Szopek, co roku ciesząca wilnian bajeczными pomysłami naszej młodzieży i wyborczymi kukielkami, wśród których ten i ów z publiczności poznaje... siebie w karykaturze fizycznej i moralnej. Niektóre pomysły naszych akademików pozostaną nieśmiertelne; np. rewja projektów na pomnik Mickiewicza wobec gen. Żeligowskiego (jednego z członków jury, jak wiemy), popędzającego gromkim głosem defilujące maski, lub taniec kandydatów na tron Polski (Waldemar z królową Zitą, Bim Bom etc.) na tle ruin zamku trockiego, z za których się ukazywał Marszałek Piłsudski i jednym chrząknięciem rozpędzał całe towarzystwo, obiecujące sobie rozkosze w gościnnej Polsce. Te go roku neoklasyczna „odprawa posłów“ jest jednym z tematów poruszanych no i radjo. Wilno przepada za tą dowcipną zabawą, a zwłaszcza za bohaterką, prymadonną Szopki, sławną „Józefu-wieczką“, stróżką typowo wileńską, która w soczystej gwarze miejscowej wygłasza poglądy opinii magła i podwórza.

Wracając do radja, od którego dziwnie dziś od-

Najtaniej i najlepiej

NABĘDZIESZ WSZYSTKO
DO RADJA WSPÓLDZIELNI

„Stowarzyszenia Radjoamatorów“

Warszawa,
Złota 23.

Białystok,
Sienkiewicza 5.

Prospekty i cenniki na żądanie

biegam, zaznaczyć należy dwa nowe pomysły: ankietę na pytania co się komu podoba, a co nie? w każdej dziedzinie, oraz projektowaną przez ruchliwie i coraz liczniejsze stowarzyszenie radioamatorów, Wystawę radjową, na czas od 24 marca do 1 kwietnia. Wystawa będzie mieć za zadanie przedstawienie wyników rozwoju radjofonji na wileńszczyźnie. Sfery kupieckie żywo się tem zainteresowały, na wystawie ma być urządzone czasowe studio i audycje, transmitowane na całą Polskę. Stacja wileńska przyrzekła oczywiście czynny udział, a p. wojewoda wileński protektorat. Wyjdzie też jednodziółka „Radjofon wileński“.

Tyle o stronie radjotechnicznej, jeśli zaś pisać o stosunku publiczności wileńskiej do radja, to jest on coraz życzliwszy. Z naszym twardym klimatem ciemnymi ulicami, zamieciaми śnieżnymi i mrozami 18 — 20° jakimże błogosławieństwem dla osób słabszych i starych, jest ten mały, czarny sprzącznik z lśniąca igielką na migotliwym kamyku, przynoszącym słowa, śpiew, muzykę. O iluż rozkosznych godzinach opowiadają sobie potem zachwyceni słuchacze! A chorzy w szpitalach i domach zdrowia? „Pan poleży ze 2 — 3 tygodnie“. „Tak, a no to zaraz radjo“. I zaraz jest lżej, choroba nie tak nęka, operowani się prędzej goją, a w ogólnych salach głośnik skupia koło siebie twarze wolne od troski o zdrowie, tak zwykle przygnębiającej w długie godziny beczny. Kochane, dobroczynne radjo!

Hel. Romer.

Witold Hulewicz, dyrektor stacji wileńskiej.

(Fot. J. Bułhak).

Wilno. Widok ogólny. (Fot. J. Bułhaka).

FALA KATOWICKA.

(Korespondencja własna).

Dzieci i antena.

Idzie wiosna. Z jej przyjściem aktualny zima Steinach czy Woronow ustępuje miejsca Offmanowi:

„...I raz gwiazdami błękit drżał.

W wieczorne zadumanie —

Szła światem wiosna, a z nią szął,

Tęsknota — i kochanie...”

Ja „szął“ przechodziłem właśnie wczoraj. Bo jakież to szął inny przechodzić (ale nie w cudzysłowie) w okresie wyborów i wiosny. Pod jej technieniem zaschła, niby róża jeryhońska, serce w rozskliwieniu urosło do rozmiarów zapustnego pączka, i „w wieczorne zadumanie... tęsknota... kochanie... panie...” Z racji uprawnienia, że zęby mądrości w góle niechcą mi nawet kiełkować, rad byłem dzieckiem usiąść na czyichś kolanach i słuchać nadto bajek „o złotym smoku, śpiącej królownie, o tem jak walczył rycerzy huf”. Niestety. Co pięć minut przerywał me dziecięce skupienie dzwonek: — Halo... A jak tam wybory? A ile sanacja? Ile Niemcy? Ile Korfanty? A ile...

— Łotrzel! — wołałem w szale — idź do djaska, bo skupiam się teraz dla „Anteny Polskiej”! Wybory fatalne: Korfanty zdobył wszystkie siedemnaście mandatów!

— Naprawdę?!

— Sumiennie...

Było to wszystko przyczyną pewnego zrównoważenia uczuć i tego, że myślą osiadłem na dzieci i antenie.

Było to dawna, bardzo dawno — zgórą dwa lata temu, gdy siedząc na kolanach babuni czy mej cerberki mademoiselle X, wsłuchiwałem się w rozliczne romanse, ballady i straszliwą treść baśni, które przyprawiły mię o kompletne posiwienie włosów. Była to jedna z przyczyn kochania mamusi, babuni a nawet mademoiselle X, która tak srodze zbiła mnie i Zosię za oglądanie kobiecej książki...

Dzisiaj ta przyczyna kochania dzieci przeszła na kogo innego — na speakerkę radjostacji katowickiej (o innych niewolno mi pisać), na panią Helenę Reut.

I słusznie. Kto bowiem ma tak „miły głosik” i o czym dzieci niewiedzą — cudne oczy i kto tak „cudowne opowiada bajki”, tego miłość dziecięca, niby mnie sen o wygranej premji dolarowej, po wszystkie czasy, kosztem mamusi, babuni i t. d. przeskądować będzie.

„Opowiem teraz państwu” nieco o tych przejawach dziecięcej miłości.

Nie są odosobnione wypadki, że rozkochany w radju berbeć-gentlemen przybywa do studjo i p. Reut nadstawia buzi — częstokroć jednak dzieciaki nawiązują z nią korespondencję i wypowiadają swe żale oraz radości.

W powyższym względzie przytoczę dosłownie szereg listów. Np. „Szanowna Pani! Nie ma Pani pojęcia, jaka jestem wdzięczna za program dla dzieci, bowiem tylko programu dla dzieci słuchać mogę, i to jeszcze często się spuźniam, gdyż przychodzę ze szkoły o godzinie 18.30 brat mój Tadeusz nie pozwala mi innych audycji — zawsze mnie dopędza do książki i lekcji, przecierza ja nie mogę się zawsze uczyć! Obiecuje mi wolny wstęp do aparatu za 6 lat i że dopiero wtedy będę mogła słuchać całodziennego programu. Uważam to za długie czekanie aż 6 lat! i dlatego proszę panią, bo tylko pani może to zrobić — niech Pani powie Tadeuszowi żeby za stracone początki przedstawił dziecinnych, ponieważ tak wcześniej się rozpoczynają, aby mi brat pozwolił słuchać innej audycji. Gdyby się Tadeusz nie zgodził na Pani uwagi — to bardzo proszę niech pani każe grać cały dzień dla dzieci, albo niech mi Tadeusz kupi dziecinny aparat radjo.

Tymczasem bardzo dziękuję za przedstawienie dziecinne i oczekuję z niecierpliwością odpowiedzi. Zosia Pl. ucz. I klasy w Niemcach koło Strzemieszyc”.

Do dzisiaj Tadeusz na pewno ustąpił już Zosi, za którą „publicznie”, przez radjo, ujęła się pani Reut.

Adaś R. z Będzina, jakkolwiek jest żydem, zaniedbuje rachunki, na korzyść tęsknoty za poznanie. Pisze bowiem:

„Kochana Pani! Mam 6 lat. Uczę się w domu. Jedno wielkie zmartwienie mam, że rachunki idą słabo. Każdy wieczór słucham chętnie radjo. Głosik Pani mnie się bardzo podoba. Szkoda, że nie mogę z Panią osobiście się zapoznać. Zasyłam serdeczne pozdrowienia — Adaś”.

Mieciusz i Heniusz H. z Czeladzi zachwycają się tylko bajkami:

„Szanowna Pani! Dziękujemy serdecznie za tak piękne bajeczki, które W.P. wygłosiła... z których żeśmy się bardzo cieszyli, że tak ładnych bajeczek nigdy jeszcze nie było i prosilibyśmy ażeby jak najwięcej było wygłaszanych bajeczek”.

Czy wiecie państwo, że w radjostacji katowickiej listy te honoruje się więcej jak inne i listy dziecięce otacza się wyjątkową troską, odpowiada na nie i nawiązuje z dziećmi poważne stosunki „towarzyskie”.

Czy np. pp. pedagodzy nie zauważają, że radjo i jego dodatnia działalność nie uszczupla ich wpływu na dzieci? Czy nie zastanawiają się nad tem, że radjo jako czynnik wpływający na większe skupienie, może z dodatnimi skutkami być wprowadzone w szkołach?

No — czytamy dalej. Sprawa powyższa niechaj już w pierwszym rzędzie będzie troską pedagogów

Nader miły — pomiędzy setkami podobnych — pisze list Wandeczka A. z Górnego Stoku ziemi Siedleckiej:

„...Dziękuję bardzo za historyjkę dla dzieci. I proszę o drugą taką podobną. Podobała mi się ta historyjka i chciałabym zawsze jej słuchać. Żeby radio chciało jeszcze taką historyjkę odegrać to ja byłabym bardzo wdzięczna. Ja sobie sama zrobiłam szopkę, tylko mój malutki braciszek Zbysio zawsze spoci a ja muszę pilnować żeby mi nie popsuł i nie podarł w żłobku Pana Jezusa. Pani pewnie ciekawa, czy ja jestem duża? O tak! Mam już 7 lat jestem w II-gim oddziale. Proszę połączyć się z Warszawą, bo na moim kryształkowym aparacie nie słychać Katowic“.

Z tego też prawda płynie oczywista, że przemitym głosem speakerki radjostacji katowickiej podczas transmisji programu do Warszawy zachwycają się

dzieci nawet z poza rozpiętości stacji katowickiej.

Znamiennym dla układających programy dla dzieci jest list Helenki R., uczennicy klasy wstępnej w Dąbrowie Górniczej:

„...Bardzo jestem zadowolona i dziękuję za opowiadania babuni, a najbardziej się cieszę, kiedy w radio mówią albo śpiewają dzieci. Chciałabym więc, żeby jeszcze kiedykolwiek były opowiadania i śpiewy wykonane przez dzieci. A także chciałabym usłyszeć wesołe historyjki, wiersze i piosenki ładne, śpiewane w szkołach. Oto proszę nietylko ja, ale i moje koleżanki, które mają radio...“

Nader znamiennem jest, że listy swe adresują dzieci do Polskiego Radja w Katowicach, poprzedzając treść tytułem „Kochana Pani!“. Świadczy to, że dzieci wogóle specjalnie darzą swem zaufaniem kobietę, a w szczególności panią Helenę Reut, speakerkę i wogóle jedyną w radjostacji katowickiej — nadewszystko.

Bol. Mieszko.

RADJOKRONIKA.

W ostatnich czasach dyrektor Radio International Publicity Services kapitan L. F. Plugge odbył szereg ciekawych doświadczeń w dziedzinie możliwości porozumiewania się między sobą dwóch samochodów, będących w ruchu. Próby, odbyte w Portugalji i Hiszpanji dały wyniki o wielkiem znaczeniu radjofonicznem. Samochód kapitana Plugge był zaopatrzony w dziewięciolampową superheterodynę z anteną ramową, umieszczoną na błotniku z przodu. Wyniki osiągnięte pozwalają przypuszczać, że sprawa instalacji radjoaparatów na samochodach będzie wzięta pod uwagę przy budowie nowoczesnych wozów.

AUTOMATYCZNY ODBIÓR SYGNAŁÓW RATUNKOWYCH

W ostatnim czasie udało się skonstruować automatyczny odbiornik dla okrętów, który niezależnie od obecności telegrafisty, w razie odebrania sygnału SOS wprawia w ruch dzwonek alarmowy. Przyrzędu taki działa niezależnie od przeszkód atmosferycznych i telegraficznych emisji.

ROZBUDOWA ANGIELSKIEJ SIECI RADJOWEJ

Jak donoszą pisma angielskie, doświadczenia prowadzone przez angielską stację eksperymentalną w Daventry 5 G. B. (fala 491.8 m.) potrwają do sierpnia b. r. Wtedy dopiero rozpocznie się wprowadzanie w życie nowego, t. zw. regionalnego planu rozbudowy angielskiej sieci radjowej. Na wzór wspomnianej stacji w Daventry, ma powstać 5 silnych stacyj, jedna w pobliżu Londynu, druga na zachodzie, trzecia na północy Anglji, czwarta w Szkocji, a piąta w północnej Irlandji. Urzeczywistnienie tego planu rozpocznie się z końcem b. r.

Odbiór stacji w Daventry (491.8 m.) poprawił się u nas w ostatnim czasie tak znacznie, że już od popołudniowych godzin począwszy możliwy jest od-

biór jej na głośnik trzylampową neutrodyną przy antenie pokojowej. Odbiornik musi się jednak odznaczać — rzecz prosta — znaczną selektywnością, przez wzgląd na to, że fala Daventry znajduje się między falami dwóch silnych i u nas doskonale odbieranych stacyj: Berlina i Wiednia.

JAKI ODBIORNIK KRÓTKOFALOWY UWAŻAĆ NALEŻY ZA NAJLEPSZY?

Zdaniem wybitnych krótkofalowców angielskich wśród odbiorników jedno lub dwulampowych prym należy przyznać dla odbioru fal krótkich odbiornikom typu Reinartza, Weaganta i t. p.

W ostatnim jednak czasie rozpowszechnia się coraz bardziej odbiór krótkich fal na superheterodynę i odbiorniki podobnego układu. Odbiorniki tego typu, poza znaczną siłą odbioru odznaczają się tem, że zapewniają bezwzględnie odbiór emisji krótkofalowych, i pozbawione są wszelkich kaprysów, na które cierpi często odbiór krótkofalowy, przy najlepiej nawet wykonanym odbiorniku Reinartza.

Pisma zagraniczne, głównie angielskie, niemieckie i austriackie podały w ostatnich miesiącach cały szereg sposobów przystosowywania odbiorników superheterodynowych do odbioru fal krótkich. Często można się obejść nawet bez osobnych cewek oscylacyjnych.

Wreszcie nadaje się również doskonale do odbioru fal krótkich i neutrodyna o jednym stopniu wzmocnienia wysokiej częstotliwości. Wystarczy zastąpienie zwykłych transformatorów, osobnymi transformatorami dla fal krótkich, których sporządzenie nie nastęrcza większych trudności. Obsługa odbiornika nie jest też trudna, wyszukiwanie stacji odbywa się głównie przy pomocy kondensatora w obwodzie drugiej lampy, podczas gdy pierwszy spełnia raczej funkcje wzmacniacza odbioru.

TELEWIZJA PROF. BAIRDA

Eksperyment telewizyjny, dokonany niedawno przez prof. Bairda, między Londynem a Nowym Jorkiem zwrócił znów ogólną uwagę na stan obecny tego problemu. Mimo, że przeniesienie w zasadzie udało się pomyślnie, sfery fachowe zapatrują się na kwestję rychłego udoskonalenia telewizji bardzo pesymistycznie. Nie imponuje nikomu sam fakt przeniesienia poprzez Atlantyk małego, zaledwie kilkucentymetrowego obrazku, gdyż nie w przewidywaniu wielkich przestrzeni leży problem telewizji, lecz zupełnie gdzieindziej. Jak dotąd bowiem, nie udało się jeszcze dokonać przeniesienia obrazu, zawierającego dostateczną ilość szczegółów. Pod tym względem wyznacznik prof. Bairda dalekim jest jeszcze bardzo od doskonałości i nie postąpił ani na krok naprzód od eksperymentów poprzednich. W sferach fachowych angielskich panuje też przekonanie, że na dotychczasowej drodze nie da się osiągnąć zamierzonego celu i że tak długo nie zbliżymy się do rozwiązywania problemu, jak długo nie wpadnie ktoś na inny właściwy sposób pokonania istniejących trudności. Wszystkie też zapowiedzi o bliskości chwili, kiedy jak dziś radjoodbiorniki głosowe będzie można łatwo skonstruować radjoodbiorniki telewizyjne, należy przyjmować z jaknajwiększą ostrożnością.

PLEBISCYT RADJOKONCERTOWY W WIEDNIU

Austrjacki tygodnik „Radio-Welt“ urządził w ostatnim czasie wśród swych czytelników rodzaj plebiscytu na temat programu koncertowego, któryby odpowiadał życzeniom największej ilości słuchaczy. Wynik głosowania przynosi prawdziwie zaszczepił austriackim radjosłuchaczom, dowodzi bowiem z jednej strony wysokiej kultury muzycznej, z drugiej zaś zbija zarzuty, jakoby radjo przyczyniało się do spowszednienia i zbanalowania poważnej sztuki. Znaczna bowiem większość osób, biorących udział w głosowaniu wypowiedziała się za muzyką poważną, a mianowicie Wagnerem (Lohengrin), Verdim, Beethovenem i Schubertem.

W dziedzinie muzyki lekkiej zwyciężył Strauss ze swą wieczną młodą „Fledermausa“, stojącą jak wiadomo, na bardzo wysokim artystycznym poziomie.

Z DZIAŁALNOŚCI SPÓŁDZIELNI „STOWARZYSZENIE RADJOAMATORÓW“.

Zarząd Stowarzyszenia Radjoamatorów rozwija w dalszym ciągu energiczną akcję w kierunku rozwoju pierwszej radjonaukowej spółdzielni.

Obecnie wkracza na realne tory otwarcia jeszcze jednego oddziału (w Poznaniu), co ma się stać już w tym miesiącu.

Prowadzone są również pertraktacje z jedną z najpoważniejszych firm zagranicznych w sprawie organizacji wielkiej poradni radjoamatorskiej w Warszawie.

W miarę zwiększania się liczby udziałowców, zwiększają się możliwości rozwoju Stowarzyszenia.

WŚRÓD KSIĄŻEK I CZASOPISM.

Tydzień radjowy, tygodnik radjowy, zawierający programy stacyj polskich i zagranicznych na tydzień naprzód. Cena 50 gr. za egzemplarz.

Witold Hulewicz. Sonety instrumentalne. W kunsztownej formie *sonetu* zaczerpował autor poezję instrumentów, oblicza wielkich mistrzów sztuki muzycznej, — wyczuł i przedstawił poezję „instrumentów“ życia codziennego, — piły, remingtonu i t. d. Oryginalna, ciekawa, przemiła książeczka.

Radjo Biblioteka Nr. 10. Nakład księgarni T. Ulańskiego, Warszawa, Złota 43.

Inż. S. Manczarski. Wzmacniacz dwulampowy małej częstotliwości w zastosowaniu do aparatów detektorowych i lampowych. Opracowany jako teczka, na arkuszu montażowym naturalnej wielkości rysunek ułatwia wykonanie tego koniecznego członu, do zwiększania siły odbioru posiadanego radjoodbiornika.

Radjo Biblioteka Nr. 11. Nakład księgarni T. Ulańskiego, Warszawa, Złota 43.

Dwulampowa selektywna autodyna z obwodem aperiodycznym i przełącznikiem na jedną i dwie lampy. Wyd. nowe. Jako teczka. Na arkuszu montażowym naturalnej wielkości przedstawiony jest plan budowy, szczegółowy opis uzupełnia wszystkie szczegóły, konieczne dla uruchomienia tego, naprawdę selektywnego aparatu. Prostota budowy i taniocść wykonania tego, najlepszego odbiornika, zapewnia tej pracy wybitne powodzenie.

Radjo Biblioteka Nr. 11. Nakład księgarni T. Ulańskiego, Warszawa, Złota 43.

W. Szczęsny. Jak sobie samemu zbudować radjoodbiornik kryształkowy. W przystępny sposób opisana budowa odbiorników i liczne ilustracje pozwalają budować nawet laikom samodzielnie aparaty nasłuchowe. Niezmiernie interesująca dla kryształkowiczów sprawa odbioru zagranicy na kryształ jest w tej książce omówione szczegółowo.

70 GR.

NA KAŻDYM
NUMERZE ZA-
OSZCZĘDZA
PRENUME-
RATOR

ANTENY POLSKIEJ

(Warunki prenumeraty wyszczególnione są na str. 279).

RADJOTECHNIKA.

ZBIOROWY RADJOAMATORSKI MONTAŻ Z PREMJIAMI.

(Premjowe ceny na lampy „Philips“ „Orion-Echo“ i transformatory „Erwit“ dla uczestników zbiorowego montażu).

Stosownie do zapowiedzi w ostatnim zeszyście „Anteny Polskiej“ oraz przez mikrofon „Polskiego Radja“, staraniem Stowarzyszenia Radjoamatorów i Wydziału Propagandy „Polskiego Radja“, została zorganizowana seria odczytów z cyklu „Radjoamatorstwo“ pod hasłem: „Nie święci garnki lepią“.

Odczyty te mają na celu dać możliwość każdemu radjoamatorowi a raczej każdemu słuchaczowi radja, który jeszcze nigdy nie odważył się wypróbować swoich zdolności konstrukcyjnych na radjowych montażach, stać się radjoamatorem w pełnym znaczeniu tego słowa.

Na pierwszy ogień została przeznaczona budowa jednolampowego wzmacniacza, który poważnie wzmocni odbiór radjowy i naszych kryształkowych i jednolampowych odbiorników.

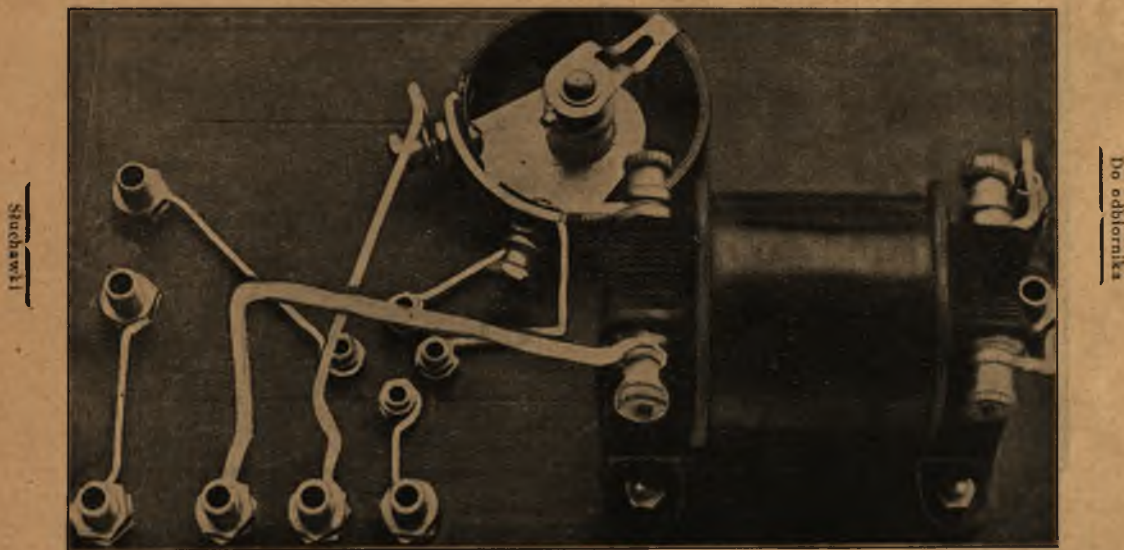
Wielkie zainteresowanie, wzbudzone wśród szerokich rzesz radjosłuchaczy, prowadzi do szeregu następnych odczytów tej serii, którym za temat posłużą bardziej złożone montáže lampowych wzmacniaczy i odbiorników.

Stowarzyszenie Radjoamatorów w celu ułatwienia montażu wzmacniacza wszystkim początkującym poleca gotowe komplety materiałów do budowy łącznie ze skrzyneczką i gotową już płytką izolacyjną z gotowymi otworami, co znacznie ułatwia pracę i czyni zbędnymi najdroższe narzędzia, które byłyby potrzebne do wiercenia otworów.

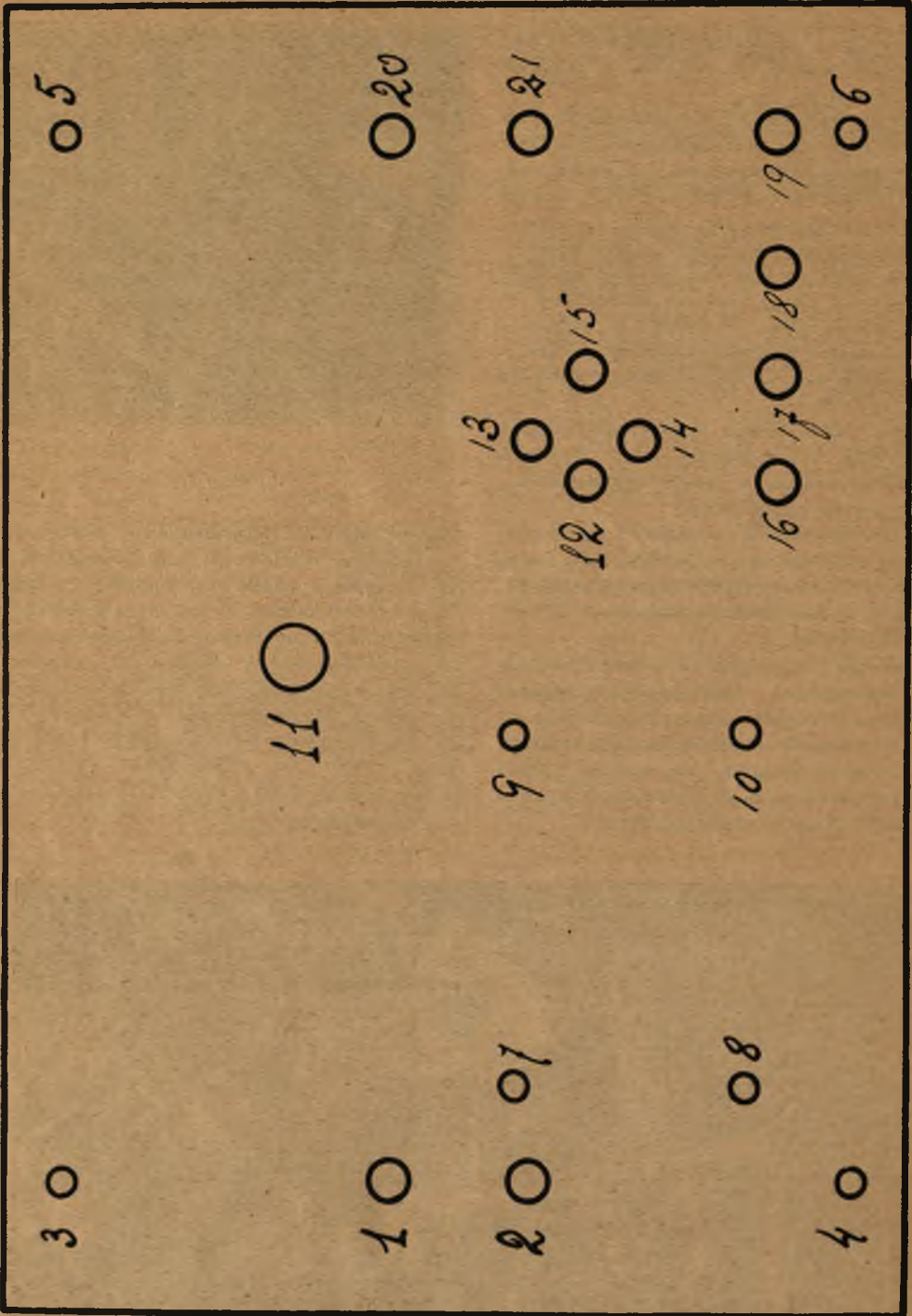
Rys. 1.

Stowarzyszenie Radjoamatorów postarało się o specjalnie niskie ceny dla wszystkich, którzy przyjmą udział w budowie wzmacniacza pod wskazówkami, otrzymanymi drogą radjową. W tym celu Stowarzyszenie Radjoamatorów każdemu amatorowi, który nabędzie cały komplet materiałów, niezbędnych do budowy wzmacniacza, w sklepach Stowarzyszenia (w Warszawie, Złota 23) — ofiarowuje tytułem premji: jedną lampę „Philips A406“ lub „Orion-Echo“ z ustępstwem 50% i transformator „Erwit“ z ustępstwem 25% od cen rynkowych.

+B. A. -B. A. +B. Ż. -B. Ż (i+6 B. A.)

Rys. 2

Figs. 3.

W ten sposób ogólny koszt materiału na wzmacniacz razem z baterjami i lampą wyniesie zł. 64.09 (a dla członków Stowarzyszenia zł. 58.56) łącznie z podatkiem na rzecz O. D. P. i T.

Niżej podajemy wykaz niezbędnych materiałów oraz rysunki i inne materiały pomocnicze. Daty wykładów są oznaczone w programach „Polskiego Radja“.

POMOCNICZE MATERJAŁY DO PIERWSZEGO ZBIOROWEGO MONTAŻU RADJOAMATORSKIEGO

„Wzmacniacz jednolampowy“

(Do wykładów p. S. Bukowskiego przez mikrofon Polskiego Radja).

Zamieszczony niżej szemat ideowy oraz rysunek płyty z ponumerowanymi otworami i fotografie mają zadanie ilustracyjne do pierwszych odczytów z serii „Radjoamatorstwo“, wygłaszanych przed mikrofonem Polskiego Radja przez technicznego kierownika Stowarzyszenia Radjoamatorów, p. S. Bukowskiego.

Stosownie do charakteru tych odczytów, mających za zadanie udzielanie radjoamatorom wskazówek *wyłącznie drogą radiową*, ograniczamy się tu tylko do kilku niezbędnych uwag.

Fotografie modelu dają pojęcie o prostocie montażu. Fot. 1 przedstawia wygląd ogólny wzmacniacza z lampą. Fot. 2 — wygląd wewnętrznej strony płyty po zmontowaniu wzmacniacza. Rysunek płyty jest podany w wielkości naturalnej, co umożliwia każdemu, kto się nie zaopatrzył w płytkę z gotowymi otworami, poznać miejsc na otwory drogą nałożenia rysunku na płytkę i ponakłuwania miejsc na otwory przez papier.

Średnica otworów, stosownie do użytych części, ma wynosić:

dla otworów Nr. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 i 10 — 3 mm,
 „ „ „ 1, 2, 16, 17, 18, 19, 20 i 21 — 6 mm,
 „ „ „ 12, 13, 14 i 15 — 5,3 mm.,
 „ „ „ 11 — 8 mm.

Średnica 8 mm. otworu Nr. 11 jest zastosowana do opornika o t. zw. centralnem mocowaniu. Przy

opornikach o mocowaniu normalnem (śrubami) średnica tego tworzu wynosiłaby 5,5 mm., natomiast niezbędne byłyby jeszcze dwa pomocnicze otwory, położone w promieniu 12,5 mm. od środka głównego otworu po jednym z każdej strony w linii prostej. Średnica tych pomocniczych otworów wynosiłaby 3 mm. dla każdego.

Szemat ideowy wyjaśnia sens dokonywanych połączeń.

Podczas odczytów i roboty należy mieć przed oczami rysunek płytki z ponumerowanymi otworami oraz szemat ideowy; resztę opowie prelegent.

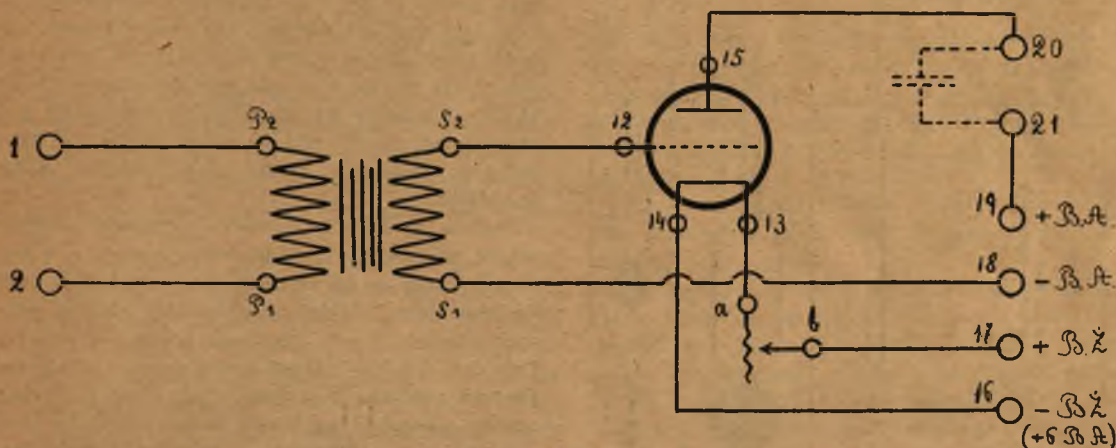
WYKAZ NIEZBĘDNYCH MATERJAŁÓW, DO ZBIOROWEGO MONTAŻU WZMACNIACZA.

- 1 płytka o wym. 130 × 190 × 4 mm.
- 1 skrzynka.
- 1 transformator „Erwit“.
- 1 opornik z centralnem mocowaniem 10 — 20 omów.
- 8 gniazd telefonicznych.
- 4 gniazda lampowe.
- 1,5 metra drutu montażowego (z zapasem).
- 4 śrubki 3 mm. z muterkami.
- 4 „ do drzewa.
- 8 wtyczek bananowych.
- 3 mtr. sznura pojedynczego w nic. koszulce.
- 2 końcówki do akumulatora.
- 2 wtyczki.
- 1 bateria 45 v. (do 90 v.).
- 1 „ 4,5 v.
- 1 lampa „Philips“ A406“ lub „Orion-Echo“.

NIEZBĘDNE NARZĘDZIA:

- 1 obciążki płaskie (plakaczki).
 - 1 „ okrągłe (szpiczaki).
 - 1 „ do obcinania (bajzcegi).
 - 1 śrubokręt.
- Powyższy materiał należy nabyć przed dniem 12 marca r. b.

Nabyć powyższego materiału ułatwia Stowarzyszenie Radjoamatorów Warszawa, Złota 23.

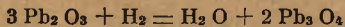
Rys. 4.

AKUMULATORY.

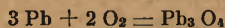
Akumulatory są to przyrządy, służące do przechowywania przez czas pewien energii elektrycznej. Jest ono możliwe dzięki procesom chemicznym, zachodzącym między odpowiednio dobranymi czynnikami.

W roztworze kwasu siarkowego H_2SO_4 zanurzone są 2 płyty z kraty ołowianej, wypełnionej tlenkami ołowiu; dodatnia jest koloru brązowego, ujemna — jasno-szarego (rys. 1).

Chcąc zrozumieć zasady działania akumulatora i obchodzenia się z nim w sposób najwłaściwszy, musimy zwrócić się do chemii, która nam wytlómaczy procesy zachodzące wewnątrz akumulatora. Wyobraźmy sobie akumulator naładowany, który żarzy lampy naszego odbiornika. Natychmiast po zamknięciu obwodu zaczyna płynąć prąd, który wywołuje następujące zjawiska: cząstki wodoru (H) dążą ku płycie dodatniej i odbierają części tlenu (O) tlenkom ołowiu (Pb_2O_3) w niej zawartym, wytwarzając wodę (H_2O). Przebieg reakcji jest następujący:

Na elektrodzie zaś ujemnej wydziela się tlen, który ją stopniowo utlenia:

W miarę wyładowania zanika różnica między składem chemicznym płyt i napięcie spada do 1,8 V (na początku 2,2 V). Akumulator czterowoltowy jest to właściwie bateria złożona z dwu akumulatorów 2 V, połączonych szeregowo.

Akumulator, posiadający napięcie = 1,8 V, jest już, praktycznie biorąc, wyładowany i dalsze jego wykorzystywanie może wywołać zniszczenie płyt. Wobec tego nie należy czekać, aż akumulator zupełnie działać przestanie (zanik audycji — lampy się nie żarzą), lecz ładować go z chwilą, gdy na-

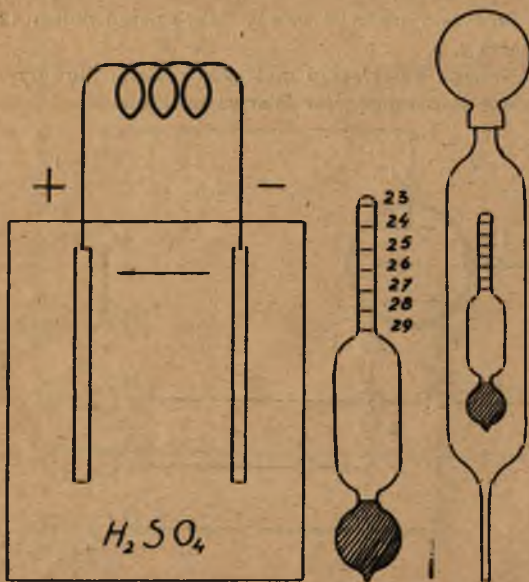
pięcie spadnie do 1,8 V (względnie 3,6 V dla akumulatora 4-voltowego). Pozostawianie akumulatora przez czas dłuższy w stanie rozładowanym grozi wydzielaniu się siarczanu ołowiu w masie płyt, przez co akumulator stać się może zupełnie niezdatnym do dalszej pracy.

Akumulator, którego napięcie spadło do 1,8 V, nie jest niezdatnym do użytku, jak to ma miejsce z wyczerpaną baterią anodową (suchą), gdyż można mu przywrócić dawną wartość przez t. zw. ładowanie, które polega na przepuszczeniu przez akumulator w ciągu 10 — 20 godzin prądu elektrycznego w kierunku przeciwnym do tego prądu, jaki akumulator sam daje przy wyładowaniu. Prąd wyładowania wychodzi z akumulatora przez zacisk dodatni, a powraca przez ujemny, prąd ładujący natomiast wchodzić powinien do akumulatora przez zacisk dodatni, a wychodzić przez ujemny.

Osiągamy to w ten sposób, że dodatni biegun źródła prądu (którem może być prądnica lub prostownik), z którego elektryczność jakby wypływa łączymy z dodatnim zaskiem akumulatora, a ujemny z ujemnym. Pod wpływem prądu tak płynącego reakcje wewnątrz akumulatora zachodzą w kierunku odwrotnym do reakcji wyładowania czyli: płyta dodatnia utlenia się zpowrotem na wyższy tlenek (Pb_2O_3), a płyta ujemna odtlenia się na metaliczny ołów. Z chwilą całkowitego utlenienia płyty dodatniej i odtlenienia ujemnej dalsze ładowanie staje się bezcelowym, a nawet szkodliwym, bo gazy wydzielające się nadal i niewiązane się z niczem powodują paczanie się płyt. Koniec ładowania poznajemy po wydzielaniu się pęcherzyków gazów, których płyty już nie przyjmują. Płyn w akumulatorze jakby wre i mętnieje od licznych drobniutkich pęcherzyków gazu. Ponieważ ilości gazów są dość znaczne, nie można akumulatora podczas ładowania zamykać hermetycznie, gdyż gazy nie znajdujące ujścia mogą akumulator rozsadzić. Jeżeli korki w pokrywach nie mają otworów, należy je na czas ładowania wyjmować.

Wydzielający się wodór i tlen tworzą mieszaninę wybuchową, zwaną gazem piorunującym, łatwo zapalną. Nie można więc pod żadnym pozorem zbliżyć się z ogniem do akumulatora ładującego się, przyświecać zapałką dla przekonania się czy akumulator gazuje, ani rzucać niedopałków i palić w pobliżu.

Reakcje w płytach powinny zachodzić stopniowo, w przeciwnym bowiem razie masa płyt pęcznieje, wywołując ich paczanie się. To zaś może stać się przyczyną krótkich spięć między płytami różnych znaków. To też natężenie prądu zarówno ładującego, jak i wyładowującego nie powinno przekraczać pewnego maximum. Najwyższy prąd jest zawsze oznaczony na kartce umieszczonej na akumulatorze i nie powinien być pod żadnym pozorem przekraczany. W razie braku danych prąd ten

Rys. 1.

Rys. 2.

określić można w sposób następujący: przez akumulator przepływać może tyle amperów, ile dm^2 zajęłyby wszystkie płyty dodatnie jednej celki ułożone obok siebie np. jeżeli akumulator posiada 2 płyty dodatnie, (zatem 3 ujemne) o wymiarach $100 \times 100 \text{ mm.}$, to prąd maksymalny wyniesie $1 \times 1 \times 2 = 2$ ampery. Instalacja ładująca powinna być zatem opatrzona w amperomierz, wskazujący siłę prądu ładującego i opornicę do regulowania go.

Ze względów wyżej podanych należy akumulator chronić przed t. zw. krótkim spięciem zacisków przez połączenie jakimkolwiek przedmiotem metalowym np. kawałkiem drutu, gdyż jedno spięcie może płyty całkowicie zrujnować.

Na trwałość akumulatora wpływa w wysokim stopniu czystość odczynników, zwłaszcza kwasu siarkowego i wody. Kwas musi być chemicznie czysty, a woda destylowana. Również wielkie znaczenie ma gęstość roztworu. Mierzymy ją areometrem; jest ona różna dla akumulatora wyładowanego i naładowanego. Na początku ładowania wynosi ona 24° , w końcu zaś 28° . Z gęstości kwasu można wnioskować o stopniu naładowania akumulatora. Areometry (rys. 2) umieszczone są często wewnątrz szklanej rurki, zaopatrzonej u góry w gumową kulę, a u dołu zwężonej, tak, że do zbadania gęstości płynu w akumulatorze wystarczy zanurzyć zwężony koniec rurki w płynie, a następnie przyciskając i zwalniając kulę gumową wessać do rurki tyle płynu, by areometr zaczął pływać. Przyrząd ten może służyć zarazem, jako pipeta do napełniania akumulatora kwasem, można go zatem polecić każdemu amatorowi.

Poziom kwasu winien być o 10 mm. wyższy od górnej krawędzi płyt.

Akumulatory można łączyć szeregowo w baterje.

których napięcie zależy od ilości akumulatorów. Możemy niemi zastępować suche baterje anodowe. Mają one wyższość nad niemi, że można je po wyczerpaniu ładować. Polecić je można posiadaczom wielolampowych aparatów, pochłaniających prąd anodowy o stosunkowo wielkiem natężeniu (kilkadziesiąt miliamperów). Koszt takiej baterji zamortyzuje się w ciągu kilku miesięcy, gdyż wydatki na ładowanie i zmianę kwasu są minimalne wobec kosztów suchych baterji. Baterje akumulatorowe posiadają tę wielką zaletę, że nie dają trzasków, będąc nawet w stanie bliskim wyładowania i napięcie ich spada bardzo nieznacznie.

Do ładowania akumulatorów służą prądnice i prostowniki. Ostatnie zyskują coraz szersze zastosowanie i niemal zupełnie wyparły prądnice z praktyki amatorskiej.

Istnieje w handlu cały szereg prostowników, przeznaczonych do ładowania zarówno akumulatorów żarzenia, jak i baterji akumulatorów anodowych. Zasada jest zwykle ta sama, różnią się one tylko napięciem i natężeniem prostowanego prądu. Działanie prostowników polega na tem, że prąd zmienny dostarczony przez odpowiedni transformator, dołączony do sieci oświetleniowej, zostaje przepuszczalny przez lampę katodową specjalnego ustroju, która może przepuszczać prąd tylko w jednym kierunku; otrzymany w ten sposób jednokierunkowy prąd kierujemy do akumulatora, podlegającego ładowaniu. Prostowniki, w których stosujemy przerywacze mechaniczne, nie mogą być polecane, gdyż ciągła iskra, powstająca przy przerywaniu między kontaktami, wytwarza silne zaburzenia w eterze, uniemożliwiają odbiór radiowy w okolicy. Natomiast lampowy prostownik jest pod tym względem nieszkodliwy.

L. Danilewicz.

SELEKTYWNY ODBIORNIK 2-LAMPOWY.

Nie małem utrapieniem dla początkującego radioamatora są t. zw. fale harmoniczne stacji lokalnej. Nie mają naogół tej wady odbiorniki, posiadając kilka obwodów strojonych wysokiej częstotliwości, jednakże obsługa takich aparatów wymaga większej wprawy, a zbudowanie ich samemu przedstawia nieraz poważne trudności, nie mówiąc już o kosztach.

Opisany poniżej odbiornik odznacza się b. prostą budową i jest na tyle selektywny, że pozwala na całkowite wyeliminowanie fal harmonicznych stacji lokalnych, będąc przytem dostatecznie czułym, by móc odbierać także szereg słabych stosunkowo stacji dalszych na falach średnich. Muszę jednak dla uniknięcia nieporozumień zaznaczyć, że mimo wszystko głównej fali warszawskiej stacji nie udało się ściśle odgraniczyć, wskutek czego odbiór

fal dłużej pozostawia wiele do życzenia. Ujemna ta strona kompensuje się zato z nadwyżką, prostotą manipulacji i odbiorem bez zarzutu fal średnich. Oczywiście w pewnej odległości od stacji lokalnej odbiornik powinien pracować z dostateczną selektywnością również na falach długich.

Jest to w zasadzie audjon z reakcją pojemnościową w układzie Leithäusera w położeniu ze wzmacniaczem oporowym.

Dane układu są następujące: do połączenia z anteną służą trzy gniazda: A_1 A_2 A_3 . Antenę zewnętrzną włącza się w gniazdko A_1 za pośrednictwem kondensatora stałego C_3 pojemności 100 cm. O ile słuchamy na antenie wewnętrznej (np. wie-deńskiej) lub chcemy mieć silniejszy odbiór stacji lokalnej, włączamy antenę w gniazdko A_2 —gniazdko A_3 , używamy wtedy, gdy chcemy słuchać na an-

tenie ramowej. W tym wypadku początek ramy włączamy w A_3 , odprowadzenie od środka w Z, koniec w A_2 , wyjąwszy oczywiście uprzednio cewki (patrz artykuł w Nr. 2 Anteny Polskiej).

Cewki L_1 i L_2 nieruchome wymienne, komórkowe, przyczem cewka L_1 powinna mieć mniej zwojów niż L_2 , w stosunku od 1:2 do 1:5; najlepsze rezultaty otrzymałem przy stosunku 1:3. Dla fal średnich ilość zwojów dla L_1 25, dla L_2 od 50 do 75, dla fal długich L_1 75, L_2 250 zwojów. Wielkość cewki L_1 wywiera zresztą na strojenie obwodu L_2 wpływ minimalny — kondensator zmienny C_1 o pojemności 250 cm, prostoliniyjny z precyzyjną skalą (demultiplikator). Pojemność kondensatora 250 cm wymaga wprawdzie większego kompleksu cewek, dając za to dogodność łatwiejszego strojenie aparatu. Mostek detekcyjny składa się z kondensatora stałego 150 cm i oporu próżniowego 3 megohmy.

Kondensator reakcyjny C_2 o pojemności 250 cm typu zwyczajnego (o płytkach okrągłych) może być nawet mikowy, ewent. z precyzerem.

Jako dławik służy cewka komórkowa L_3 o 250—300 zwojach. Te same zresztą usługi odda cewka mniejsza lub większa. Użycie jako dławika cewki komórkowej, zamiast dławika oporowego 1000 — 2000 ohmów (np. cewki telefonicznej lub specjalnego dławika) jest korzystniejsze, gdyż nie powoduje tak znacznego osłabienia prądów niskiej częstotliwości, jak inne dławiki.

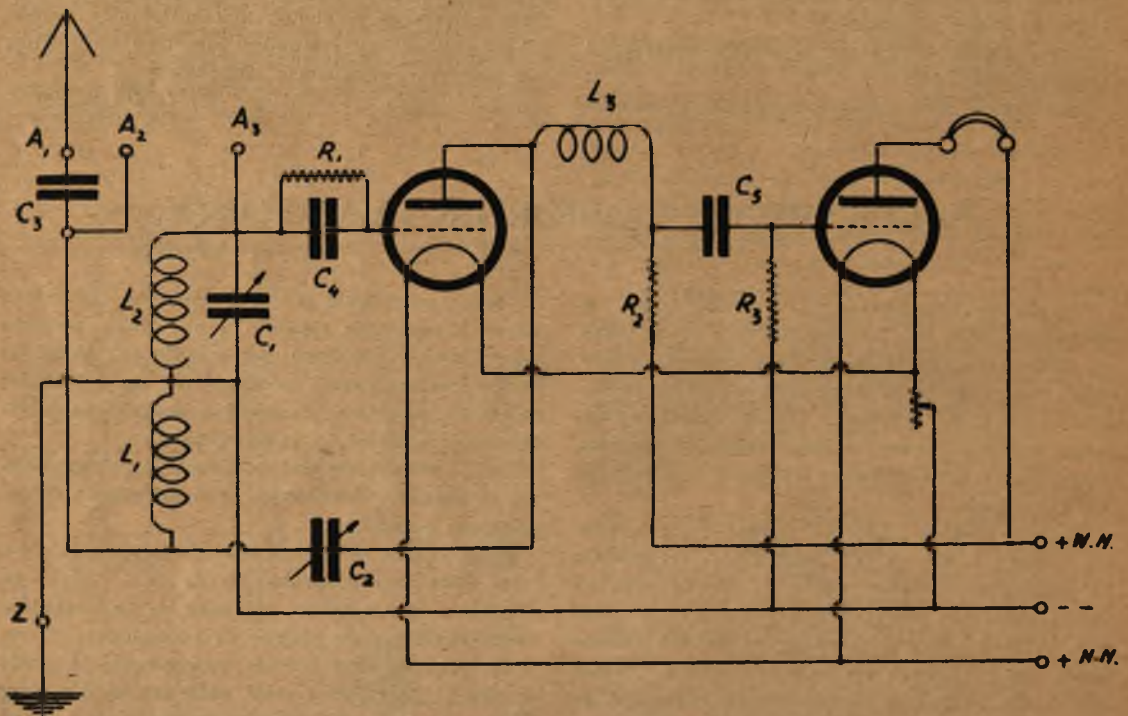
Wzmacniacz oporowy składa się z oporu anodowego R_2 50 — 70.000 ohmów, kondensatora stałego C_3 2000 cm i oporu siatkowego R_3 0.5 — 1 megohm. Wielkości te są niższe od spotykanych zazwyczaj i w danym wypadku chodziło o uzyskanie jaknajwiększej wydajności wzmacniacza. Oczywiście można zastosować również inne odpowiednie wielkości.

Lampy obie uniwersalne np. Philippsa A410, napięcie anodowe od 40 Volt. Opornik żarzenia 30 ohmów.

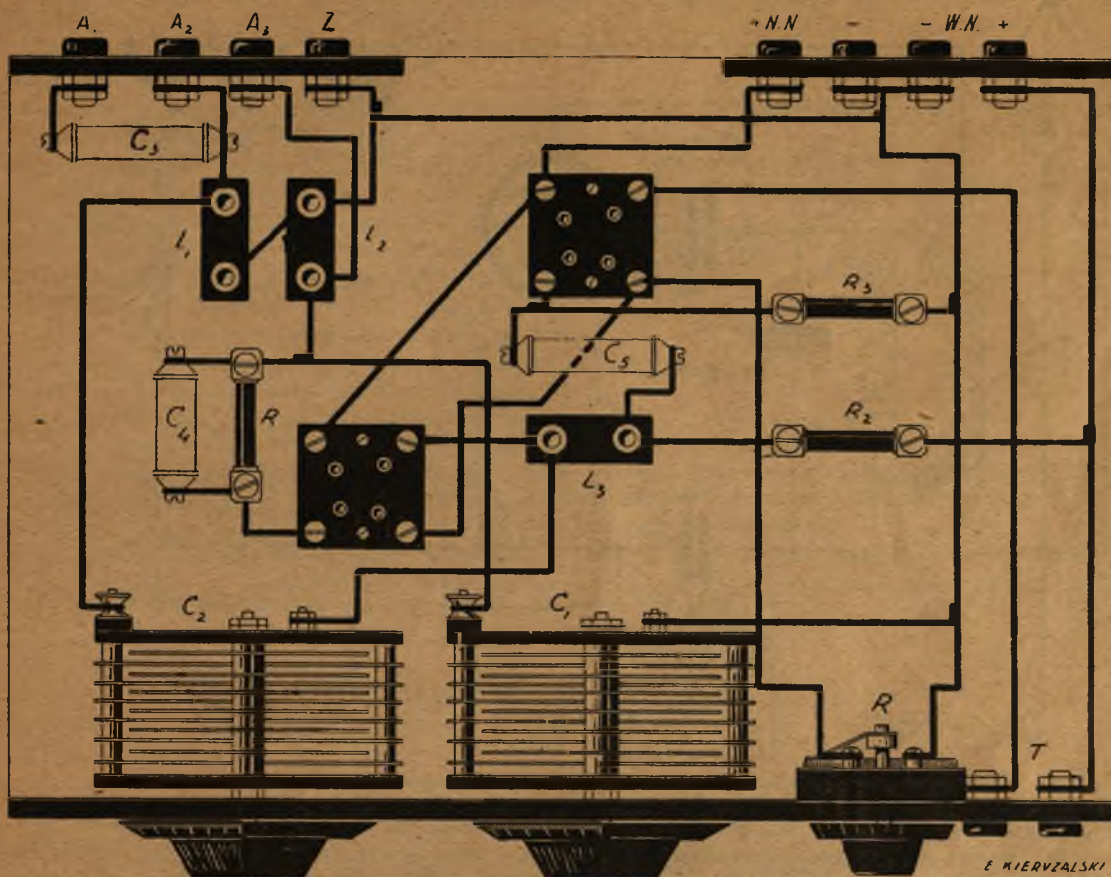
Obsługa aparatu jest b. prosta. Włączywszy baterje, antenę i uziemienie, obracamy kondensator reakcyjny aż usłyszymy puknięcie. Obracając teraz powoli kondensator strojowy usłyszymy szereg gwizdów fal nośnych, poczem kondensator reakcyjny nieco cofamy aż do otrzymania czystej audycji.

Opisany aparat daje zupełnie zadawalniające rezultaty również na antenie zastępczej np. świetlnej, a nawet na krótkiej 5-metrowej antenie pokojowej można mieć znośny odbiór silniejszych stacji. Stację warszawską słyszy się silnie (na słuchawki) bez anteny i uziemienia. Stąd wniosek, że odbiornika tego można użyć, jako przenośnego.

B. Lech.

Rys. 1. Schemat ideowy odbiornika 2-lampowego.

Rys. 2. Schemat montażowy odbiornika 2-lampowego.

NADAJNIK KRÓTKOFALOWY.

Jednym z najbardziej rozpowszechnionych nadajników krótkofalowych, jest nadajnik w układzie Meissnera. Jest to aparat względnie prostej konstrukcji, łatwy do wzbudzenia i dający dobre rezultaty nawet na b. małych napięciach anodowych.

Poniższy schemat teoretyczny daje ogólne pojęcie o układzie, przyczem widzimy, że jest tu zastosowany aperjodyczny obwód antenowy przy użyciu osobnych cewek dla obwodów: — siatkowego (zamkniętego) oraz anodowego. Jest to t. zw. „three coil Meissner“, dający specjalnie dobre wyniki na krótkiej antenie (7 — 10 mtr.), pracującej na fali własnej. Antena powinna być umieszczona półprostopadle — z przeciwwagą pojedynczą lub „v“ o mniej więcej tej samej długości.

Obwód zamknięty strojny jest kondensatorem obrotowym 150 — 200 cm. przy użyciu oporu 10.000 Ω oraz kondensatora stałego 1000 cm. w mstku siatkowym.

Zaciski prądu wysokiego napięcia spinamy kondensatorem stałym około 5000 cm. przyczem musi on być w doskonałym gatunku i wytrzymywać robocze napięcie. Kondensator taki możemy wykonać

sami z tuzina klisz fotograficznych $4\frac{1}{2} \times 6$ cm, przełożonych cienką blaszką miedzianą.

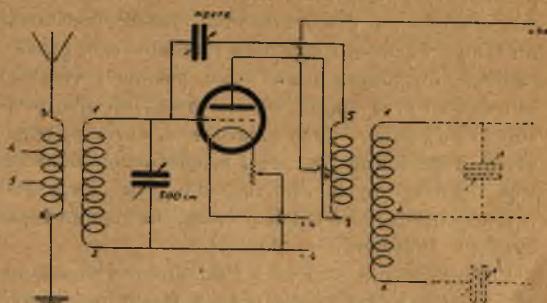
Jednym z ważniejszych czynników dobrego działania nadajnika jest cewka, a raczej cewki, które są wykonane w „jednym kawałku“. Na czterech paskach ebonitu lub fibry odmierzamy 3 rzędy otworów jeden na drugim i ściśle koncentrycznie przez które przewijamy odpowiednią ilość zwojów drutu gołego miedzianego tak, aby utworzyć 3 cewki oddzielne, jedna w drugiej. Zewnętrzna cewka (antenowa) wykonana jest z drutu 3 mm. i posiada średnicę 14 cm. przy 2-ch zwojach, wewnątrz cewki antenowej znajduje się cewka siatkowa z drutu $2\frac{1}{2}$ mm. o 6-u zwojach przy średnicy 12 cm, zaś wewnątrz tej nawijamy cewkę anodową z drutu $2\frac{1}{2}$ mm. o 10-u zwojach i średnicy 10 cm. Wszystkie cewki nawinięte są w tym samym kierunku i odległość między zwojami wynosi zawsze 10 mm. Należy zwrócić uwagę na rozmieszczenie cewki w stosunku do lampy takie, aby połączenie z siatką było jaknajkrótsze, a połączenie z anodą aby się nie krzyżowało.

Klucz nadawczy umieszczamy między minusami

ODBIORNIK ETAPOWY.

WZMACNIACZ WYSOKIEJ CZĘSTOTLIWOŚCI.

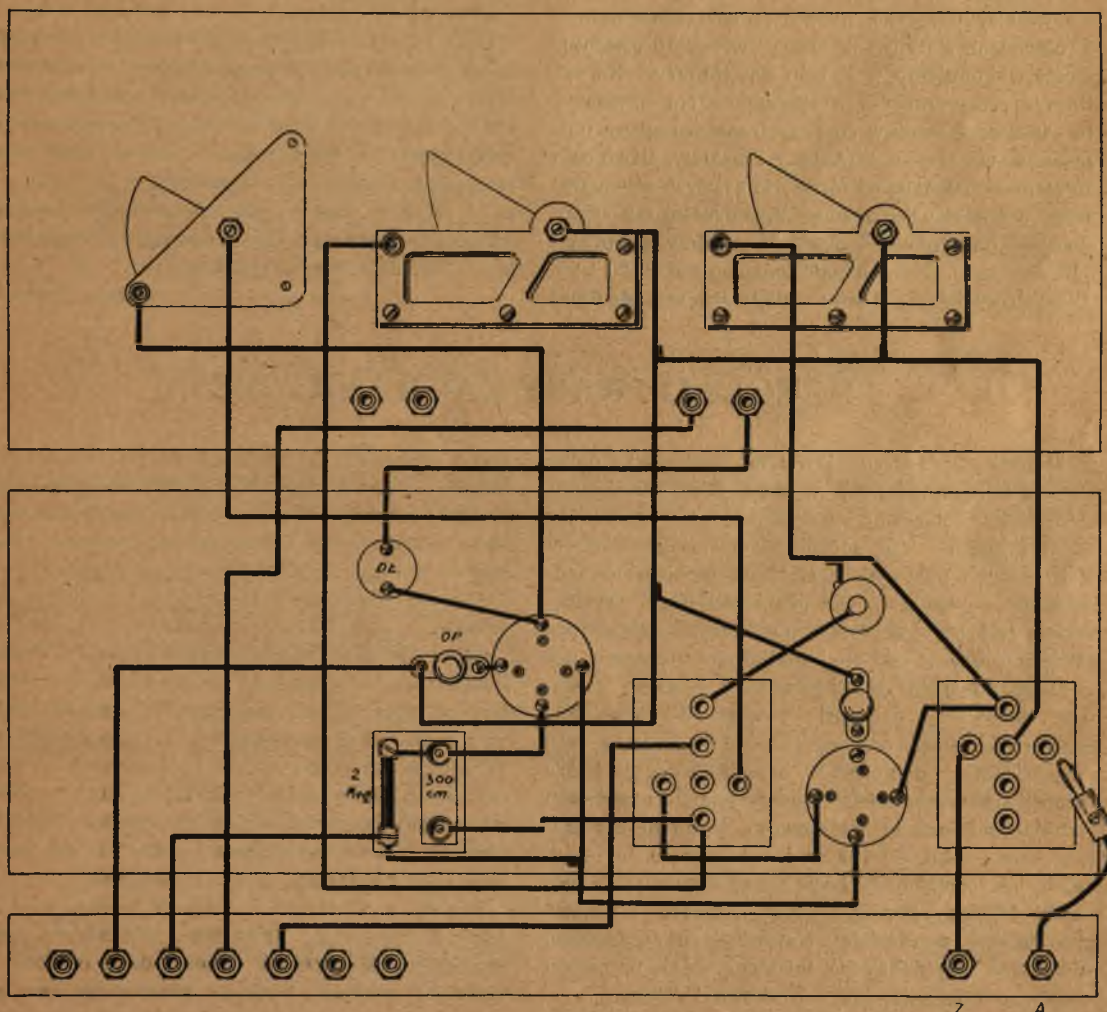
Po zmontowaniu jednolampowego odbiornika, posługującego się reakcją typu Reinartza (opisanego w zeszytce 4 „Anteny“ i dostatecznym zaznajomieniu się z jego działaniem, możemy przystąpić do znacznego zwiększenia zasięgu i selektywności tego odbiornika przez dodanie jednostopniowego wzmocnienia wysokiej częstotliwości. Jak widać z schematu ideowego (rys. 1), zastosowujemy w tym wzmacniaczu neutralizację, używając jako uzwojenia neutralizacyjnego połowy uzwojenia pierwotnego transformatora, które służyło nam dotąd do sprzężenia anteny z obwodem siatkowym lampy detektorowej. W odbiorniku jednolampowym połączyliśmy antenę z gniazdkiem 3, podstawki transformatora a ziemię z gniazdkiem 4, obecnie zamiast anteny połączymy z gniazdkiem 3 płytę lampy wysokiej częstotliwości, z gniazdkiem 1 prąd anodowy, a z gniazdkiem 5 (dotąd wolnym)

Rys. 1.

jedną połowę kondensatora neutrodynowego. Oto jedyne dwie zmiany połączeń odbiornika dotychczasowego, spowodowane dodaniem wzmacniacza wysokiej częstotliwości.

Do zmontowania wzmacniacza potrzebujemy następujących nowych części składowych: jednego

Rys. 2.

kondensatora obrotowego na 500 cm, (tej samej marki, co kondensator w obwodzie siatkowym lampy detektorowej), kondensatorka neutrodynamiczna do montażu na desce poziomej, jednej podstawki do lampy i jednego opornika żarzeniowego, prostopadłego, do montażu na desce poziomej (takiego samego, co przy lampie detektorowej), drugiej podstawki na cewkę z 6-ma gniazdkami, opisanej w zeszytzie poprzednim (rys. 4) i drugiego kompletu cewek cylindrycznych. Sporządzenie tych cewek jest o tyle prostsze, że odpada potrzeba uzwojenia reakcyjnego. Opisujemy je poniżej.

Rozmieszczenie tych części składowych i połączenia między nimi przedstawia rys. 2.

Gniazdzka na cewki oznaczone numerami 3, 4 i 5, łączymy za pomocą drutu nieizolowanego, o średnicy przynajmniej 1.5 mm z gniazdkami telefonicznymi, które, wisząc w powietrzu, służyć będą do wtykania połączenia z anteną, dokonanego, jak wynika z rys. 2 plecionką, zaopatrzoną we wtyczkę bananową.

Gniazdzka te nie są uwidocznione na rys. 2.

Cewki cylindryczne, służące do sprzężenia anteny z obwodem siatkowym lampy wysokiej częstotliwości wykonujemy w sposób następujący. Na cylindrze przeszpianowym o średnicy 6 cm nawijamy tą samą ilość zwojów co przy transformatorze, opisanym w zeszytzie 4 „Anteny Polskiej“. Uzwojenie to stanowi uzwojenie wtórne. Na cylindrze wewnętrznym, o średnicy 5 cm nawijamy drutem 0.3 w podwójnej bawełnianej izolacji 35 zwojów uzwojenia pierwotnego, czyniąc odgałęzienia po zwoju 20 i 25. Dla fal długich nawijamy drutem 0.3 w podwójnej

jedwabnej izolacji 125 zwojów, czyniąc odgałęzienia po zwoju 80 i 100-ym.

Wsunąwszy jeden cylinder w drugi, zaopatrujemy większy z nich w krążek ebonitowy lub trolitowy, zaopatrzony w nóżki, odpowiadające rozkładem swym podstawie rys. 4 w zeszytzie 4 „Anteny“. Początek uzwojenia wtórnego łączymy z nóżką odpowiadającą gniazdku 1, koniec z nóżką 2, początek uzwojenia pierwotnego z nóżką 3, a koniec z nóżką 6 odgałęzienia z nóżkami 4 i 5. Odgałęzienia uzwojenia pierwotnego służą do lepszego dostosowania anteny i osiągnięcia największej selektywności przy możliwie znacznej sile odbioru.

Neutralizacja lampy wysokiej częstotliwości odbywa się jak wiadomo, w ten sposób, że zgasiwszy tę lampę opornikiem żarzeniowym, szukamy takiej pozycji kondensatorki neutrodynamicznej, przy której stacja miejscowa, lub inna najbliższa silna stacja zniknie zupełnie lub będzie najslabiej słyszalna. Po poprawieniu jeszcze nastawienia obu kondensatorów dostrajających i powtórnym wyrównaniu kondensatorki neutrodynamicznej, zapalamy z powrotem lampę wysokiej częstotliwości i możemy przystąpić do odbioru.

Dodawszy w ten sposób do naszego odbiornika jeden stopień wzmacniacza wysokiej częstotliwości, otrzymujemy odbiornik 2-lampowy o znacznej selektywności, który da nam odbiór stacji miejscowej na mały głośnik i bardzo czysty odbiór dużej ilości stacji zagranicznych na słuchawkę.

W ostatniej części opisu w następnym zeszytzie „Anteny“ podamy opis dodania 2-lampowego wzmacniacza niskiej częstotliwości.

Dr. Marjan Henzel.

PRZEGLĄD PRASY ZAGRANICZNEJ.

Marcowy „Modern Wireless“ przynosi opisy trzech bardzo modnych w angielskim handlu odbiorników, dołączając rysunki montażowe na osobnym arkuszu. Ten sposób propagandy wyrobów fabrycznych nie wydaje się nam całkiem uzasadnionym w piśmie poświęconem radjofonji amatorskiej. Jest on, jak dotąd, na szczęście wyjątkiem. Wśród prasy niemieckiej podjął go niedawno powołany do życia „Funk-Magazin“. Poza to z rzeczy ciekawych przynosi „Modern Wireless“ opis superreakcyjnego odbiornika na fale krótkie oraz zajmującego odbiornika kryształkowego, który umożliwia urzeczywistnienie wszystkich możliwych odmian odbioru kryształkowego, pozatem zaś służyć może jako eliminator i to zarówno fal średnich, jak i długich. W liście stacji europejskich, poniżej 500 m., podany przez „Modern Wireless“ znajdujemy wprawdzie Katowice, ze zwróceniem uwagi na siłę nadawczą tej stacji, brak natomiast zarówno Poznania, jak i Krakowa i Wilna.

Po bardzo bogatym w treść zeszytzie lutowym,

zeszyt marcowy „Wireless Constructor“ przynosi niestety rozczarowanie. Nic w nim bardziej zajmującego i nowego. Widoczny brak materiału uzupełniany dodatkowymi objaśnieniami działania odbiorników, opisanych w zeszytach poprzednich.

Numery „Popular Wireless“ z 4 i 11 lutego b. r. przynoszą opis budowy 3 lampowego odbiornika (audjon + 2 st. niskiej częstotliwości) z reakcją Reinartza, który tem zasługuje na uwagę, że ujęty jest w niezwykłą formę rozmowy między radjoamatorem zaawansowanym a początkującym. W sposób wzorowo prosty i przystępny, zasługujący na naśladowanie, wyjaśnia tu starszy kolega młodszemu zasady działania odbiornika i jego budowę. Poza to znajdujemy w nr. 11—12 zajmujący opis nawijania cewek krótkofalowych.

Zeszyty z 25 lutego i 3 marca podają opis budowy 2 lampowego Reinartza z dokładnym przedstawieniem konstrukcji cewek dla odbioru fal wszelkiej długości. Poza to znajdujemy tam szereg wskazań praktycznych i przepisów konstruk-

cyjnych, m. in. budowy t. zw. cewek astatycznych. ze środkowym odgałęzieniem, używanych przy lampach z siatką ochronną.

Bardzo bogatą treścią odznacza się i w tym miesiącu miesięcznik „Oesterr. Radio-Amateur“, którego zeszyt marcowy z okazji wiosennych Targów radjowych w Wiedniu ukazał się w podwójnej objętości (148 stron). Bardzo pożądaną jest również nowość typograficzna, wprowadzona w tym zeszycie przez to, że rysunki montażowe i schematy ideowe wykonane zostały na wzór kalek technicznych, w kolorach białym i niebieskim. W części teoretycznej zeszytu znajdujemy ciekawe rozprawki na temat selektywności i jakości odbioru, oraz wzmacniania wysokiej częstotliwości. Część praktyczna przynosi wzorowe opisy budowy trzylampowego Reinartza i czterolampowej Neutrody, przyczem zasługuje na uwagę dokładnie opisana konstrukcja cewek dla odbioru fal od 15 — 200 m., w pierwszym wypadku cylindrycznych, w drugim t. zw. ósemkowych. Ponadto należy wymienić opis odbiornika, zasilanego całkowicie prądem z sieci miejskiej, oraz odbiornika miejscowego z oporem wzmocnieniem, dającego się użyć zarówno przy antenie ramowej, jak i każdej innej. Wreszcie przepis sporządzenia elektrycznej kolbki do lutowania. Opis stacji nadawczej w Zeesen, oraz kilku nowości na rynku handlowym, m. in. bardzo ciekawego śrubowego kondensatora obrotowego zamykają zeszyt.

„Funk“ w zeszycie z 24 lutego b. r. podaje opis krótkofalowego odbiornika systemu Reinartza, odznaczający się łatwością konstrukcji i sporządzenia cewek. W tym samym zeszycie ciekawy artykuł o zneutralizowanej superheterodynie.

Zeszyt z 3 marca przynosi opis zmodernizowanej autodyny, t. zw. ultra-audjony.

„Der deutsche Rundfunk“ opisał przy pomocy doskonałych ilustracji budowę dwulampowego odbiornika z reakcją Leithäuser-Reinartz, przyniósł w zeszytach z 24 lutego i 2 marca opis budowy bardzo praktycznego eliminatora, mającego znaleźć zastosowanie przy powyższym odbiorniku, jak zresztą i przy każdym innym. Eliminator ten może służyć również jako odbiornik kryształkowy. W zeszycie z 2 marca pozatem przejrzyły artykuł o odbiornikach superheterodynowych.

W „Radio-Welt“, zeszycie 8 ciekawy artykuł o lampach z siatką ochronną, rozważający korzyści używania tych lamp. W tym samym numerze odbiornik kryształkowy na fale normalne i krótsze.

Drugi zeszyt nowego niemieckiego miesięcznika „Funk-Magazin“ rozczarowuje niestety w dalszym ciągu. Mimo tak fachowego kierownictwa, jak d-ra Nespera, pismo to nie umie zdobyć się na nic innego, jak na przynoszenie opisów budowy odbiorników oddawna będących w handlu i nie odznaczających się bynajmniej niczem szczególnym lub oryginalnym. Komu służą tego rodzaju pisma?, chyba interesom fabrykantów, którzy nie mogąc zbyć swych odbiorników, w ten sposób robią im reklamę.

Po dłuższej przerwie przynosi francuska „Antenne“ w numerze z 19 lutego b. r. dwa ciekawe opisy: subradyny z toroidalnymi transformatorami pośredniej częstotliwości (niestety bez opisu ich budowy) oraz jednolampowej dwusiatkowej autodyny, nadającej się z powodu małych rozmiarów doskonale do wycieczek.

Dr. M. Henzel.

NOWOŚCI POLECANE PRZEZ FIRMY RADJOWE.

KONDENSATORY OBROTOWE UNDA.

Przy konstruowaniu tego kondensatora zwrócić szczególną uwagę na możliwie wielkie zredukowanie strat. W tym celu zwykła osada została zastąpiona przez odlany pałąk metalowy.

Rotor jest odizolowany od statora w jednym tylko miejscu po za obrębem pola sposobem nowoczesnym, powodującym najmniejszą ilość strat. Za równo ruchome, jak stałe płytki są zbudowane z twardej blachy mosiężnej, wielokrotnie usztywnione i z sobą zlutowane. Oś rotora obraca w łożyskach stożkowych i jest z jednej strony wydłużona, dzięki czemu istnieje możliwość spinania dwóch kondensatorów lub wielkiej ilości za pomocą sprzęgieł.

Mechanicznie kondensator ten jest wykonany bez zarzutu. Wykonanie elektryczne stoi na poziomie współczesnej radjotechniki.

SPROSTOWANIE:

W Nr. 4 „Anteny Polskiej“ w art. „Polskie słuchawki Filaryt“ podane było, iż generalne przedstawicielstwo tych słuchawek posiada „Warszawska Spółka Radjowa“ Leszno 54. Obecnie wyłączna sprzedaż odbywa się tylko na salach fabrycznych „Polskich Zakładów Filaryt“ Kacza 4.

Każdy radjoamator

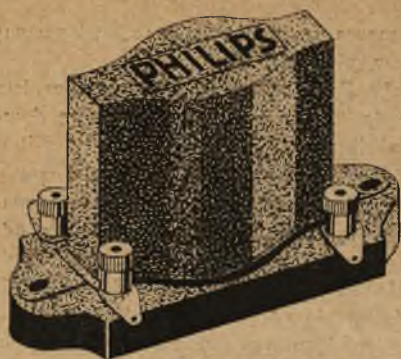
i każdy mający zamiar kupić lub zbudować sobie radjoodbiernik powinien
we własnym interesie
należeć do spółdzielni

„Stowarzyszenia Radjoamatorów“

Warszawa,

Złota 23.

Prospekty i cenniki na żądanie

!! BACZNOŚĆ RADJOAMATORZY !!

JUŻ NADSZEDŁ I JEST W HANDLU

DAWNO OCZEKIWANY

TRANSFORMATOR PHILIPSA

DAJĄCY IDEALNĄ CZYSTOŚĆ ODBIORU

ŻADAĆ WSZĘDZIE!

N A R E S Z C I E !

UKAZAŁO SIĘ DZIEŁO DAWNO OCZEKI-
WANE PRZEZ RADJOWCÓW I TECHNIKÓW

Kpt. STANISŁAWA NOWOROLSKIEGO

ZASADY RADJOFONJI

Jest to najobszerniejszy dotychczas wykład podstaw tej cudownej dzied-
ziny, obejmujący całość: radjofonję odbiorczą a także radjofonję nadaw-
czą, która w innych książkach jest traktowana pobieżnie.

Będąc jasną i zrozumiałą książką dla wszystkich „Zasady Radjofonji“ są
jednocześnie dawno oczekiwanym podręcznikiem dla fachowców i radjo-
techników praktycznych.

ZASADY RADJOFONJI, stanowiące tom IV „Biblioteki Radjowej“
CENA ZŁ. 20 zawierają 456 str., 302 rys. i 5 tablic. CENA ZŁ. 20

WYSZŁA DRUGA CZĘŚĆ POPULARNEJ KSIĄŻKI

ROMANA BOGUSZEWSKIEGO

17 RADJOODBIORNİKÓW. Cz. II

Neutrodyna, ultradyna, superheterodyna, atrodyna i inne. Układ równie
przystępny jak części pierwszej. R. B. W. № 10. CENA ZŁ. 1.60

Warszawa,

KSIEGARNIA M. ARCTA

Nowy-Świat 35.

**BIURO
HANDL.-TECHNICZNE**

Reprezentacja i składy fabryczne:

„IZOLIT”

Warszawa, Piękna 56,

Tel. 231-87.

EBONIT w płytach, pałkach i rurkach oraz części fasonów.

TURBONIT (najwyższy gatunek bakelitu) w płytach, pałkach i rurkach. Płyty szlifowane,
polerowane i desenlowe.

IZOLIT w płytach, w kolorze białym oraz deseniach naturalnego marmuru i granitu.

Preszpan, mika, mikanit, rurki izolacyjne. tinał, lakier bakelitowy, druty nawojowe.

Dobłą audycję bez szmerów i trzasków zapewniają

JEDYNIŁE BATERJE ANODOWE I KATODOWE „ENERGOS”

Najwyższa wydajność, najdłuższa przechowalność.

Baterje „ENERGOS“ są nagrodzone: złotym i brązowym medalami na I Ogólnokrajowej
Wystawie Radjowej w Warszawie, oraz dużym medalem złotym na I-iej Radjowej Wy-
stawie w Poznaniu w r. 1927.

SCHEMATY RADIO-PRASY do samodzielnej budowy nowoczesnych odbiorników:

№ 1. 1 i 2 lampowy selektywny odbiornik reakt. Zi. 3.—	№ 4. 5 lampowa Neutrodyna	Zi. 5.—
№ 2. 3 lampowy odbiornik selektywny „ 3.—	№ 5. 7 lampowa Ultradyna	„ 5.—
№ 3. 4 lampowy Reinartz „ 3.—	№ 6. 2 lampowy odbiornik krótkofalowy „ 5.—	

4 lampowy Neutrovox Zi. 3.—

Skład główny: Specjalna Księgarnia Radjowa. o o Żądać w księgarniach i składach radiotechnicznych. „RADJO-PRASA“, Warszawa, Królewska 35, p. a. „Natawis“.

TROLIT najprzedniejszy materiał izolujący dla radiotechników

Płyty do odbiorników polerowane i deseniowe w różnych grubościach.

Pręty cylindryczne i profilowe.

Rury, Tarcze (SKALE) do kondensatorów, oporników etc.

Gałki różnych kształtów.

Muszle do słuchawek. **Wtyczki** etc.

Celuloid w rurkach, prętach i płytach.

UWAGA Wszystkie kształtki ze specjalnego trolitu, lżejsze od wytwarzanych poprzednio o **25%**.

Znakomita izolacja! Niskie ceny.

Wytworne wykonanie.

RAKOS najbardziej selektywny kondensator pionowy.

UNDA włoskie kondensatory obrotowe.

PRZEDSTAWICIEL NA POLSKĘ

DANIEL LANDAU

Warszawa, ulica Długa 26.

Telefon 167-72.

„T^{wo}RADIO-PARIS“

FIRMA FRANCUSKA

Warszawa, Sienkiewicza 3.

PRZEDSTAWICIELSTWO

ŚWIATOWEJ SŁAWY

RADIOMODULATORÓW

„DUCRETET“

5, 6, 7 LAMPOWYCH

OD ZŁ. 450 BEZ AKCESORJI

iluminujących bezwzględnie stacje lokalne na krótkich i długich falach na antenach ramowych i otwartych

Wszelki sprzęt radiotechniczny

!! Ostatnie nowości!!

„T^{wo}RADIO-PARIS“

WARSZAWA

PIERWSZA KRAJOWA FABRYKA AKUMULATORÓW

WARSZAWA, ELEKTORALNA 10. TEL. 193-59.

„ERGS“

Uwaga: Obecnie wyrabiane są akumulatory w suchym stanie już naładowane. Po napełnieniu kwasem akumulatory są gotowe do użytku bez wszelkiego ładowania. Prospekt oraz broszurę o ładowaniu i konserwacji akumulatorów wysyłamy na żądanie gratis.

Doskonale SŁUCHAWKI „FILARYT“

Trwałe SKALE i wtyczki „FILARYT“

DETEKTORY STAŁE „FILARYT“

Żądać wszędzie!

SPRZEDAŻ HURTOWA

Żądać wszędzie!

POLSKIE ZAKŁADY PRZEMYSŁOWE

WARSZAWA

„FILARYT“

KACZA 4.

**AKUMULATORY
DO RADJA
Systemu**

TUDOR

powszechnie uznane jako najlepsze
i najtańsze

Warszawa, Złota 35. Tel. 17-45 i 404-94.

— ŻĄDAĆ WSZĘDZIE! —

**PÓLSKA
WYTWÓRNIA RADJOTECHNICZNA**

„IKUB - RADJO”

JANA KUBICKIEGO

Warszawa, Piękna 33.

Dąży stale z postępem techniki

POLECA SVOJE PATENTOWANE APARATY „SUPER-**IKUB**“ 8 lamp BEZ ANTE-
NY! BEZ ZIEMI! z głośnikiem. Całość —
estetyczny mebel — oraz SKALE PROFIL-
LOWE „**IKUB**“:

aparaty w każdej ilości lamp

— Cenniki na żądanie —

Idealny tani odkurzacz
„ELECTROILKA”
zł. 250.

Opony i dętki

wszystkich marek najtaniej i najdogodniej

ELEKTROTECHNIKA

oraz

dział elektrycznych naczyń
do gotowania i żelazek
do prasowania
po cenach najniższych

„AUTO-RADJO”

WARSZAWA

ul. NOWOSENATORSKA 12,

(pl. Teatralny) tel. 226.05.

RADJOAPARATY

ORAZ

WSZELKI SPRZĘT RADJOWY

POLECAJĄ:

ZAKŁADY RADJOTECHNICZNE

WYROBY WŁASNE **„NATAWIS”** WYROBY WŁASNE

Warszawa, ul. Królewska 35. Tel. 508-46 i 276-73.

ODDZIAŁY:

„NATAWIS“

„NATAWIS“

Łódź, ul. Piotrkowska 152. Tel. 42-20. Kraków, Starowiślna 17. Tel. 45-90.

Redaktor naczelny: Alojzy Kaszyn. Wydawca: „Antena Polska“, — Sp. z o. o.

Drukarnia Wł. Łazarskiego, w Warszawie, Złota 7/9

RADJO!

Nadzwyczajna nowość!

Szczyt oszczędności!

Koszt używania baterji przy radjoodbłorniku

obniża się o 40%

przy zastosowaniu nowych baterji anodowych

Centra

Standard

Zadajcie u swoich dostawców baterji anodowych

Centra *Standard*

P. II
440

TELEFUNKEN

Głośnik L 666

Stożkowy

*Estetyczny wygląd,
siła głosu,
czystość dźwięku—
oto zalety głośnika.*

Ządać wszędzie!

*Generalne Przedstawicielstwo
Polskie Zakłady
Siemens*

SP. AKC

Warszawa, Foksal 18. Tel. 29-16.